

2024.

3-4.

BÜNÖZÉSFÖLDRAJZI KÖZLEMÉNYEK

V. évfolyam 3-4. szám

2024. október

ISSN 2732-1347

Bói László: A földrajzi tényezők szerepe Józsefváros bűnözésében

Frigyer László: Mint a Krakatau lávája!

Horváth Báborka: Földes Béla: a magyar társadalom számadója és igazságtartója

Kiss Valentin Bence: A térképek rendészeti célú felhasználása

Nagy Ágnes – Varga Beáta: Az okozott és megtérült kár vizsgálata lopás és csalás bűncselekmények esetén, s ezek főbb térbeli jellemzői 2010-2023. között

Nyitrai Endre: A hálózat kutatás és a bűnözésföldrajz kapcsolata

BŰNÖZÉS FÖLDRAJZI KÖZLEMÉNYEK

A MAGYAR RENDÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSASÁG ÉS A
NEMZETKÖZI BŰNÖZÉS FÖLDRAJZI SZÖVETSÉG
TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

V. ÉVFOLYAM / 3-4. SZÁM / 2024. OKTÓBER

BFK

A Bűnözésföldrajzi Közlemények a Magyar Rendészettudományi Társaság és a Nemzetközi Bűnözésföldrajzi Szövetség tudományos és lektorált folyóirata

Szerkesztőbizottság elnöke:

MÁTYÁS SZABOLCS Ph.D. habil. egyetemi docens (Nemzeti Közszerológiai Egyetem)

Szerkesztőbizottság tiszteletbeli elnöke:

SALLAI JÁNOS Ph.D. egyetemi tanár (Nemzeti Közszerológiai Egyetem)

Főszerkesztő:

TIHANYI MIKLÓS Ph.D. egyetemi docens (Nemzeti Közszerológiai Egyetem)

Szerkesztőbizottság:

BALLÁNÉ FÜSZTER ERZSÉBET Ph.D. professzor emerita (Nemzeti Közszerológiai Egyetem)

BUDAHÁZI ÁRPÁD Ph.D. egyetemi docens (Nemzeti Közszerológiai Egyetem)

BUJDOSÓ ZOLTÁN Ph.D. egyetemi tanár (Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem)

CONSTANTIN -VASILE ȚOCA Ph.D. adjunktus (University of Oradea /Nagyvárad/, Románia)

CSABA ZÁGON Ph.D. (Nemzeti Közszerológiai Egyetem)

FARKAS JOHANNA Ph.D. habil. egyetemi docens (Nemzeti Közszerológiai Egyetem)

IGÉNYES LÁSZLÓ Ph.D. adjunktus (Academy of the Police Force in Bratislava /Pozsony/, Szlovákia)

KELLER KRISZTINA Ph.D. egyetemi docens (Budapesti Corvinus Egyetem)

KOVÁCS TIBOR Ph.D. habil. egyetemi docens (Eszterházy Károly Katolikus Egyetem)

MAJOR RÓBERT Ph.D. egyetemi docens (Nemzeti Közszerológiai Egyetem)

MÉSZÁROS EDINA LILLA Ph.D. docens (University of Oradea /Nagyvárad/, Románia)

NYITRAI ENDRE Ph.D. egyetemi docens (Nemzeti Közszerológiai Egyetem)

PISKÓTI-KOVÁCS ZSUZSA Ph.D. adjunktus (Eszterházy Károly Katolikus Egyetem)

PÖDÖR ANDREA Ph.D. habil. egyetemi docens (Óbudai Egyetem)

SIVADÓ MÁTÉ Ph.D. egyetemi docens (Nemzeti Közszerológiai Egyetem)

SZABÓ ANDREA Ph.D. (Nemzeti Közszerológiai Egyetem)

SZABÓ KRISZTIÁN Ph.D. egyetemi docens (Debreceni Egyetem)

TÓTH ANTAL Ph.D. egyetemi docens (Eszterházy Károly Katolikus Egyetem)

TÓTH NIKOLETT ÁGNES Ph.D. egyetemi docens (Nemzeti Közszerológiai Egyetem)

ÜRMÖSNÉ SIMON GABRIELLA Ph.D. egyetemi docens (Nemzeti Közszerológiai Egyetem)

VASVÁRI MÁRIA Ph.D. egyetemi adjunktus (Debreceni Egyetem)

VÁRI VINCE Ph.D. egyetemi docens (Nemzeti Közszerológiai Egyetem)

Technikai szerkesztő: VAJDA ENDRE és BÓI LÁSZLÓ (Nemzeti Közszerológiai Egyetem)

Nyelvi lektor: ÜRMÖSNÉ DR. SIMON GABRIELLA Ph.D.

Szerkesztőség: 1089 Budapest, Diószegi Sámuel u. 38-42. criminalgeography@gmail.com

V. évfolyam, 2024/3-4. szám

A kiadvány logója Forró Antal alkotása

Megjelenik évente négy alkalommal.

TARTALOMJEGYZÉK

Lectori Salutem.....	7
Bói László: A földrajzi tényezők szerepe Józsefváros bűnözésében.....	9
Frigyer László: Mint a Krakatau látvája!.....	19
Horváth Bíborka: Földes Béla: a magyar társadalom számadója és igazságtartója.....	25
Kiss Valentin Bence: A térképek rendészeti célú felhasználása.....	27
Nagy Ágnes – Varga Beáta: Az okozott és megtérült kár vizsgálata lopás és csalás bűncselekmények esetén, s ezek főbb térbeli jellemzői 2010-2023. között.....	43
Nyitrai Endre: A hálózatkutatás és a bűnözésföldrajz kapcsolata.....	65

Lectori Salutem!

Tisztelt Olvasó!

A bűnözés térbeli mintázatai és a hozzájuk kapcsolódó társadalmi-gazdasági folyamatok mind a tudomány, mind a gyakorlat számára fontos kutatási területek. A Bűnözésföldrajzi Közlemények célkitűzése, hogy átfogó és sokrétű platformot biztosítson mindazok számára, akik a bűnözés földrajzi aspektusait kívánják megérteni, elemezni és bemutatni. A térbeli elemzések segítenek rávilágítani a bűnözés egyenetlen eloszlására, a társadalmi igazságtalanságokra, valamint a különböző régiókban tapasztalható bűnözési mintázatok kialakulásának okaira és következményeire.

A folyóirat kiemelt célja, hogy összekösse a különböző tudományterületek – így a kriminológia, szociológia, földrajz, közgazdaságtan és jogtudomány – kutatásait, amelyek különféle szempontok szerint vizsgálják a bűnözés és a tér kapcsolatát. Ezzel a multidiszciplináris megközelítéssel lapunk nemcsak a tudományos közeg számára kíván alapvető forrást biztosítani, hanem az alkalmazott tudományok szakembereinek, például bűnmegelőzési szakértők, várostervezők és döntéshozók számára is hasznos iránymutatást nyújt a bűnözés kezelésére és megelőzésére vonatkozó stratégiák kidolgozásában.

Hiszünk abban, hogy a tudományos ismeretek mélyítése és megosztása révén konkrét megoldásokat találhatunk a bűnözés visszaszorítására, és elősegíthetjük a közösségek védelmét és fejlődését.

Amennyiben bármilyen észrevétele vagy javaslata van a folyóirattal kapcsolatban, úgy kérjük, hogy azt írja meg a Szerkesztőbizottság részére!

A folyóirat olvasásához kellemes időtöltést kívánok!

Dr. Keller Krisztina
a Szerkesztőbizottság tagja

A kötet szerzői:

BÓI LÁSZLÓ r. alezredes (jur.) tanársegéd (Nemzeti Közszerződési Egyetem)

FRIGYER LÁSZLÓ r. alezredes (jur.) tanársegéd (Nemzeti Közszerződési Egyetem)

HORVÁTH BÍBORKA doktoranda (Nemzeti Közszerződési Egyetem)

KISS VALENTIN BENCE r. hadnagy (Biharkeresztesi Határrendészeti Kirendeltség)

NAGY ÁGNES r. ezredes, bűnügyi rendőr-főkapitányhelyettes (Győr-Moson-Sopron Vármegyei Rendőr-főkapitányság)

NYITRAI ENDRE PH.D. r. őrnagy (jur.) egyetemi docens (Nemzeti Közszerződési Egyetem)

VARGA BEÁTA r. alezredes, osztályvezető (Győr-moson-Sopron Vármegyei Rendőr-főkapitányság)

A kötet lektorai:

MÁTYÁS SZABOLCS Ph.D. habil., r. őrnagy, egyetemi docens (Nemzeti Közszerződési Egyetem)

NYITRAI ENDRE Ph.D. r. őrnagy (jur.), egyetemi docens (Nemzeti Közszerződési Egyetem)

PÓDÓR ANDREA Ph.D. egyetemi docens (Óbudai Egyetem)

SALLAI JÁNOS Ph.D. r. ezredes, egyetemi tanár (Nemzeti Közszerződési Egyetem)

SIVADÓ MÁTÉ Ph.D. r. őrnagy (jur.), egyetemi docens (Nemzeti Közszerződési Egyetem)

TIHANYI MIKLÓS Ph.D. r. alezredes (jur.), egyetemi docens (Nemzeti Közszerződési Egyetem)

VÁRI VINCE Ph.D. r. alezredes (jur.), egyetemi docens (Nemzeti Közszerződési Egyetem)

Dr. Bói László r. alezredes, tanársegéd

Nemzeti Közsolgálati Egyetem

*boi.laszlo@uni-nke.hu***A FÖLDRAJZI TÉNYEZŐK SZEREPE JÓZSEFVÁROS BŰNÖZÉSÉBEN****Absztrakt**

A tanulmány a főváros VIII. kerületének (Józsefváros) a bűnözésföldrajzi helyzetét vizsgálja. Bemutatja azt, hogy az egyes természet- és társadalomföldrajzi tényezők milyen hatással vannak a bűnözésre. Józsefváros bűnözésföldrajzi helyzetét közel harminc évvel ezelőtt vonták alaposabb vizsgálat alá utoljára, azóta részletes, feltáró jellegű elemzés nem látott napvilágot. Jelen kutatás nem kriminálstatisztikai adatokra támaszkodik, sokkal inkább azt tűzi ki célul maga elé, hogy feltárja azon földrajzi tényezőket, amelyek pozitív vagy negatív irányban hatást gyakorolva befolyásolják Budapest bűnügyileg egyik legfertőzöttebb kerületében a bűnözés alakulását.

Kulcsszavak: Józsefváros, bűnözés, bűnözésföldrajz, VIII. kerület

1. Bevezetés

A VIII. kerület, vagy más néven Józsefváros, sokak emlékeiben és szemében a főváros egyik neuralgikus körzetét jelenti. Erre elsősorban az egyes szektoraiban valóban magas bűncselekményi mutatóival szolgált rá, azonban említést érdemel, hogy a kerület nem egységes a szintek tekintetében. Nem lehet általánosságban kijelenteni, hogy a kerület egésze a fővárosi átlag feletti bűncselekményi arányokkal rendelkezik. Józsefváros tizenegy negyedből áll, melyek egymástól gyökeresen eltérő társadalmi, gazdasági, építészeti, városszerkezeti stb. jellemzőkkel rendelkeznek.

Mint az a fentiekből is kitűnik nyilvánvaló, hogy van valós alapja annak, hogy a szélesebb közvélemény szemében alul pozícionált a kerület, mivel bizonyos részein a magyar átlag alatti nívón élnek a lakosok és a bűnözési fertőzöttség is jelentős ezen kerületrészekben. A kerületről kialakult negatív képben a médiának is jelentős szerepe van, elég, ha csak a Nyócker (2004) című filmre gondolunk (www.jozsefvaros.hu).

Körzetszinten számos helyen szegregátumok alakultak ki (pl.: Magdolna negyed, Orczy negyed, Corvin negyed), amelyek kialakulásában a kedvezőtlen történelmi okok is

közrejátszottak. Ennek kapcsán gondolhatunk a második világháború pusztításaira, amely jelentős károkat okozott az épületállományban (Turányi 1963). Az elhunyt és kivándorolt zsidó lakosok ingatlanjaiba beköltözők nem fordítottak kellő figyelmet azok karbantartására. Nagy-Budapest létrehozásakor (1950) elsősorban az újonnan a kerülethez csatolt részek fejlesztését tartották fontosnak, a korábbi kerületek rehabilitálását és a világháborús károk helyreállítását elhanyagolták (így a VIII. kerületét is). Az 1956-os forradalom idején a kerület az egyik legsúlyosabb pusztítást szenvedte el, amely kapcsán a kárenyhítést és renoválást ugyancsak halogatta a fővárosi vezetés. Az egyre inkább leromló állagú épületekből sokan kiköltöztek, az újonnan érkezettek a minimálisnál is kevesebb energiát fektettek az állagmegóvásra. Összességében ezen tényezők vezettek oda, hogy a rendszerváltás idejére a VIII. kerület a főváros leginkább elhanyagolt kerületévé vált (www.jozsefvaros.hu).

2. A Józsefváros főbb földrajzi és statisztikai adatainak bemutatása

A VIII. kerület 6,85 km² területű, lakosainak száma 69 917 fő (2023. 01. 01.) (<https://www.ksh.hu>). A kerület népessége jelentősen csökkent az elmúlt három évtizedben (1990 és 2023 között 25%-kal). A csökkenés mértéke és dinamikája nagyobb volt, mint a magyarországi átlag.

Ennek okát abban látom, hogy Józsefvárosban már évtizedekkel ezelőtt is rosszabb egzisztenciális körülmények uralkodtak. Ez több ezer őslakost más kerületekbe vagy a fővároson kívülre „taszított”.

A kerületben a KSH adatbázisa szerint 47 866 darab lakás található (I. táblázat). Ez az érték 1990-ben mindössze 39 974 darab volt. A lakások számának növekedése dinamikus. Ez jól mutatja azt a folyamatot, amely az elmúlt egy évtizedben történt Józsefvárosban. A rehabilitációs munkálatoknak köszönhetően számos új lakás is épült (a 2011-es év értékéhez képest 7,8%-os növekedés regisztrálható) (www.ksh.hu)

I. táblázat: A VIII. kerület városrészei és azok lakónépessége

A VIII. kerület városrészei	Lakónépesség (fő)	Lakások száma (darab)
Corvin negyed	9 487	5 501
Csarnok negyed	10 869	6173
Ganz negyed	1 505	906
Kerepesdűlő	839	559
Losonci negyed	8 806	4681
Magdolna negyed	10 234	5906
Népszínház negyed	6 740	4557
Orczy negyed	9 310	5735
Palotanegyed	12 097	7120
Százados negyed	4 055	2203
Tisztviselőtelep	2 308	1076
összesen	76 250	44 417

Forrás: www.ksh.hu után saját szerkesztés

3. Földrajzi faktorok Józsefvárosban

3.1. Természetföldrajzi tényezők

Józsefváros esetében a természetföldrajzi tényezőknek kis szerepe van, ezért azt jelen kutatás nem hivatott górcső alá venni. Csupán a terület jobb behatárolása érdekében említék meg néhány természetföldrajzi vonatkozású tény a VIII. kerülettel kapcsolatban. A kerület Budapest pesti oldalán fekszik. A kerület egészére (és a pesti részre is) igaz, hogy a Pesti-síkság része. A kerülettől a Duna néhány kilométerre fekszik, így közvetlen hatást nem gyakorol sem a bűnözésre, sem pedig Józsefvárosra (Pécsi 1959).

3.2. társadalomföldrajzi jellemzők

3.2.1. Népségsföldrajzi jellemzők

Józsefvárosban 70 048 fő lakik. Ez a főváros népességének 4,2%-a (1 685 342 fő). Budapest népsűrűsége 3209 fő/km², a Józsefvárosban pedig mintegy háromszorosa (10 226 fő/ km²) (ksh.hu). A nagyobb népsűrűségnek bűnözést növelő hatása van, ez a Józsefváros esetében is érvényesül.

A férfiak aránya 48,9%, míg a nők 51,1%. Ezen értékek kevéssel térnek csak el a fővárosi és az országos értékektől (Magyarország: 48,1%; Budapest: 46,9%; VIII. kerület: 48,9%) (II. táblázat).

II. táblázat: A nemek megoszlása (%)

	Magyarország	Budapest	VIII. kerület
férfi	48,1	46,9	48,9
nő	51,9	53,1	51,1

Forrás: a KSH adatbázisa után a szerző szerkesztése

A korcsoportokat megvizsgálva, viszont jelentősen differencia figyelhető meg, amennyiben az országos átlaggal hasonlítjuk össze a józsefvárosi értékeket. A 0-14 éves korcsoport az országos átlagtól mintegy 6%-kal, a fővárosi átlagtól pedig 4%-kal tér el.

Ez alapján látszik, hogy Józsefváros népessége előregedő, nagyobb mértékben avul, mint az ország vagy a főváros többi része. Ennek a bűnözésre pozitív hatása lehet hosszú távon, mivel elsősorban a fiatalabb korosztály az, amely nagyobb bűnözési gyakoriságot mutat. A 15-64 éves korcsoportnál szintén a józsefvárosi értékek a legmagasabbak. Az országos és a kerületi érték között több mint tíz százalék a differencia (64,9% – 76,05). Meglepő módon, a 65 éves és idősebb korcsoport esetében viszont a VIII. kerület mutatja a legkisebb értékeket (20,6% – 21,15 – 15,6%). Ez a bűnözés szempontjából ugyancsak kedvező (III. táblázat).

III. táblázat: A lakónépesség megoszlása főbb korcsoportok szerint (%)

	Magyarország	Budapest	VIII. kerület
0-14	14,5	12,4	8,4
15-64	64,9	66,5	76,0
65 éves és idősebb	20,6	21,1	15,6

Forrás: a KSH adatbázisa után a szerző szerkesztése

3.2.2. A gazdaság szerkezete

A gazdaság szerkezete és egyes gazdasági mutatószámok (pl.: munkanélküliségi adatok, infláció, GDP, ezer főre jutó vállalkozások száma) befolyásolják a bűnözés alakulását is.

A fővárosi kerületek esetében nehéz a gazdasági szerepkört pontosan meghatározni, részben azért, mivel az egyes kerületek összenőttek gazdasági értelemben is, másrészt pedig egyfajta munkamegosztás alakult ki az egyes területek között. A kerülettel szemben megfogalmazott sztereotípiákkal ellentétben, kifejezetten erős gazdaságú kerületnek tekinthető Józsefváros. A 23 kerület közül a VIII. kerület a 7. helyet foglalja el a regisztrált vállalkozások száma alapján (Balás et al. 2019), ez jól mutatja, hogy az itt élők erősi vállalkozási aktivitással rendelkeznek.

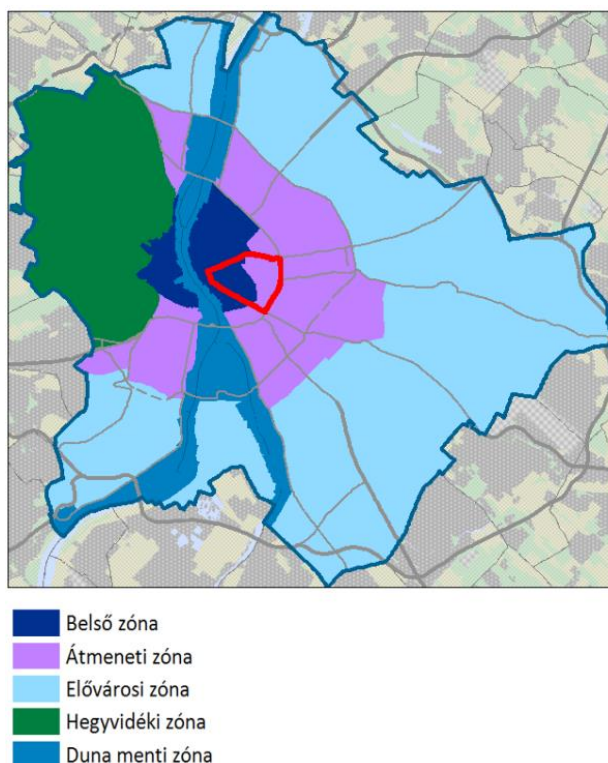
A vállalkozások között magas a kereskedelemmel foglalkozók aránya (25%), közülük pedig sokan ruházati termékek kiskereskedelmével foglalkoznak. Ez főként a kerületben élő kínai származású (állampolgárságú) személyeknek köszönhető, akik nagy számban üzemeltetnek boltokat. Relatív sok a vállalkozások között a vendéglátóipari egység (éttermek, kocsmák). Ezen helyeken nagyobb gyakorisággal fordulhatnak elő vagyon- és személy elleni, illetve garázda jellegű deliktumok. Az önkormányzati építkezések (rehabilitációs munkálatok) hozadékként az építőipar, míg az egyetemeknek köszönhetően a kutatás és fejlesztés (K+F) is jelen van a kerületben (Balás et al. 2019). A kerületi munkanélküliségi adatok magasabbak, mint a fővárosi átlag. A hosszú távú munkanélküliség és a bűnözés nagysága viszonyában egyenes arányosság figyelhető meg.

3.2.3. Településszerkezet

„A VIII. kerület két zónában, részben a Belső zónában, részben az Átmeneti zónában helyezkedik el, alapvetően főváros fejlődésének történeti korszakát idéző városszerkezettel és épített környezettel rendelkezik.” (Balás et al. 2019, 39.)

Józsefváros településszerkezete változatos, számos településszerkezeti öv megtalálható a kerületben. Annak köszönhetően, hogy tizenegy részből tevődik össze a kerület, több központja és alközpontja is van Józsefvárosnak. Ezen központok többnyire bűnügyileg fertőzöttek (pl. Blaha Lujza tér, Rákóczi tér, Baross tér), mivel ezek azok a központi szektorok, ahol többnyire a szórakozóhelyek, kocsmák, night klubok, metrólejárók és egyéb tömegközlekedési megállóhelyek találhatók. Ezek a központi helyek számos esetben nem csak kerületi, hanem fővárosi relevanciával is bírnak, vagyis központi funkciójúak (pl. Blaha Lujza tér).

A központi funkció kapcsán megemlítendő a Keleti Pályaudvar, amely Magyarország legforgalmasabb vasúti pályaudvara, ahol éves szinten több millió ember fordul meg (1. ábra).

1. ábra: Józsefváros Budapest zónarendszerében (TSZT 2017 után Balás et al. 2019, 39.)

3.2.4. Közlekedésföldrajzi ismerévek

A közlekedésnek a bűnözésre gyakorolt hatása számos kutató által bizonyított. Amennyiben egy terület jó megközelíthetőségű (gyorsan és biztonságosan lehet megközelíteni), úgy ezt a lehetőséget a bűnelkövetők is kihasználják. Szükséges vizsgálni az urbanizációs tengelyeket és a primer közlekedési útvonalakat. A főváros esetében különösen jelentős az utazó bűnelkövetők száma, vagyis azoké, akik kizárólag bűnelkövetés céljából utaznak a fővárosba (Mátyás 2014). Előfordulhat, hogy valaki naponta utazik azért, hogy valamilyen bűncselekményt kövessen el. Ilyen esetben fontos szempont a kiszámítható tömegközlekedés. Az utazó bűnözéshez természetesen szorosan kapcsolódik a járműhasználat, amellyel az elkövetők a lakóhelyük és az elkövetési hely között történő mozgást biztosítják. (Bói 2015.)

Józsefvároson számos olyan fontos út halad keresztül, amelyek nemcsak fővárosi, hanem országos jelentőségűek. Gondolhatunk a körutakra, vagy arra a tényre, hogy a Pestet és Budát összekötő utak egy része a kerületen halad keresztül.

A tömegközlekedés számos típusa megtalálható Józsefvárosban, amelyek több millió utast szállítanak éves szinten (metró, busz, villamos, trolis, vasút). Ezek bűnözést generáló hatása vitathatatlan, illetve ezen tömegközlekedési eszközök megállóit ugyancsak forró pontként

jelentkeznek számos esetben a főváros bűnügyi térképén (pl. a Keleti Pályaudvar környéke, Rákóczi tér)

A megvalósult bűncselekmények esetében azonban a pontos számadatot nem tudjuk, mivel nagy látenciával számolhatunk. A közlekedési eszközökön és a megállóban elkövetett bűncselekmények sértettjei gyakran nem tesznek feljelentést, mivel kisebb súlyú a sérelmükre elkövetett bűncselekmény. Amennyiben okirat vagy nagyobb összegű készpénz nem volt például az eltulajdonított pénztárcában, többnyire nem tesznek feljelentést a sértettek.

3.2.5. Sportlétesítmények és szórakozóhelyek

Úgy a sportlétesítmények, mind a szórakozóhelyek esetében megfigyelhető, hogy magasabb bűncselekményi értékekkel találkozunk. A VIII. kerület esetében több nagyméretű sportlétesítmény és számos szórakozóhely található.

A kerület határán található az MTK, illetve nem messze a VIII. kerulettől az FTC labdarúgó stadionja. Ezen létesítmények a meccsek ideje alatt növelik meg a bűncselekmények elkövetésének kockázatát. Józsefváros legújabb sportlétesítménye a Nemzeti Közszerződési Egyetem sporttelepe, itt azonban olyan mérkőzéseket nem rendeznek, amelyeknek jelentős biztonsági kockázata lenne.

Józsefváros központi helyen fekszik, ennek ellenére jóval kevesebb a szórakozóhelyek száma, mint az V., VI. és VII. kerületekben. Főként kisebb méretű, a helyi lakosság igényeit kielégítő egységek találhatóak, országos vonzáskörű vagy jelentősebb számú turistát vonzó szórakozóhely nincs a kerületben. Ennek ellenére a szórakozóhelyek mindenhol bűnvonzó területek

3.2.6. Közép- és felsőfokú oktatási intézmények

Az oktatási intézmények bűnvonzó hatását kevés forrás vizsgálja, holott számos bűncselekmény esetében komoly generáló tényezője van ezen központoknak. A Risk Terrain Modell elnevezésű megelőző (prediktív) szoftver kockázatos helynek tekinti (számos egyéb hely mellett) az oktatási intézményeket is.

A Józsefvárosban számos országos híré és vonzáskörzetű középiskola található, ezek mellett azonban számos olyan szakiskola is megtalálható a kerületben, amelyekbe problémás, többnyire helyi fiatalok járnak. Ezek nyilvánvalóan több kockázatot rejtnek.

A VIII. kerületben számos felsőoktatási intézmény található, ezek hallgatóinak száma a tízezret is meghaladja. A felsőoktatásban tanuló diákok esetében fokozott rizikófaktorként jelentkezik, hogy az életkorukból adódóan felelőtlenül szórakoznak, amely potenciális sértetté teheti őket.

Az esetleges túlzott alkohol és kábító, tudatmódosító szerfogyasztás hatására könnyebben válhatnak bűncselekmény sértettjévé, vagy akár maguk is elkövetővé.

3.2.7. Turizmus

A VIII. kerületben számos műemléki épület (lásd: Palotanegyed) és országos jelentőségű turisztikai látványosság található (pl.: Magyar Nemzeti Múzeum, Fiumei úti Nemzeti Sírkert, Magyar Természettudományi Múzeum, Fűvészkert, Gólyavár). A látogatók száma a fővárosi átlag felett van, azonban jóval elmarad azon kerületekétől, amelyeket a turisták a legnagyobb számban keresnek fel (I., V., VI., VII. kerületek).

A turizmus fejlődését segíti elő a kerület rehabilitációs programja, melynek keretében számos része megújult Józsefvárosnak (Zubereczki 2017). Ennek ellenére a VIII. kerület a turizmus tekintetében nem fog tudni versenyezni a leginkább felkapott kerületekkel. A növekvő látogatószám viszont előrevetíti azt, hogy várhatóan magasabb lesz a hazai és a külföldi sértett turisták száma (Mátyás 2016).

4. Összefoglalás

A tanulmány Józsefváros esetében azon bűnözésföldrajzi tényezőket vizsgálta, melyek befolyással lehetnek a bűnözésre. A természetföldrajzi tényezők minimális hatással vannak csak a bűncselekmények számára, viszont egyes társadalomföldrajzi tényezők érzékelhetően növelik a regisztrált bűncselekmények számát. Ilyen tényezők többek között a közlekedésföldrajzi adottságok. A kerület földrajzi fekvéséből és szerepköréből adódóan jelentős átmenő forgalmat bonyolít le, amelynek következtében éves szinten több millió fő fordul meg a kerületben. A szerző megállapítása szerint, a turizmus bár a jövőben nem fog dominálni a kerület gazdasági szektorai között, ennek ellenére a turisták számának növekedése valószínűsíthető (részben a jelentős rehabilitációs munkálatok következtében), ami előrevetíti a sértettek számának növekedését.

Felhasznált irodalom

Balás Gábor – Baranyai Zsolt – Szendrei Zsolt – Berényi Mária – Vojnits Csaba Ferenc (2019): JÓZSEFVÁROS TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ

(https://hetfa.hu/wp-content/uploads/2023/02/VIIIker_TFK_megalapozo_v4.pdf)

Bói László (2015) Az utazó bűnözés és a sorozatbűncselekmények összefüggései.

(Pécsi Határőr Tudományos Közlemények; 16.) 149-156.

Mátyás Szabolcs (2014): Budapest bűnözésföldrajzi vizsgálata 2009 és 2012 között
Magyar Rendészet, 14(3): 93-103.

Mátyás Szabolcs (2016): A külföldi bűnelkövetők területi és strukturális jellemzői Magyarországon. In: Hautzinger Zoltán (szerk.): A migráció bűnügyi hatásai. Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest, 338 p., pp. 75-87.

Pécsi Márton (1959): Budapest természeti földrajza. Akadémiai Kiadó, Budapest

Turányi Károly (1963): A Józsefváros kialakulása. In: (szerkesztő nélküli): Tanulmányok
Budapest Múltjából 15. 329-363.

(https://epa.oszk.hu/02100/02120/00015/pdf/ORSZ_BPTM_TBM_15_329.pdf)

Zubereczki Dávid (2017): Gettóból az ingatlanfejlesztők paradicsoma

(https://index.hu/urbanista/2017/09/26/magdolnanegyed_rehabilitacioja/)

Világhálós források

<https://www.ksh.hu>

www.jozsefvaros.hu

Dr. Frigyer László r. alezredes, egyetemi tanársegéd

Nemzeti Közsolgálati Egyetem

*frigyer.laszlo@uni-nke.hu***MINT A KRAKATAU LÁVÁJA!****Absztrakt**

A tanulmány a bűnözésföldrajz bámulatos magyarországi fejlődését mutatja be. Az elmúlt tíz évben egy gyakorlatilag ismeretlen tudományterület indult hódító útjára, amely mára egyre nagyobb ismertségnek örvend, nemcsak itthon, hanem külföldön is. Ebben hatalmas szerepe van a Nemzeti Közsolgálati Egyetem oktatóinak. A szerző 2016-tól kezdve mutatja be azokat a mérföldköveket, amelyek a bűnözésföldrajz fejlődésében mérföldkőnek tekinthetők.

Kulcsszavak: bűnözésföldrajz, ICGA, Nemzeti Közsolgálati Egyetem, kriminálgeográfia

1. Bevezetés

Elsőként engedje meg a Kedves Olvasó, hogy a címet magyarázzam meg, mivel az valóban magyarázatra szorul. 2015-ben ismerkedtem meg Mátyás Szabolccsal, akivel közel egy évtizede egy irodában is vagyok. Bevallom őszintén, hogy előtte nem igazán hallottam a bűnözésföldrajzról, azóta viszont úgy érzem tanúja vagyok egy tudományterület felemelkedésének. Talán a felemelkedés nem is megfelelő szó rá, inkább a robbanásszerű kifejezés lenne az, ami megfelelően érzékelteti azt az utat, amit a bűnözésföldrajz az elmúlt időszakban bejárt.

A Krakatau a Föld egyik legismertebb, legnagyobb robbanást produkáló vulkánja. Amikor a címen gondolkoztam, akkor hirtelen a középiskolai földrajzi tanulmányaimból jutott eszembe az indonéziai, pusztító erejű vulkán. E tudományterület olyan gyorsan emelkedett, akárcsak a Krakatau lávája az 1883-as kitörésekor.

Ami pedig rendkívül vonzóvá és érdekessé teszi számomra e területet, az az, hogy nem egy elvont tudomány, hanem egy gyakorlatias terület. A mindennapi nyomozás során alkalmazható, segít a kriminalisztikai megismerés során (Angyal et al. 2017), a vagyon elleni (Vajda 2024), de akár a kiber bűncselekmények nyomozása során is a hatóság segítségére lehet (Packosz 2024).

Tanulmányomban összegyűjtöttem azon mérföldköveket, melyek a leginkább érzékeltetik ezt a gyors fejlődést. Az egyes mérföldkövek külön fejezetekben találhatóak, így jobban látható a bűnözésföldrajz szárnyalása.

2. Módszertan

Kutatásom során többnyire szekunder forrásokat használtam, így felkutattam a Bűnözésföldrajzi Közlemények és a Criminal Geographical Journal című folyóiratok archív számait, illetve tanulmányoztam a Nemzetközi Bűnözésföldrajzi Szövetség Facebook oldalán a bejegyzéseket. A fenti kutatómunkán túl átolvastam a Bűnözésföldrajz című egyetemi jegyzetet, illetve az MTMT és a Google Scholar adatbázisokban végeztem kutatómunkát.

3. Eredmények

3.1. Konferenciák

Az első bűnözésföldrajzi konferenciát a Magyar Rendészettudományi Társaság Bűnügyi Tagozata szervezte 2016. április 14-én a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán. A szervező dr. Vári Vince r. alezredes volt. A konferencia címe „Más régió más rendőrség? – avagy a bűnözésföldrajz és a rendőri munka mérhetőségének nyitott kérdései” volt. A tudományos találkozón több tucat elméleti és gyakorlati szakember vett részt. A konferencia sikerén felbuzdulva, még abban az évben az MRTT egy újabb bűnözésföldrajzi konferenciát szervezett. A 2016. december 15-ei konferencia címe „A sokarcú város, avagy a bűncselekmények területiségének jellegzetességei Budapesten” volt. Ez még nagyobb volumenű konferencia volt, mint az előző. Részt vett rajta a budapesti rendőrfőkapitány, a kerületi kapitányok és az önkormányzati rendészet képviselői is. A konferencián a főváros bűnözésföldrajzi különbségeit és jellegzetességeit mutatták be az előadók (Mátyás 2023).

Ezt követően néhány éven keresztül nem szerveztek bűnözésföldrajzi konferenciát, viszont 2020-tól kezdve már évente rendeztek az NKE és az MRTT közös szervezésében (egyes években kettőt is!) (Mátyás 2023).

2023-ig a konferenciáknak angol és magyar nyelvű szekciója is volt, azonban a jelentkezők számának jelentős növekedése következtében a szervezők úgy döntöttek, hogy 2024-ben különválasztják az angol és magyar nyelvű konferenciát, így innentől kezdve évente egy magyar és egy angol nyelvű konferenciát szerveznek. A jelentkezők létszáma évről-évre rekordokat döntött, a résztvevők pedig egyre szélesebb körből kerültek ki. A magyar nyelvű szekcióban az NKE oktatóin és hallgatóin kívül az ország más egyetemeiről (

pl. Pécsi Tudományegyetem, Óbudai Egyetem, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, University of Oradea) is részt vettek, míg az angol nyelvű szekcióban Kínából, Szlovákiából, Oroszországból és Romániából is vettek már részt.

A szerző tudomása szerint korábban más országban nem rendezték még bűnözésföldrajzi konferenciát.

3.2. Nemzetközi Bűnözésföldrajzi Szövetség

Talán a legnagyobb mérföldkőnek a Nemzetközi Bűnözésföldrajzi Szövetség (International Criminal Geographical Association, a továbbiakban: ICGA) megalapítása tekinthető. Erre 2022. március 10-én került sor. Az alapítók az NKE oktatói voltak (Mátyás Szabolcs, Sallai János, Sivadó Máté, Tihanyi Miklós, Vári Vince). A nonprofit szervezet gyorsan gyarapította a tagjai számát, tagjai több mint tíz országból kerülnek ki, még Kínából és Törökországból csatlakoztak a fiatal szervezethez. A szervezet jelenlegi elnöke dr. Sivadó Máté.

Az ICGA nem öncélú szervezet, nem azért alapították, hogy eggyel több tudományos szervezet legyen a világban, hanem azért, hogy a bűnözésföldrajzot népszerűsítse. Már a megalapítást követően konferenciák, versenyek és pályázatok kerültek meghirdetésre, illetve bekapcsolódott a könyvkiadásba is (lásd bővebben: 3.3. fejezet).

3.3. Folyóiratok

A tudományterület szempontjából létfontosságú az, hogy legyenek olyan írásos dokumentumok, amelyek elősegítik a tudományos fejlődését. A bűnözésföldrajz esetében ilyen korábban nem volt. Sem tankönyv, sem folyóirat. Ennek a hiányát pótolták az NKE oktatói, akik folyóirat alapításba kezdtek.

A világon két bűnözésföldrajzi folyóirat létezik, az egyik a Bűnözésföldrajzi Közlemények, a másik pedig az angol nyelvű Criminal Geographical Journal. Mindkét folyóirat magyar gyökerű, és az NKE oktatói alapították. A lektorált tudományos folyóiratok az ICGA és a Magyar Rendészettudomány közös kiadásában jelennek meg.¹

Elsőként a Criminal Geographical Journal nevezetű folyóirat lett megalapítva. 2019 augusztusában jelent meg az első szám, melyet azóta évente több lapszám követett. Eddig több mint negyven cikk jelent meg a tíz lapszamban, amely mindenképp figyelemre méltó. A cikkek

¹A Bűnözésföldrajzi Közlemények elérhetősége: <https://rendeszet.uni-nke.hu/publikaciok/bunozesfoldrajzi-kozlemenyek>

A Criminal Geographical Journal elérhetősége: <https://rendeszet.uni-nke.hu/publikaciok/criminal-geographical-journal>

egyrésze az NKE oktatóinak tollából jelent meg, azonban más egyetemek oktatói és kutatói is szép számmal írtak cikkeket. Sőt, jelentős a külföldi szerzők által küldött anyagok száma is, Kínából és Oroszországból is érkeztek már cikkek a szerkesztőséghez. A szerkesztőség tagjainak több mint fele külföldi, a technikai szerkesztőkön kívül mindenki rendelkezik tudományos fokozattal, ketten közülük professzori címmel is (URL1).²

A Bűnözésföldrajzi Közlemények című folyóirat 2020-ban indult el. Eddig kilenc lapszáma jelent meg. A szerzők többnyire magyarok, azonban néhány esetben külföldi szerzők angol nyelvű cikke is publikálásra került. Akárcsak az angol nyelvű folyóirat esetében, itt is a szerkesztőbizottságban mindenki rendelkezik tudományos (Ph.D.) fokozattal.

A szerkesztőbizottság tagjai több egyetem és több ország képviselői közül kerülnek ki. A más országokból származó szerkesztőbizottsági tagok mindegyike beszél magyar nyelven.³

Mindkét folyóirat esetében 2023 évben megjelent egy-egy válogatás közlemény, amely a szerkesztőbizottság által legjobbnak ítélt cikkekből állt össze (URL1).

² Mátyás Szabolcs (NKE), Sallai János (NKE), Vári Vince (NKE), Ufuk Ayhan (Turkish National Police Academy, Turkey), Farkas Johanna (NKE), Marjan Gjurovski (State University 'St. Kliment Ohridski', Macedonia), Ladislav Igenyes (Academy of the Police Force in Bratislava, Slovakia), Ivan M. Kleyenov (National Research University Higher School of Economics, Russia), Kristina A. Krasnova (Russian State University of Justice, Russia), Velibor Lalic (University of Banja Luka, Bosnia-Hercegovina), Edina Lilla Mészáros (University of Oradea, Romania), Zsuzsa Piskóti-Kovács (Eszterházy Károly Katolikus Egyetem), Pődör Andrea (Óbudai Egyetem), Bayram Ali Soner (Turkish National Police Academy, Turkey), Dane Subošić (University of Criminal Investigation and Police Studies, Serbia), Szabó Andrea (NKE), Tihanyi Miklós (NKE), Constantin -Vasile Țoca (University of Oradea, Romania), Tóth Antal (Eszterházy Károly Katolikus Egyetem), Ürmösné Simon Gabriella (NKE), David Zámek (Institute of Public Administration Prague, Czech Republic), Zhenjie Zhou (Beijing Normal University, China), Frigyer László (NKE), Tirts Tibor (NKE)

³ Mátyás Szabolcs egyetemi docens (Nemzeti Közszerkesztési Egyetem), Sallai János Ph.D. egyetemi tanár (Nemzeti Közszerkesztési Egyetem), Tihanyi Miklós Ph.D. egyetemi docens (Nemzeti Közszerkesztési Egyetem), Balláné Füsster Erzsébet Ph.D. professzor emerita (Nemzeti Közszerkesztési Egyetem), Budaházi Árpád Ph.D. egyetemi docens (Nemzeti Közszerkesztési Egyetem), Bujdosó Zoltán Ph.D. egyetemi tanár (Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem), Constantin -Vasile Țoca Ph.D. adjunktus (University of Oradea /Nagyvárad/, Románia), Csaba Zágón Ph.D. egyetemi adjunktus (Nemzeti Közszerkesztési Egyetem), Farkas Johanna Ph.D. habil. egyetemi docens (Nemzeti Közszerkesztési Egyetem), Gárdonyi Gergely Ph.D. egyetemi docens (Széchenyi István Egyetem), Igenyes László Ph.D. adjunktus (Academy of the Police Force in Bratislava /Pozsony/, Szlovákia), Keller Krisztina Ph.D. egyetemi docens (Budapesti Corvinus Egyetem), Major Róbert Ph.D. egyetemi docens (Nemzeti Közszerkesztési Egyetem), Mészáros Edina Lilla Ph.D. docens (University of Oradea /Nagyvárad/, Románia), Nyitrai Endre Ph.D. egyetemi docens (Nemzeti Közszerkesztési Egyetem), Piskóti-Kovács Zsuzsa Ph.D. adjunktus (Eszterházy Károly Katolikus Egyetem), Pődör Andrea Ph.D. habil. egyetemi docens (Óbudai Egyetem), Sivadó Máté Ph.D. egyetemi docens (Nemzeti Közszerkesztési Egyetem), Szabó Andrea Ph.D. (Nemzeti Közszerkesztési Egyetem), Szabó Krisztián Ph.D. egyetemi docens (Debreceni Egyetem), Tóth Antal Ph.D. egyetemi docens (Eszterházy Károly Katolikus Egyetem), Tóth Nikolett Ágnes Ph.D. egyetemi docens (Nemzeti Közszerkesztési Egyetem), Ürmösné Simon Gabriella Ph.D. egyetemi docens (Nemzeti Közszerkesztési Egyetem), Vári Vince Ph.D. egyetemi docens (Nemzeti Közszerkesztési Egyetem); Frigyer László és Bói László (Nemzeti Közszerkesztési Egyetem) (technikai szerkesztők).

3.4. Versenyek és pályázatok

Meglepőnek tűnhet, hogy egy tudományterület a saját népszerűsítése érdekében versenyeket hirdet. A bűnözésföldrajz hazai képviselői ettől sem riadtak vissza, a szélesebb, fiatalok körében történő népszerűsítés érdekében.

Földes Béla tiszteletére több alkalommal magyar nyelvű bűnözésföldrajzi versenyt hirdettek. A verseny online módon volt lebonyolítva. A feladatok megoldására rendkívül kevés időt adtak a szervezők, így gyakorlatilag kizárható volt az, hogy bárki is meg nem engedett segédeszközt használjon, mivel aki esetleg erre támaszkodott, annak nem maradt ideje a feladatokat megoldani. Csak az tudott eredményt elérni, aki gyakorlatilag gondolkodás nélkül írta be a válaszokat. Az online verseny idején a kamerát is be kellett mindenkinek kapcsolnia, ami szintén a verseny tisztaságát szavatolta. Az eseményre az NKE hallgatói mellett több egyetemről is jelentkeztek.

Hasonló feltételek mellett volt lebonyolítva a Horst Herold tiszteletére rendezett angol nyelvű bűnözésföldrajzi verseny is. Itt a magyar hallgatók mellett, külföldi Erasmus hallgatók is bekapcsolódtak a versenybe és szép eredményeket értek el.

A Nemzetközi Bűnözésföldrajzi Szövetség esszéíró pályázatokat is kiírt angol és magyar nyelven egyaránt. Az eddigi tapasztalatok alapján a magyar nyelvű esszék nagyobb számban érkeztek, viszont angol nyelven is számos értékes pályaművet tudott a szakmai zsűri értékelni.

3.5. Kapcsolattartás a tudományos élettel

Az egyik legfontosabb feladatnak tekinthető a tudományos élettel való folyamatos kapcsolattartás. Ezt a honi bűnözésföldrajzi élet szereplői több csatornán teszik meg. A fentiekben említett, online módon megjelenő két folyóirat hasábjain nemcsak tanulmányokat, hanem a magyar és külföldi bűnözésföldrajzi élet legfontosabb híreit is megosztják az érdeklődőkkel. E mellett egy Facebook oldal is segíti a gyors és naprakész tájékoztatást, ahol a legfrissebb hírek mindig posztolásra kerülnek (<https://www.facebook.com/profile.php?id=100083572868172>).

3.6. Felsőoktatás és bűnözésföldrajz

Egy tudományterület népszerűsítése szempontjából fontos, hogy legyen önálló tankönyve és egyetemi tárgyként is oktassák.

A bűnözésföldrajz tárgyat elsőként az Eszterházy Károly Főiskolán hirdették meg a 2009/2010-es tanévben. A tárgy oktatója, a területből elsőként Ph.D. fokozatot szerző Tóth Antal volt

(Földrajztanár MA képzés). A 2013/14-es tanévtől kezdve a Debreceni Egyetem Földrajzi Intézetében Mátyás Szabolcs hirdetett szabadon választható tárgyat „Kriminálgeográfia”, majd a 2014/15-ös tanévtől kezdve „Alkalmazott kriminálgeográfia” címmel. Jelenleg a Debreceni Egyetem Földrajzi Intézetében a fenti két tárgy, illetve az NKE Rendészettudományi Kar Kriminálisztika MA képzésén „A bűnüldözés földrajza”, a Rendészettudományi Doktori Iskolában pedig a „Kriminálgeográfia” című tárgy keretében lehet megismerkedni a tudományterülettel.

A doktori képzésben a Debreceni Egyetem Földtudományok Doktori Iskolában és a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskolában található bűnözésföldrajzi témában témakiírás.

2020-ban Bűnözésföldrajz címmel egyetemi jegyzet jelent meg a hallgatók számára, majd ennek bővített változata 2023-ban magyar, 2024-ben pedig angol nyelven. Mindkét kiadvány ingyenesen érhető el a világhálón.

A bűnözésföldrajz témaköréből számos kutató szerzett Ph.D. fokozatot. Ők az alábbi személyek, zárójelben a védés évével és a fokozatot kiadó intézménnyel:

- Tóth Antal: A bűnözés térbeli aspektusainak szociálgeográfiai vizsgálata Hajdú-Bihar megyében (2007, Debreceni Egyetem),
- Mátyás Szabolcs: A Debreceni Rendőrkapitányság kriminálgeográfiai analízise címmel (2011, Debreceni Egyetem),
- Piskóti-Kovács Zsuzsa: A bűnözésföldrajz modern irányzatainak alkalmazási lehetőségei különböző területi szinteken (2014, Miskolci Egyetem),
- Erdei Gábor: A bűnözésföldrajz elméleti és gyakorlati összefüggései (2014, Nemzeti Közszolgálati Egyetem),
- Zachar Zsolt: A környezet- és természet elleni bűncselekmények kriminálgeográfiai elemzése (2022, Magyar Élet és Agrártudományi Egyetem).

2023-ban pedig a bűnözésföldrajz habilitációs előadás témájául is szolgált („A településszerkezet és a bűnözés összefüggései”)

4. Záró gondolatok

Tanulmányomban sorra vettem a hazai bűnözésföldrajzi kutatások legfontosabb eredményeit. Ezek során bemutattam a Bűnözésföldrajzi Közlemények és a Criminal Geographical Journal

nevű folyóiratokat, említést tettem a Nemzetközi Bűnözésföldrajzi Szövetség megalakulásáról, illetve a szervezet által meghirdetett versenyekről, az angol és magyar nyelvű esszéíró pályázatokról, továbbá az online, angol nyelvű Horst Herold és a magyar nyelvű, Földes Béla bűnözésföldrajzi versenyekről. A fentiekén túl bemutattam azon személyeket, akik a bűnözésföldrajz területén szereztek a Ph.D. doktori fokozatot, illetve ismertettem a bűnözésföldrajz felsőoktatásban elfoglalt helyét.

Felhasznált irodalom

Angyal Miklós – Bezsényi Tamás – Bói László – Farkasné Halász Henrietta – Girhiny

Kornél – Nyitrai Endre – Tirts, Tibor (2017): Tisztjelölt hallgatók a kriminalisztikai megismerés startkövénél (Egy szimulált baleset tanulságai). Magyar Rendészet 17(2): 27-66.

Mátyás Szabolcs (2023): Bűnözésföldrajz (egyetemi jegyzet). International Criminal Geographical Association, Budapest

A Criminal Geographical Journal és a Bűnözésföldrajzi Közlemények korábbi lapszámai (<https://rendeszet.uni-nke.hu/publikaciok>)

Packosz Nikiforosz (2024): Összefüggéstelen összefüggések – avagy egy bűneset (kiber)térbeli vázlata. Bűnözésföldrajzi Közlemények, 5(1-2): 9-18.

Vajda Endre (2024): A Magyarországon elkövetett rablások és kifosztások forró pontos elemzése. Bűnözésföldrajzi Közlemények 5(1-2): 39-48.

Világhálós források

URL1: <https://rendeszet.uni-nke.hu/publikaciok>

<https://www.facebook.com/profile.php?id=100083572868172>

www.mtmt.hu

<https://scholar.google.com/>

Horváth Bíborka doktoranda

Nemzeti Közszolgálati Egyetem

*horvath.biborka97@gmail.com***FÖLDES BÉLA: A MAGYAR TÁRSADALOM SZÁMADÓJA ÉS
IGAZSÁGTARTÓJA****Absztrakt**

A tanulmány Földes Béla életét hivatott összefoglalni, kiemelve a bűnügyi statisztikával kapcsolatos munkásságát. Földes Béla élete és munkássága egy lenyűgöző utazás volt a 19. századi Lugostól egészen a második világháborúig, egy olyan zsidó család szülöttjeként, akinek szenvedélye a közgazdaságtan és statisztika felé terelte pályáját. Külföldi tanulmányai és tapasztalatai mély és tartalmas hatást gyakoroltak életművére.

Kulcsszavak: Földes Béla, statisztika, bűnözés, bűnözésföldrajz

1. Bevezetés

Az elismert közgazdász és egyetemi tanár rendszeresen publikált és aktívan részt vett a tudományos életben, tagja volt a Magyar Tudományos Akadémiának, sőt miniszterként is tevékenykedett. Munkássága széles skálán mozgott a gazdaságtörténettől a statisztika szinte minden területére, és nemzetközi szinten is elismert kutató volt. A tudományos munkájának fő célja azonban nem csupán a számok és adatok elemzése volt. Földes kritikusan szemlélte a statisztikai adatokat, rávilágítva azok hiányosságaira és torzításaira. Számára az emberi tényező mindig meghatározó volt a társadalmi jelenségek értelmezésében. Így Földes Béla élete és munkássága nem csupán a szenvedélyes kutatás szinonimája, hanem az igazságosság és társadalmi igazságérzet példaképe is.

2. Tanulmányai és az érdeklődésének kialakulása

Földes Béla életének és munkásságának lenyűgöző története 1848. szeptember 25-én kezdődött Lugoson, Krassó vármegyében. Weisz Béla néven látta meg a napvilágot, édesapja Weisz J.

János, édesanyja Nagel Jozefa volt. Zsidó családból származott, de élete során a közgazdaságtan és statisztika iránti szenvedélye formálta őt a legjobban (Kozák, 2013). Fiatal éveit Lugoson töltötte, majd később Temesvárott és Budapesten végezte gimnáziumi tanulmányait. Jogot kezdett tanulni Bécsben, ahol érdeklődése a nemzetgazdaságtan felé fordult, tanulmányai között pedig olyan neves oktatóktól merített, mint Stein Lőrincz (Lorenz von Stein) és Schäßfle Albert Eberhard Frigyes (Albert Eberhard Friedrich Schäßfle). A bécsi tanulmányai mellett végzett néhány szemesztert Budapesten és a németországi Lipcsében is, az utóbbiban többek között Wilhelm Georg Friedrich Roscher német közgazdász előadásait hallgatta. Későbbi nézeteire és munkásságára nagy hatással voltak a külföldi tanulmányai és az általuk szerzett tapasztalatok is (Kozák, 2013; Szinnyi, 1894).

3. Tudományos pályájának fejlődése

Hazatérve Magyarországra, rendszeresen publikált közgazdasági és közlekedési kérdésekről a napilapokban és a folyóiratokban. 1872-ben a Fővárosi Statisztikai Hivatal igazgatóhelyettesévé nevezték ki, ahol a fővárosi statisztika több fontos ágát szervezte (1. ábra).

1. ábra: Földes Béla

(<https://mek.oszk.hu/02100/02185/html/1203.html>)

1873-ban a Budapesti Tudományegyetemen megszerezte a jog- és államtudományi doktori oklevelet. Ugyanebben az évben a nemzetgazdaság- és pénzügytan tanárát helyettesítette a Budapesti Kereskedelmi Akadémián és egyúttal vezette az akkor szervezett Kereskedelem-történeti Tanszéket. 1874-ben a budapesti egyetemen magántanári képesítést nyert. 1876-ban a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara levelező tagjává választották. 1877-ben az Ausztriával kötendő kereskedelmi és vámszerződés tárgyalása alkalmával az akkori kereskedelmi miniszter megbízta, hogy dolgozzon ki egy szakvéleményt a témában. 1879-ben a Magyar Tudományos Akadémia Nemzetgazdasági és Statisztikai Bizottsága tagjává választották. Ugyanebben az évben a Nagyváradi Jogakadémiánál felérték tanárnak, de egy év múlva, 1880-ban elhagyta ezt a pozíciót és a Budapesti Kereskedelmi Akadémián a nemzetgazdaság- és pénzügytan rendes tanára lett, és még ebben az évben

megszerezte a Pesti Tudományegyetemen a magántanári képesítést is statisztikából. 1880-ba vendégelőadóként még külföldi egyetemekre is kapott meghívást (Kozák 2013; Szinnyei 1894). 1881-ben Lónyay Menyhért volt magyar miniszterelnök és a Magyar Tudományos Akadémia elnöke felszólítására átvette az MTA Nemzetközi Bizottságának előadói tisztét. Még ebben az évben megváltoztatta a nevét Weisz Béláról Földes Bélára. Egy évre rá, 1882-ben a Pesti Tudományegyetemen a statisztika nyilvántartások rendkívüli tanárává nevezték ki. 1883-ban a Magyar Tudományos Akadémia Nemzetgazdasági és Statisztikai Bizottsága jegyzőjévé választották. 1889-ben a Pesti Tudományegyetemen a statisztika nyilvántartások rendes tanárává nevezték ki, ahol 10 éven át vezette a tanszéket. Kautz Gyula volt egyetemi rektor elmenetele után pedig a helyére, a Nemzetgazdaság és Pénzügytan Tanszékére helyezték át. Később két ízben a jogi kar dékánja, 1917-ben pedig az egyetem rektora volt (Kozák 2013; Szinnyei 1894).

Földes Béla nem csak Magyarországon, de külföldön is elismert kutatónak számított. 1885-ben az ebben az évben alapított, holland székhelyű Institut International de Statistique (Nemzetközi Statisztikai Intézet), 1891-ben pedig a British Economic Association (Brit Közgazdasági Társaság) tagja lett. Ez idáig több nemzetközi kongresszuson is részt vett, mint például az 1872-ben tartott első poroszországi kongresszuson, az 1876-ban Budapesten tartott IX. Nemzetközi Kongresszuson, az 1880. jogászgyűlésen, az 1886. Nemzetközi Gazdakongresszuson, az 1891-es Londoni Közegészségügyi és Demográfiai Kongresszuson és a Bécsben tartott Statisztikai Kongresszuson. Többször tett tanulmányi célból nagyobb utazásokat külföldön, mint például Német-, Francia- és Olaszországban is. Ezek az utazásokon szerzett tapasztalatai szintén hatással voltak a munkásságára (Kozák 2013; Szinnyei 1894).

1893. május 12-én a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává, 1901-ben pedig rendes tagjává választotta. 1906 és 1918 között országgyűlési képviselő volt, közben 1917. augusztus 18-ától 1918. május 8-áig átmenetgazdasági tárca nélküli miniszteri tisztséget töltött be. 1920 után visszavonult a nyilvánosságtól, de tanulmányait és cikkeit ezután is publikálták. A statisztikával foglalkozó írásai jelentős adatbázist nyújtanak, mivel munkássága majdnem hét évtizedet ölelt fel, a dualizmus korai időszakától egészen a második világháború kitöréséig terjedő időszakban. 1923-ban a Magyar Statisztikai Társaság első belföldi tiszteletbeli tagjává, 1933-ban az MTA tiszteleti tagjává választották. 1945. január 18-án, 93 éves korában, a Szálasi- kormány alatt, a fővárosi zsidóság elkülönítésére létrehozott budapesti gettóban éhen halt, a gettó felszabadulásának napján (Kozák 2013).

4. Munkássága

Földes Béla munkássága sokoldalú volt. A Budapesti Szemle közgazdasági és statisztikai rovatának, és az „Értekezések a társadalmi tudományok köréből” című MTA-sorozatnak is szerkesztője volt. Földes tudományos tevékenysége a statisztikának szinte minden területére kiterjedt. Az I. világháború előtt az egyik tudományos mérföldköve volt a gazdaságstatisztikával foglalkozó „kvóta”-tanulmányok publikálása. Továbbá fontos tanulmányokat készített adó- és pénzügyi, valamint gazdaságpolitikai területeken, emellett pedig határozottan támogatta a független magyar jegybank létrehozását. Élen járt a történeti statisztika kidolgozásában, különösen a gabonaárak alakulásának és hatásainak elemzésével ért el kiemelkedő eredményeket a gazdaságtörténet terén. 1893–1894-ben jelent meg a Társadalmi gazdaságtan két kötete, amelyek Földes Béla egyik legkiemelkedőbb munkájának számítanak: I. A társadalmi gazdaságtan eleme, és II. A társadalmi gazdaságtan alkalmazott és gyakorlati tanai (Körmendi – Papi 1991).

Bár a közgazdasági és pénzügyi statisztikai munkássága kiemelkedő, jelentős szerepet játszott a magyarországi morálstatisztika meghonosításában is. 1889-ben jelent meg „A bűnügy statisztikája” című műve, amelyben elsők között figyelhető meg az a tudományos módszer, hogy a szerző az akkor még újnak számító témában a hiányos adatokat más forrásokkal és módszerekkel (pl. matematikai valószínűségszámítás, más típusú statisztikák, külföldi kriminológiai elméletek, saját feltevései) egészítette ki a teljes kép érdekében. Földes a morálstatisztikán nemcsak a deviáns viselkedések, mint például a bűnözés, a prostitúció, az alkoholizmus stb. elemzését értette, de hangsúlyozta a társadalmi élet pozitív oldalainak bemutatásának fontosságát, mint például a jótékonyegyletek, az árva- és szeretetházak, kisdédóvók és más „emberbaráti intézetek” működése (Perényi 2007).

5. Bűnügyi statisztikai kutatásai

Bűnügyi és társadalmi statisztikai munkáiból kitűnik, hogy jól ismerte a téma nemzetközi irodalmát, hiszen munkáiban gyakran idézi a korszak olasz, francia és német morálstatisztikai és kriminálpszociológiai munkáit, amelyeket külföldi útjai során ismert meg. Mivel a magyar statisztikai adatok általában hiányosak voltak, ezért fontos volt számára, hogy a hazai eredményeket nemzetközi eredményekkel hasonlítsa össze, a külföldi szakemberek elméleteit próbálta adaptálni Magyarországon. Például Georg von Mayr német morálstatisztikus munkásságát tanulmányozta annak érdekében, hogy feltérképezze, hogyan befolyásolja a hazai

gabonaárak változása a népességnövekedést és a bűnözést. Ennek ellenére kritikusan viszonyult a külföldi szerzők kutatási eredményeihez, például az olasz kriminológus, Cesare Lombroso kriminálantropológiai észrevételeit többször is megkérdőjelezte a saját szerzeményeiben (Perényi 2007).

Kriminológiai szempontból érdekelték például az elítélhetőség matematikai alapjai: egyik tanulmányában arra törekedett, hogy mérhetővé tegye az igazságosságot, azaz, hogy mekkora a valószínűsége van annak, hogy valakit igazságosan ítéljenek el a bíróságon. Eredményei szerint a statisztikai módszer sokkal megbízhatóbb, mint a matematikai valószínűségszámítás. Írásaiban mindig a statisztikai adatok hitelességével kapcsolatos módszertani nehézségeket tartotta szem előtt. Bár nem vette figyelembe annak a tényezőjét, hogy a statisztika mögött milyen hatalmi erők működnek, mégis szinte minden olyan problémára felhívta a figyelmet, ami egy bűnügyi statisztika elkészítésével összefüggésben merül fel. Rájött arra, hogy a bűnözés fogalma mindig az adott társadalomtól függ. Kiemelte, hogy egy feljelentés után számos olyan tényező akadhat, amely befolyásolhatja egy vizsgálat elindítását. Emellett felhívta a figyelmet a morálstatisztika hiányosságaira is, amelyek miatt nem lehet teljes véleményt formálni a társadalom erkölcsi állapotáról. Ezt meg is említi „A bűnügy statisztikája” című művében is. Ennek ellenére meg volt róla győződve, hogy a hiányos morálstatisztikai adatokból is jól ki lehet következtetni a különböző információkat a társadalmi problémákról. Földes felhívta a figyelmet arra is, hogy a statisztikai adatokból könnyen lehet helytelen következtetésekre jutni, különösen a bűnözés növekedésével kapcsolatos állítások esetében (Perényi 2007).

Földes bűnügyi statisztikai kutatásai kiterjednek többek között a bűnözők nemi arányára. Földes több olyan tényezőre hívja fel a figyelmet ezzel kapcsolatban, amit a statisztikai adatok nem tükröznek vissza. Ilyen például az, hogy a nők által elkövetett bűntettek nagyobb része nem derül ki, mivel ezek megszegyenítőek a családra, különösen a férjre nézve, így a család igyekszik ezeket a tetteket eltitkolni. A férfiakhoz képest a női elkövetők kis számát az is magyarázhatja Földes szerint, hogy a bírók elnézőbbek a nőkkel szemben és hajlamosabbak lehetnek felmenteni a női vádlottakat. Az angol Royal Statistical Society lapban közölt kutatásában azt állapítja meg, hogy a nők munkába állásának nagyobb aránya negatív hatást gyakorol a bűnözés mértékére, azaz minél több nő kezd el dolgozni, annál nagyobb az esélye, hogy bűnt kövessenek el. Földes Béla emellett a házasság és a bűnözés összefüggéseit is vizsgálta. Eredményei szerint magasabb a házasság bűnözők száma, ugyanis az emberek abban az életkorban követik el a legtöbb bűnt, amikor már családostól (Perényi 2007).

Földes Béla kutatta a bűnügyi elkövetések földrajzi helyét és idejét, emellett pedig tanulmányozta a város-vidék viszonyt is, de a gyűjtött statisztikai adatok ebben az időben még nem voltak elégségesek ehhez a kutatáshoz, így Földes nem tudott specifikus következtetéseket levonni. Leginkább a gazdasági, társadalmi és műveltségi tényezőket emeli ki, amelyek befolyásolhatják a bűnözés mennyiségét, de emellett kutatta az évszakok, valamint az éghajlat befolyásoló hatásait is (Perényi 2007).

Földes szerint van kapcsolat a foglalkozás és az elkövetett bűntett között, de ez a kapcsolat nem mutat ok- okozati összefüggéseket. Elmélete alapján már maga a foglalkozás megválasztása is függ a személyiségtől, így a szakma csak egy jelzés, de nem oka a bűnözésnek. A szakmához szorosan kötődik az egyén gazdasági helyzete. A korabeli szakemberek úgy vélték, hogy a szegénység lehet az egyik legfőbb oka a bűntettek elkövetésének, Földes ezzel szemben úgy gondolta, hogy a vagyonosabb emberek ugyanúgy követnek el bűntetteket, mint a szegényebbek, csak az ő szerepük máshol mutatkozik meg a bűnözés szerkezetében. A műveltség, mint egy másik bűnözést befolyásoló tényező tekintetében Földes szerint a jobb iskolázottság növeli a bűntettek elkövetésének számát (Perényi 2007).

Földes foglalkozott a nemzetiségek és a bűnözés kapcsolatával is, és arra a következtetésre jutott, hogy Magyarországon a magyar nemzetiségűek követik el a legtöbb bűncselekményt, legkevesebbet pedig a németek. Földes felhívja a figyelmet az emberek asszimilációs képességére, amelynek mentén a statisztikai adatok mutathatnak hamis képet. Magyarországon sok nemzetiségű ember élt sok évszázadon át, amelynek következtében az egyes nemzetiségek sajátosságai beolvadtak a magyarságba (Perényi 2007).

Ezek alapján látható, hogy Földes Béla sokat foglalkozott a legkülönbözőbb statisztikai adatok elemzésével és értelmezésével. A külső befolyásoló tényezőknek kiemelkedő szerepet tulajdonított, hiszen ezeket tudta mérni statisztikailag, azonban mindig felhívta rá a figyelmet, hogy az adatok torzíthatnak, és nem szabad kizárólag ezekből levonni a végső következtetéseket. Földes szerint fontos szempont az emberi tényező is, hiszen hiába a külső körülmények, az egyén fogja meghozni a döntést. Az egyén által meghozott döntést pedig a statisztikai adatok nem mindig támasztják alá. Földes Béla nem csupán a statisztikai adatok elemzésére fókuszált, hanem szélesebb tudományos keretrendszerben gondolkodott. Fő célja a társadalmi rétegek közötti szakadék csökkentése és az egyenlőtlenségek mérséklése volt (Perényi 2007).

Összegzés

Földes Béla élete és munkássága egyedülálló példája a közgazdaságtan és a statisztika elkötelezett kutatójának. Zsidó családból származva, érdeklődése és szenvedélye a nemzetgazdaságtan és a statisztika felé formálta pályáját. Külföldi tanulmányai és tapasztalatai komoly hatást gyakoroltak munkásságára, amely szinte hét évtizedet ölelt fel, a dualizmus korától egészen a második világháború kitöréséig. Széleskörű és sokoldalú tevékenysége statisztikai területeken és a gazdaságtörténetben is lenyűgöző volt. A neves közgazdász és egyetemi tanár rendkívül aktív volt Magyarországon és külföldön egyaránt, részt vett számos nemzetközi kongresszuson, több tudományos szervezet tagja volt és számos fontos kinevezést tudhatott magáénak, mint például az MTA tagság vagy a miniszteri pozíció. Tudományos munkássága sokoldalú volt. Kritikusan szemlélte a statisztikai adatokat, felhívva a figyelmet azok hiányosságaira és torzításaira, illetve arra, hogy az emberi tényező is meghatározó a társadalmi jelenségek értelmezésében. Földes Béla élete és munkássága egyedi és inspiráló példa a szenvedélyes kutatás és társadalmi igazságosság iránti elkötelezettség szinonimájaként.

Felhasznált irodalom

Kozák Péter (2013): Földes Béla (www.nevpont.hu)

Körmendi Gábor – Papi Béla (1991): Földes Béla, 1848-1945, műveinek válogatott bibliográfiája. KSH

Perényi Roland (2007): A bűnügy statisztikája Magyarországon a „hosszú” XIX. században. Statisztikai Szemle, 85(6): 525-541.

Szinnyei József (1894): Magyar írók élete és munkái. Magyar Elektronikus Könyvtár

Kiss Valentin Bence r. hadnagy

Biharkeresztesi Határrendészeti Kirendeltség

*kissvalentin97@gmail.com***A TÉRKÉPEK RENDÉSZETI CÉLÚ FELHASZNÁLÁSA****Absztrakt**

Tanulmányomban egy kevesek által vizsgált területet vizsgállok, a térképek rendészeti célú alkalmazását. A kutatás bemutatja a felhasználás történelmi mérföldköveit és napjaink jogszabályi hátterét is. Kutatásomat a 19. századtól, a rendészet és a honvédelem kettéválásától kezdtem. Jelen tanulmány egy cikksorozat első része.

Kulcsszavak: térképészet, határrendészet, bűnözésföldrajz, rendészet

1. Bevezetés

Hazánk a 19. században nemzetállammá alakult, így szükségessé vált a különálló rendészeti szerv megalakulása. Ennek következtében számos folyamat elindult, kezdetben katonailag szervezett formában, melynek köszönhetően a térképészeti tevékenység a csendőrség és a határőrség testületeiben már kibontakozott. A jelenlegi helyzetet megvizsgálva ismertetem a térképek bűnügyi célú alkalmazását, valamint a jelenleg hatályos jogszabályok adta lehetőségeket.

2.1. A térképek rendészeti célú alkalmazásának kezdetei

A rendészet és a honvédelem szétválása egy összetett folyamat, amely történelmi, politikai és kulturális kontextustól függően országonként változó. A különálló rendészeti apparátus, a társadalmak fejlődésével és a közrend fenntartásának szükségességével vált indokolttá. A demokrácia, a jogállamiság, az egyéni jogok védelme, valamint a lakosságon belül felmerült igények szempontjából a közrend fenntartása a katonaság céljaitól eltérő alapokon nyugszik. Hazánk önálló nemzetállammá válása megalapozta a külső és belső fenyegetések közötti különbségtételt. Az alapvető társadalmi szükségletek kielégítésére az állam vállal kötelezettséget, amely érdekében létrejött a modern közigazgatás. Ezen kötelezettségek teljesítéséhez szükséges, az állami impériumból fakadó hatósági felhatalmazás. Az alapvető emberi jogok tekintetében átértékelésre került a katonai és a rendőri erőszakról szóló

joggyakorlat, melynek eredményeként, az emberi méltóság tiszteletben tartása és az egyéni jogok védelme került előtérbe. Ezen átalakulás során a jogi kereteknek nem csupán az erő alkalmazásának esetleges mértékét, hanem az eljárások átláthatóságát, arányosságát és a jogbiztonságot is figyelembe kellett venniük (Finszter 2018).

Az 1867-es kiegyezés után elengedhetlenné vált olyan jogi rendszert kialakítani, amely az állampolgárok jogait és kötelességeit egyensúlyban tartotta, és megteremtette a jogállamiság alapjait. A Magyar Királyság önálló és egyenrangú partnerré vált az Osztrák–Magyar Monarchián belül. Magyarország jelentős fokú belső autonómiát kapott, az Országgyűlés visszanyerte tekintélyét és visszaállították az alkotmányt. Hazánknak saját parlamentje volt, amely a belügyekért felelt, beleértve az oktatást, a kultúrát és a helyi közigazgatást.

A Kiegyezést követő időszakban Magyarországon nem létezett olyan egységes szervezet, amely általános hatáskörrel rendelkezett volna a közrend és közbiztonság fenntartására. A bűnözés jelentősen megnövekedett, főleg a vidéki országrészekben, ahol a bandákba szerveződött betyárok félelemben tartották a falvak lakosságát. A csendőrség alapvetően katonai felkészítésben részesült, de rendőri feladatok ellátására létrehozott szervezet volt. A Magyar Királyi Csendőrség felállításáról szóló törvényt 1881-ben fogadta el a parlament, mellyel a rendőrség állami irányítás alá került. A csendőrök fő feladata a vidék közbiztonságának és közrendjének védelme volt, míg a rendőrök a város és a belterületek biztonságát óvták (URL1).

Az első világháborúban közjogunk fejlődése lelassult, de a helyreállítás következtében a polgárosodás nem állt meg. Hazánk 1944-es német megszállását, valamint a fasizmus időszakának végét követően a munkásosztály vette át a hatalmat, ezzel kialakult Magyarország pártállami rendszere. A korábbi gyakorlattal ellentétben megszűnt a rendőrség joguralmi működése, feladatát átvette a katonai rendfenntartás és igazságszolgáltatás. A rendszerváltás időszaka (1989–1990) új lehetőséget adott a demokratikus fejlődés érdekében, melynek folyamatát hazánk 1999-es NATO csatlakozása szintén felgyorsította (Finszter 2018).

A térképeket a rendőri erők a szervezett rendfenntartás megjelenése óta használják, fejlődésük szorosan tükrözi a rendészet modern fejlődését. A térképek legkorábbi dokumentált rendőri felhasználása a 19. századra vezethető vissza, amikor számos városban rendőri szervezeteket hoztak létre. Az első magyar kriminálgeográfiai (bűnözésföldrajz) jellegű vizsgálat Földes Béla nevéhez fűződik. Földes 1889-ben az 1870–80-as évek bűnözését megvizsgálva megállapította, hogy a 100 000 lakosra jutó elítéltek száma az ország szegényebb régióiban a legmagasabb (Tóth 2007).

A bűnügy statisztikája című könyvében a következőket írja: „...tulzás volna a földrajzi és éghajlati tényezők befolyását tagadni és mindent csak a műveltségi foknak tulajdonítani; mert mint látni fogjuk mindjárt, hogy minden egyes államnak criminographiai jellege más nyáron, és más télen, a mi eléggé bizonyítja a természeti tényezők befolyását. Hogy e befolyás csak bizonyos dispositio mellett jut kifejezésre, az kétségtelen, mert az ember nincsen oly kérlelhetetlenül e tényezőknek alávetve.” (Földes 1889) A térképek rendőri felhasználásának jogszabályi háttere a Magyar Királyi Csendőrség 1941-es Szervezeti és Szolgálati Utasításában már megjelenik, a rendészeti szempontból végzett helyzetértékelés meghatározásával. Az utasítás alapján „a helyi és személyi ismeretek megszerzése és gyarapítása az őrsparancsnok elsőrendű kötelessége, enélkül a közbiztonságot fenntartani, eredményesen nyomozni s legénységét irányítani nem képes. Az őrsparancsnok a 9. számú melléklet szerint „Őrskörletleírás”-t vezet, amely az őrskörlet általános helyi és személyi viszonyairól nyújt tájékoztatást.”

Az őrskörletleírás kilenc szempont szerint csoportosítja a szegedi V. csendőrkerület helyzetét:

1. Földrajzi fekvés, terület, lélekszám. Történelmi nevezetességű helyek, hősi sírok. Búcsúk országos- és hetivásárok.
2. A terep jellegzetessége, talaj-és vízrajzi viszonyok. Éghajlat.
3. Közlekedési viszonyok. Fontosabb szárazföldi utak, vasutak, vízi utak, légi vonalak. Vasúti, posta-, távíró- és távbeszélő állomások.
4. Területileg illetékes közigazgatási (M. Kir. rendőrségi) hatóság, Kir. járásbíró, Kir. törvényszék, Kir. ügyészség és fiatakorúak bírósága és vegykísérleti állomás. Legközelebbi honvédparancsnokság.
5. Telepedési és népességi viszonyok.
6. Lakosság anyanyelve, vallása, műveltségi foka, politikai pártállása. Iskolák és kórházak. Fürdő. Mentőállomások és segélyhelyek, amelyek az őrskörletben mentés és segélynyújtás szempontjából elsősorban figyelembe jöhetnek.
7. Földművelés, ipar, kereskedelem. Gyárak, bányák. Munkaviszonyok.
8. Közbiztonsági viszonyok.
9. Az őrskörletben tartózkodó kiválóbb egyének és nagybirtokosok (Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára 9. számú melléklete, 1941).

A Magyar Királyi Csendőrség 1941-es Szervezeti és Szolgálati Utasításának 9. számú melléklete a kor szokásain és technológiai szintjén túllépve olyan alapelveket fogalmazott meg, amelyek napjainkban is relevánsak és alkalmazhatók a rendészeti helyzetértékelés során.

A helyzetértékelés az 1977-ben Hőr/4 BM HŐR országos parancsnokának szabályzatában különálló fejezetként szerepel, a „Járőr felkészülése a szolgálatra” címmel. A 78. pont szerint szolgálatba lépést követően, „a harci feladatot a járőr a szolgálati szobában nagyított vázlaton vagy terepasztalnál kapja meg...” (Hőr/4 BM HŐR országos parancsnokának szabályzata, 1977). „A járőrszolgálat ellátása” című fejezet alapján a biztonságos szolgálatellátás, valamint a terep adottságainak kihasználása érdekében a járőr feladata a terep jellegétől, az évszaktól és napszaktól, valamint az időjárástól függően változik. Az álcázás hatékonyságát a napszak, az évszak, a terep és az időjárás sajátos kombinációja határozza meg. Az ideális látási viszonyokat a határsértők is kihasználják az államhatár megközelítésére és a határátlépés helyének kiválasztására. A szabályzat szerint határőrizeti célú járőrszolgálat során fokozott óvatosságot kell tanúsítani, különféle álcázó eszközöket alkalmazva, valamint a terep adottságaihoz alkalmazkodva kell mozogni. Éjjel, korlátozott látási viszonyok között minimalizálni kell a fényforrások és fényvisszaverők indokolatlan használatát és zajtalanul kell mozogni a terepen. A helyes terep kiválasztása, a felszerelés csendes rögzítése és a csendes mozgás elengedhetetlenek a hatékony álcázáshoz. Télen, a figyelés szempontjából a hó borítása előnyös, azonban megnehezíti a járőrök rejtőzködését és elősegíti a hangok terjedését. A járőröknek hóleplet kell alkalmazniuk, kerülve a sötét háttereket és olyan útvonalakon kell mozogniuk, ahol már láthatók nyomok. Az erdős-hegyes területek ideális lehetőséget kínálnak a határsértőknek a rejtett megközelítésre, ugyanakkor kedvező a járőrök tevékenységének álcázására is. A helyzettudatosság szempontjából az államhatár, az úthálózat és a környező tereptárgyak ismerete nélkülözhetetlen. A szabályzatban szerepel a világtájak műszeres (tájéoló, iránytű), illetve műszer nélküli módszerekkel (nap, égitestek, tereptárgyak) történő meghatározása is. A digitalizáció korában élve alulértékeljük az analóg tájékozódási módszerek alkalmazását, az égitestek alapján történő világtáj meghatározás azonban számos lehetőséget kínál. A Nap, a Hold állása és a Sarkcsillag pozíciója referenciaként szolgálhat, amely kiválóan alkalmas olyan helyzetekre, amikor más módszerek nem elérhetők.

2.2. A térképek rendészeti célú alkalmazása napjainkban

A rendőrség műveleti tevékenységének szerves része a terep ismérveinek gyűjtése, feldolgozása és kezelése. Rendőri műveletnek nevezzük „a rendőrség szolgálati ágainak, szolgálatainak és szakszolgálatainak egységes elgondolás és terv alapján különböző szolgálati formákban és eljárási cselekményekkel együttesen megvalósított cél, feladat, hely és idő szerint összehangolt tevékenységének az összességét, amely a bűnmegelőzési, bűnüldözési, államigazgatási és rendészeti feladatkörökhöz tartozó összetett rendőri feladatok megoldására irányul.” (3 11/1998. /IV. 23./ ORFK utasítás a Magyar Köztársaság Rendőrségének Csapatszolgálati Szabályzata kiadásáról 20. pont) A rendőri műveletek vezetésének alapvető szervezeti eleme a törzs, amely közvetlenül részt vesz az alárendeltek feladatainak megtervezésében, a végrehajtás szervezésében és irányításában. A művelet előkészítésére a rendőrfőkapitány intézkedést ad ki, majd a feladattisztázást és időszámvetést követően a művelet végrehajtásáért felelős parancsnok elgondolást alakít ki. Az elgondolás része a helyzet rövid megismerése, valamint tájékozódás, a terv végrehajthatóságának megállapítása érdekében. A helyzetértékelés célja, hogy az elérni kívánt eredmény figyelembevételével rendszerezze és csoportosítsa a rendelkezésre álló adatokat.

Az operatív helyzet értékelése jelenleg a következőképpen valósul meg:

1. Jogellenes cselekmények helyzete

Az általános közbiztonsági helyzet vizsgálata befolyásolja a művelethez szükséges erőeszköz mennyiségét, minőségét. A bűnügyi fertőzöttség, az elkövetői profilok, valamint a határrendészeti szempontból releváns valószínű mozgási irány és idő ismeretének birtokában hatékonyabb és célszerűbb stratégiákat lehet kidolgozni a művelet sikerességének érdekében. A jogellenes cselekmények helyzetéről georeferenciával bíró adatokat kell gyűjteni. Ehhez segítséget nyújtanak a lakossági bejelentések, a járőrjelentések, a társszervek által szolgáltatott információk, valamint a média.

2. Saját helyzet

A létszám, mint alapvető tényező szorosan kapcsolódik az erőforrások hatékonyságához és a rendelkezésre álló képességek optimális kihasználásához. Megfelelő létszám nélkül a legmodernebb technikai eszközök és a legmagasabb szintű képzés is korlátozott sikerek elérését eredményezi. A saját helyzet meghatározó szempontja a rendelkezésre álló erők szakmai felkészültsége is.

3. Együttműködők

Az együttműködés szempontjából a közbiztonsági háló kiemelkedő jelentőséggel bír. Tagjai például a polgárőrség, az önkormányzati rendészet, valamint a civil együttműködők. Az adott település közbiztonsági stratégiájában fontos az együttműködés kialakítása, amelybe aktív közreműködőként a rendőrséget is be kell vonni (Polyák 2023). A társhatóságokkal végzett közös munka során intézkedni kell a hatáskör-illetékesség szabályainak tisztázásáról.

4. Lakosság helyzete

Nyilvánvaló, hogy a lakosság érdeke a jó közbiztonság. Ennek tudatában a művelési területen, vagy annak közelében élő állampolgárok segíthetik vagy gátolhatják a feladat sikerét. Az elgondolásnak tartalmaznia kell adatokat arról, hogy várható-e olyan releváns információ a lakosságtól, amely pozitívan vagy negatívan befolyásolja a művelet végrehajtását.

5. Terep

A terep helyzetének vizsgálata kiterjed a művelési területet érintő úthálózat minőségére, vízrajzára, fedettségére, a növénykultúrák jellegére, átláthatóságára, a határmenti ingatlanok tulajdonjogára és birtoklási jellemzőire.

6. Évszak, napszak, időjárás

Egy terület adottságai az évszak, napszak és időjárás alapján determináltak. Az évszakok változása nem csupán a természetben történő látványos átalakulásokat hozza magával, hanem komoly hatással van a határőrizet jellegére és hatékonyságára is. A természet változásai a társadalom rendjét is befolyásolják. A rendészet mellett a hatékony bűnügyi tevékenység eredményessége a gondosan elemzett és értékelt adatok minőségétől függ. Annak ellenére, hogy a jogszabályok lehetőséget biztosítanak rá, a bűnelemzés térképi támogatása még mindig szűk körben terjedt el. A Magyar Köztársaság Rendőrsége Bűnelemzési Szabályzatának kiadásáról szóló 13/2001. (X. 2.) ORFK utasítás 4. számú mellékletében „Az operatív bűnelemzés gyakorlati végrehajtása” című fejezet meghatározásában, „egy terjedelmesebb ügy tanulmányozásakor ki kell emelni minden fontos elemet és azokat el kell helyezni térben és időben. Ezt lehet úgy megoldani, hogy olvasáskor egy térképre vagy táblázatba feljegyezzük az eseményeket, helyszíneket és jelezzük a hozzájuk tartozó időpontot. Így könnyen áttekinthető lesz az akta időrendi szempont alapján. Egyes esetekben vagy, másokban kis léptékű (csak utcákra kiterjedő) térképet használhatunk.” (13/2001. /X. 2./ ORFK utasítás a

Magyar Köztársaság Rendőrsége Bűnelemzési Szabályzatának kiadásáról 3. pont) A bűnmegelőzés során is segítségül hívhatjuk a térképeket. A prediktív rendészet során hasznos módszer, a különböző elkövetői magatartások, elkövetői profilok grafikus ábrázolása, annak érdekében, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján azonosítsunk különböző trendeket, klasztereket. A fejlett prediktív rendészeti modellek, mint például a gépi tanulási algoritmusok, múltbéli bűnözési adatokat, környezeti tényezőket és társadalmi-gazdasági mutatókat foglalnak magukban, hogy előre jelezzék, hol és mikor várhatóak jogsértő cselekmények (Harmati – Szabó 2020). A különböző bűncselekmények komplexitásától függően más-más mennyiségű adat feldolgozása válik szükségessé. A folyamatosan növekvő információ mennyisége azt eredményezi, hogy azokat már nem lehet hatékonyan, átláthatóan és költséghatékonyan papír formátumban kezelni, így a digitális adatbázisok és informatikai rendszerek egyre nagyobb jelentőséget kapnak.

Felhasznált irodalom

Finszter Géza (2018): Rendészettan. NKE, Budapest

Földes Béla (1889): A bűnügy statisztikája. Budapest

Harmati Barbara – Szabó Imre (2020): A prediktív rendészet és az automatizált igazságszolgáltatás. *Belügyi Szemle*, 68(5): 23-37 (<https://real.mtak.hu/108916/1/HarmatiBarbaraSzaboImreBelugyiSzemle2020.evi5.szam23-37..pdf>)

Polyák Zsolt (2023): A közbiztonsági háló jelentősége a helyi rendészetben. *Belügyi Szemle*, 71 (6): 1023-1039 (<http://real.mtak.hu/168119/1/50026-1-10-20230607.pdf>)

Tóth Antal (2007): A bűnözés térbeli aspektusainak szociálgeográfiai vizsgálata Hajdú-Bihar megyében, Debreceni Egyetem, Debrecen

Jogszabályok

11/1998. (IV. 23.) ORFK utasítás a Magyar Köztársaság Rendőrségének Csapatszolgálati Szabályzata kiadásáról 20. pont

13/2001. (X. 2.) ORFK utasítás a Magyar Köztársaság Rendőrsége Bűnelemzési Szabályzatának kiadásáról 3. pont

Hór/4 BM HÓR országos parancsnokának szabályzata (1977)

Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára 9. számú melléklete (1941)

URL1: <https://gocsejimuzeum.hu/blog/2021/04/tortenelmi-tenyek-a-csendorsegrol> (Letöltés ideje: 2024.02.15.)

Nagy Ágnes r. ezredes, bűnügyi rendőrfőkapitány-helyettes

Győr-Moson-Sopron Vármegyei Rendőr-főkapitányság
nagyagnes@gyor.police.hu

Varga Beáta r. alezredes, osztályvezető

Győr-Moson-Sopron Vármegyei Rendőr-főkapitányság
vargab@gyor.police.hu

**AZ OKOZOTT ÉS MEGTÉRÜLT KÁR VIZSGÁLATA LOPÁS ÉS CSALÁS
BŰNCSELEKMÉNYEK ESETÉN, S EZEK FŐBB TÉRBELI JELLEMZŐI 2010-2023.
KÖZÖTT**

Absztrakt

A tanulmány a 2010 és 2023 közötti időintervallumban vizsgálja a lopás és csalás bűncselekmények esetében az okozott és megtérült kárt. Mindkét deliktum kapcsán markáns területi különbségek is megfigyelhetők, mely a kutatás egyik fő fókuszja is. Az elemzés a rendőrség és a NAV hatáskörébe tartozó cselekmények esetében is vizsgálja az okozott és a megtérült kárt, illetve ezek térbeli jellemzőit.

Kulcsszavak: vagyonvisszaszerzés, VVH, kármegtérülés, bűnözésföldrajz

„A régi rablóbandák kivesztek, de helyüket elfoglalták a nagy nemzetközi rablószövetségek, melyek nem erőszakkal, hanem furfanggal és mindenesetre több sikerrel kaparintanak meg sokszor igen tekintélyes értékeket. Hatalmas szervezetben működnek és meghatározott program szerint dolgoznak, melynek minden részlete a legnagyobb aprólékossággal van kidolgozva. Vannak külön nyomozó, terepvizsgáló közegeik, valamint működő tagjaik és orgazdáik. Ha egy közülük kézre kerül, az társait soha el nem árulja, viszont ezek amazzal lehetőleg segítik.”

Angyal Pál⁴

Bevezetés

Általános érvényű megállapítás, miszerint bár a bűncselekmények túlnyomó többségét – legyen szó kis értékre elkövetett, „megélhetési” célzatú jogtalan eltulajdonításról, illegális

⁴ Angyal 1915, 20.

termékekkel, pl. kábítószerrel való kereskedelemről, vagy éppen több országon átnyúló komplex, a nemzetgazdaságokat súlyosan megkárosító ún. „körhinta-csalásokról” – anyagi haszonszerzési célzattal követik el. A bűnüldöző hatóságok azonban az általuk folytatott eljárások során korábban csupán korlátozott mértékben törekedtek a bűnös eredetű vagyonelemek felderítésére és elvonására. Bár az ezredforduló óta – különösen az elmúlt évtizedben – mind a nemzetközi bűnügyi együttműködés hatékonysága és eredményessége, mind a nyomozó hatóságok által a büntetőeljárások keretében elvont vagyon nominális értéke tekintetében vitathatatlanul ugrásszerű fejlődés volt tapasztalható, mind ezek ellenére a témakör kapcsán készült nemzetközi felmérések tanúsága szerint elengedhetetlen a bűnös eredetű vagyonelemeket célzó erőfeszítések további fokozása.

Az Európai Unió által biztosított vívmányok, úgymint a belső határellenőrzés eltörlése, a személyek, áruk és szolgáltatások szabad áramlása, valamint végső soron az egységes valuta számos országban történő bevezetése természetesen nem csupán a törvénytisztelő polgárok számára jártak korábban sosem tapasztalt előnyökkel.

A határellenőrzések visszaszorulása, a pénzügyi szolgáltató rendszerek átjárhatóbbá válása – beleértve az ezredforduló ugrásszerű technikai fejlődése jelentette új szolgáltatások megjelenését, valamint azok felgyorsulását –, a több országban közvetlenül felhasználható fizetőeszköz bevezetése, valamint a vállalkozások alapítási eljárásainak egyszerűsödése révén (ld. strómanok) a bűnszervezetek részére minden eddiginél könnyebbé vált a határokon átnyúló, nemzetközi struktúrák kialakítása, valamint a bűncselekményből származó vagyon határok nélküli áramoltatása.

Magyarországon a regisztrált bűncselekmények jelentős részét anyagi haszonszerzési célzattal követik el, az okozott kár tetemes.

A bűnözés napjainkban jelentős átalakuláson megy keresztül, míg néhány éve a vagyon elleni deliktumok közül a vezető szerep a lopás bűncselekményeké volt, addig ma már a csalás és az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás legalább ugyanekkora arányban vannak jelen. Ez a gyors változás felveti annak a kérdését is, vajon alkalmas-e a jelenlegi bűnügyi statisztikai rendszer olyan adatok szolgáltatására, amelyek rövid-, közép- vagy hosszútávú stratégiai döntéseket alapozhatnak meg.

További kérdéseket vet fel a statisztikai adatok objektivitása, mennyire megbízhatóak és pontosak az adatforrások, illetve a statisztikai számadatok és az állampolgárok szubjektív értékelése közötti esetleges eltérések miből fakadnak.

Vagyon elleni bűncselekmények esetén a sértett elsődleges igénye az elkövető felelősségre vonása mellett az őt ért anyagi kár megtérítése is. A nyomozó szervek ezirányú tevékenységének mérésére szolgál az ún. kármegtérülési mutató⁵.

A bűncselekményekkel okozott kár vizsgálata az Egységes Nyomozó Hatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENyÜBS) adatai alapján végezhető, a kármegtérülési mutató esetében az összes nyomozóhatóság, ezen belül a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) valamint a rendőrség mutatóit is megjelenítve.

A bűnügyi statisztikai adatok vizsgálata két forrásból történt, egyrészt a Robotzsaruból kigyűjtött információk, másrészt az ENyÜBS, mint közhiteles bűnügyi statisztika alapján

1.1. Robotzsaru

A rendszer működését jelenleg a Robotzsaru rendszer alkalmazás-támogatásáról, fejlesztéséről és a használatához szükséges képzésről szóló 13/2023 (V. 31.) ORFK utasítás szabályozza, amely a korábbi normával szemben⁶ annak használatára vonatkozóan csak a keretszabályokat állapítja meg.

A Robotzsaru rendszer múltja egészen az 1990-es évek elejéig nyúlik vissza, amikor az első, rendőri munkát támogató számítógépes alkalmazás fejlesztése megkezdődött.

Azonban az első, használatba is kerülő alkalmazás – a RobotZsaru 1.0 – csak 1998-ban készült el Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében.

Két évvel később ennek a programnak az országos bevezetését is elrendelték, problémát jelentett viszont, hogy az akkori kriminalisták (Fenyvesi 2024) nem rendelkeztek informatikai ismeretekkel, így a program használatát inkább nehézségként élték meg, mint támogatásként.

Az elkövetkező évtizedben a Robotzsaru folyamatosan fejlődött, egyre több modullal bővült, 2010-ben pedig valamennyi, a Belügyminisztérium irányítása alá tartozó szervnél és az ügyészségeken is megkezdődött a használata. 2017-re a rendszer már 163 különböző bűnügyi modullal, a Robotzsaru Neo-ban 895, míg a Netzsaruban 642 funkcióval működött, több millió iratot, fényképet tárolt.

A nyomozók munkáját és a kapcsolódó adatok körét jelentősen átalakította a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény.

⁵ „kármegtérülés: a nyomozó hatóság kárbiztosítás keretében megtett intézkedései eredményeként a bűncselekménnyel okozott kár, vagyoni hátrány vagy annak meghatározott hányadának a megtérülése.” [32/2022. (X.25.) ORFK utasítás]

⁶ a Robotzsaru integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszer egységes és kötelező használatáról, jogosultsági rendjéről, az adatvédelem, valamint a rendszerfejlesztés előírásairól szóló 18/2011. (IX.23.) ORFK utasítás, hatálytalan: 2023.október 01-jétől.

A bűnügyi területet érintően a Robotzsaruban valamennyi modult újra kellett írni, a törvény változásával nem csak az iratminták módosítására, de az egyes folyamatok által elindított tevékenység szinkronizálására is szükség volt. A rendszer használatának célja a teljes eljárási folyamat dokumentálása, az egyes iratok kezelésétől az adatszolgáltatásokon át egészen a bűnügyi költségek hiteles nyomon követéséig.

Ma már egyfajta adattárházként is működik, a különböző kereső modulok segítségével (Netsaru, NovaKajtár) a felderítést is jelentősen támogatja.

Látható, hogy a kialakított szisztéma elsődleges célja nem az adatgyűjtés, viszont a tárolt információk feldolgozásával, elemzésével a rendészeti munka jövőjét illető stratégiai döntések meghozatalát is segíti.

A Robotzsaruban fellelhető bűnügyi adatok minden esetben büntetőeljárásokhoz köthetők, a még folyamatban lévő nyomozások esetében az adatbázis dinamikusan változik, ahogy egyre több a feldolgozott információ. Az eljáró nyomozó köteles az adatok folyamatos karbantartását elvégezni, ami egyrészt a feldolgozás szempontjából is nélkülözhetetlen, másrészt a későbbiekben ezek a releváns tények fogják az ENyÜBS alapját képezni.

A keresési funkciók a Robotzsaru különböző moduljaiban találhatóak meg, így a Netsaruban, a Robotzsaru szövegkereső rendszerében (ETR) és a NovaKajtárban. Míg előbbi kettő elsősorban az eljárások támogatását biztosítja (sorozat-keresés, szövegbányász típusú keresés, ügyösszehasonlítás), addig a vezetői tevékenységet támogató statisztikai adatok (bűnügyi helyzetkép, vagyonvisszaszerzési tevékenység eredménye) a NovaKajtár különböző menüpontjaiban érhetők el.

1.2. ENyÜBS

Magyarországon a bűnügyi statisztikák készítése hosszú időre nyúlik vissza, a levéltárakban, a könyvtárak helytörténeti gyűjteményeiben számos ezzel kapcsolatos forrás található. Ezek a statisztikák azonban nem voltak országosan egységesek.

1860-ban alakult meg a Magyar Tudományos Akadémia Statisztikai Bizottmánya (a későbbiekben Statisztikai Bizottság), amelynek tagjai közül Konek Sándor foglalkozott bűnvádi statisztikákkal is, aki a témakört érintően már 1875-ben tanulmányt jelentetett meg (Kovacsicsné Nagy 2018, 397.).

Az 1964. január 1-jén bevezetett Egységes Rendőrségi és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika, abban az időben hiánypótló és kimagasló volt akár nemzetközi szinten is. Magyarországon ekkor volt lehetőség először az összegyűjtött információk elektronikus gépi feldolgozására.

A rendszer „lehetővé tette a bűnözés alanyi és tárgyi oldalának egyidőben történő megfigyelését, a megfigyelt ismérvek és ismérv-változatok növelését, a megfigyelt információk feldolgozása korszerű eszközökkel és módszerekkel történt olyan kombinált csoportosításban, amelyre kézi feldolgozás mellett még csak gondolni sem lehetett” (Kovacsicsné Nagy 2018, 397.).

Az 1964-ben vezetett statisztika az elmúlt 60 évben 3 nagyobb reformon esett át, az elsőt az 1974-évi változások jelentették, amikor is bevezették az ún. azonosítási számot, amely lehetővé tette az alanyi és tárgyi oldal, a bűncselekmény és a gyanúsított (feljelentett) személy összekapcsolását.

A következő jelentős módosítás 1988-ban történt, az addigi 2 adatlapot (bűncselekményi „B” és elkövetői „T”) 4 váltotta fel: a korábbi lapok mellett megjelent az összevont „B-T” adatlap az egy bűncselekményt és egy elkövetőt tartalmazó cselekmények leírására, illetve az összevont „B-A” adatlap, amely a több elkövető és több bűncselekmény együttes megfigyelését tette lehetővé.

Az utolsó nagy reform 2018-as évre datálható, amikor az új Be. bevezetésével egyidejűleg az adatszolgáltatás teljesen elektronikussá vált, az adatlapokat a megfigyelési egységekhez tartozó adatok váltották fel, jelentősen módosultak az adatszolgáltatás alá eső adatkörök és kódszótárak, valamint megjelent a Kezdeményezett Büntetőeljárások Statisztikája (KBS) is.

A jelenleg érvényben lévő bűnügyi statisztikai adatgyűjtés két fő egységre bontható, a kezdeményezett büntetőeljárásokra vonatkozó, valamint a nyomozó hatóság és az ügyészség által büntetőeljárás során meghatározott módon befejezett, valamennyi megfigyelési egységre vonatkozó adatgyűjtésre [12/2018 (VI. 7.) BM rendelet].

Ennek keretrendszerét az egységes nyomozó hatósági és ügyészségi bűnügyi statisztikai rendszerről, az adatgyűjtés és -feldolgozás részletes szabályairól szóló a 12/2018. (VI. 7.) BM rendelet határozza meg, az adatgyűjtés részletes leírását a Kitöltési Szabályzat tartalmazza.

A kezdeményezett eljárásokra vonatkozóan gyűjtött adatok köre szűk, a vagyonvisszaszerzési és kármegtérülési adatokat nem jelentik meg.

Az adatgyűjtés mind a rendőrség, mind az ügyészség esetében a Robotzsaru rendszer statisztikai moduljában történik, elektronikusan rögzítve, az adatszolgáltatás a büntetőeljárás valamennyi szegmensére kiterjed, így ebben már megtalálhatók az okozott és megtérült kárra vonatkozó adatok is, az alábbiak szerint:

- adóbevétel csökkenés, elkövetési érték, kár, vagyoni hátrány összege,
- adóbevétel csökkenés, elkövetési érték, kár, vagyoni hátrány büntetőeljárásig megtérült összege,
- adóbevétel csökkenés, elkövetési érték, kár, vagyoni hátrány büntetőeljárásig biztosított összege,
- adóbevétel csökkenés, elkövetési érték, kár, vagyoni hátrány, megtérülés, biztosítás összege zár alá vétellel, lefoglalással, önkéntesen, tartozás kiegyenlítésével, közvetítői eljárás eredményeként, más módon.

Figyelembe kell venni viszont, hogy az ENyÜBS alapvetően output jellegű statisztika, az adatszolgáltatás a büntetőeljárás döntés meghozatalakor történik, így az adatbázisba bekerülés is ekkor valósul meg. Ez minden esetben időbeli eltérést okoz a bűncselekmény elkövetési idejétől, hiszen az azonos évben rögzített eljárásokat nem feltétlenül azonos évben – és jellemzően nem a tárgyévben – követték el.

További anomáliákhoz vezethet, hogy az okozott és megtérült kárra vonatkozó adatokat csak a regisztrált bűncselekmények esetében veszi figyelembe a rendszer.⁷ Így azon deliktumok esetében, ahol a cselekmény azért nem minősül regisztrált bűncselekménynek, mert volt korábbi büntetőeljárásjogi döntés, az esetleges megtérülésre vonatkozó adatok beszámítása elmarad. Az okozott kár a regisztrált számbavétel idején megjelenik, azonban ha ekkor még nincs megtérülésre vonatkozó adat, az a későbbiekben már nem társul a cselekményhez.

Az adatszolgáltatás további hibafaktora az emberi tényező. Az eljáráshoz tartozó adatokat folyamatosan aktualizálni szükséges (adatkarbantartás), azokat a nyomozás során ismertté váló tényeknek megfelelően kell módosítani. Amennyiben ez elmarad, úgy a befejezéskor történő adatszolgáltatás sem lesz pontos.

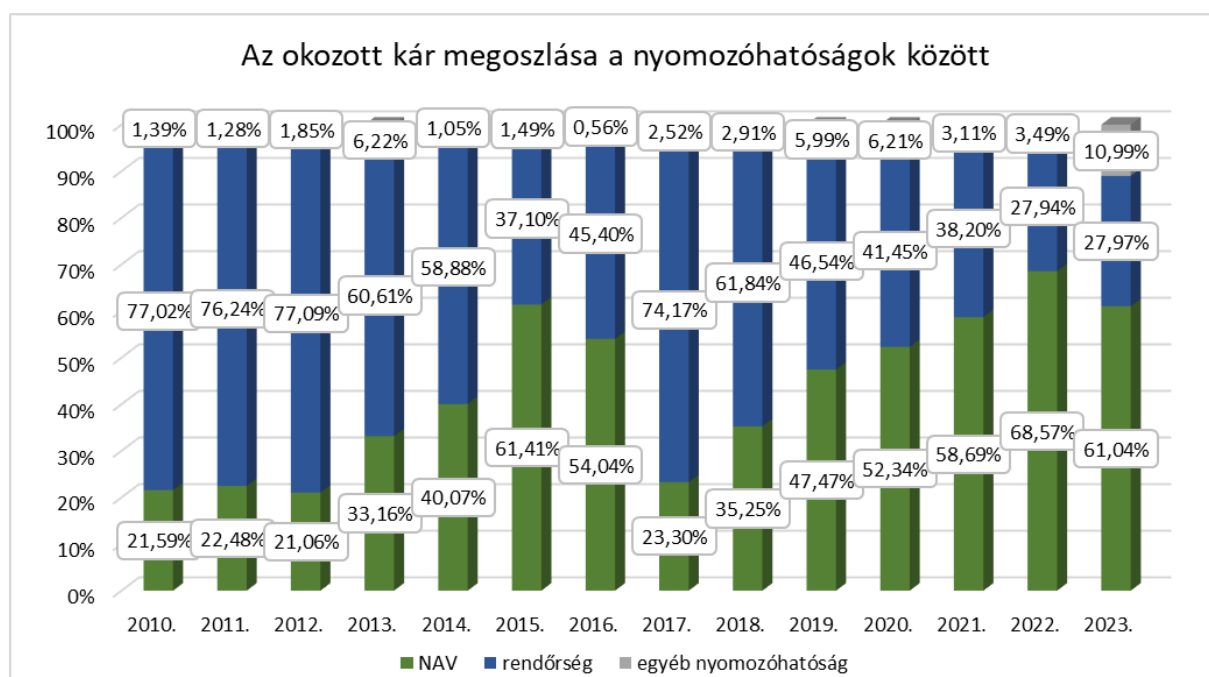
Mind ezek ellenére az ENyÜBS-ből kinyerhető adatok a változások, trendek bemutatására alkalmasak, idősoros összehasonlító kimutatás készítésével érdemi információkhoz juthatunk. Amennyiben az adatgyűjtés módszere állandó, az adatok összehasonlítása is megtörténhet, a kapott eredmény esetében viszont figyelembe kell venni az időbeli eltolódásokat.

⁷ „Regisztrált bűncselekmény: a nyomozó hatóság, illetve az ügyészség meghatározott büntetőeljárásig megtérült, és a rögzítés időpontjára elszámolt cselekmény” (ENyÜBS Kiegészítő Szabályzat Módszertani útmutató 2019, 3.)

2. Az okozott és megtérült kár vizsgálata

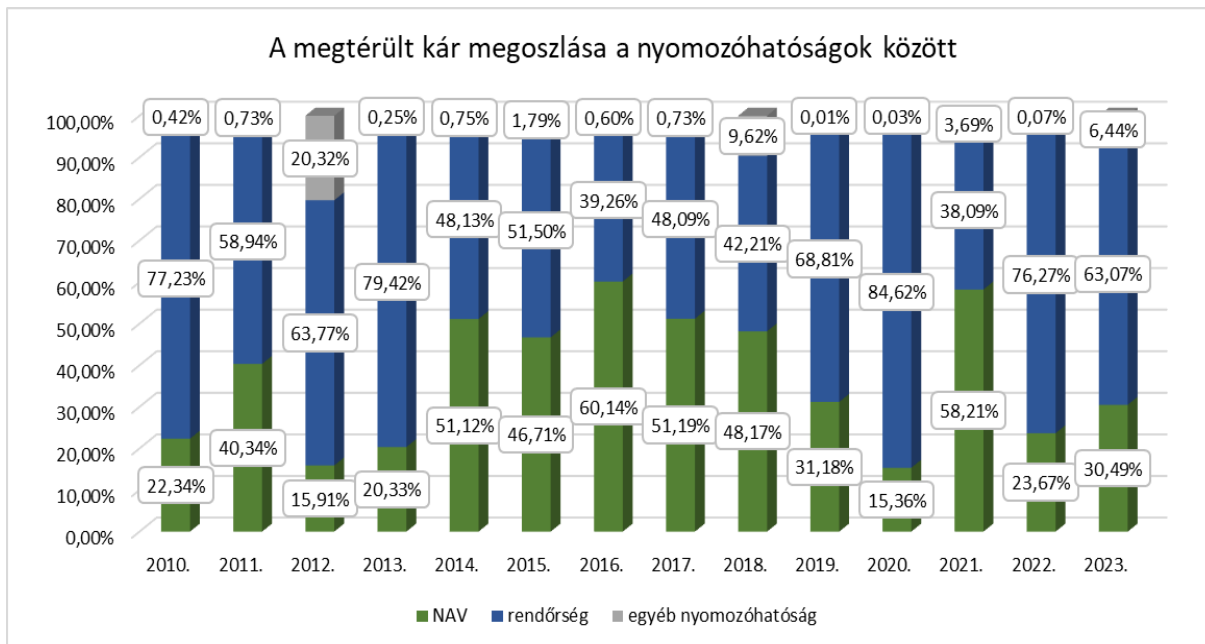
A továbbiakban diagrammok segítségével ábrázoljuk a bűncselekmények elkövetésével okozott majd megtérült kár változásait a 2010 és 2023. év közötti időszakban.

Az okozott kár megoszlása a nyomozóhatóságok között a vizsgált időszak első 3 évében nem változott érdemben, a kár jelentős részét a rendőrségi eljárásokban rögzítették (a teljes összeg kb. 77 %-a), ezt követték a NAV eljárásai (21-22%-kal), illetve az egyéb nyomozó hatóságok 1-2% körüli aránnyal. Ez a tendencia a 2016-os évre megfordult, ekkor már az okozott kár 54%-át a NAV büntetőeljárásaiban regisztrálták. 2017-ben ismét a 2012. évi arányokhoz hasonló adatok szerepeltek a statisztikában, de ettől kezdve folyamatos a NAV által rögzített kár adatok arányának emelkedése. Szintén növekvő tendenciát – bár hullámzó adatokkal – mutat az egyéb nyomozóhatóságokhoz tartozó kár mértéke, míg a rendőrség által befejezett nyomozásokban regisztrált összesített kár aránya csökkenő mértékű (1. ábra).

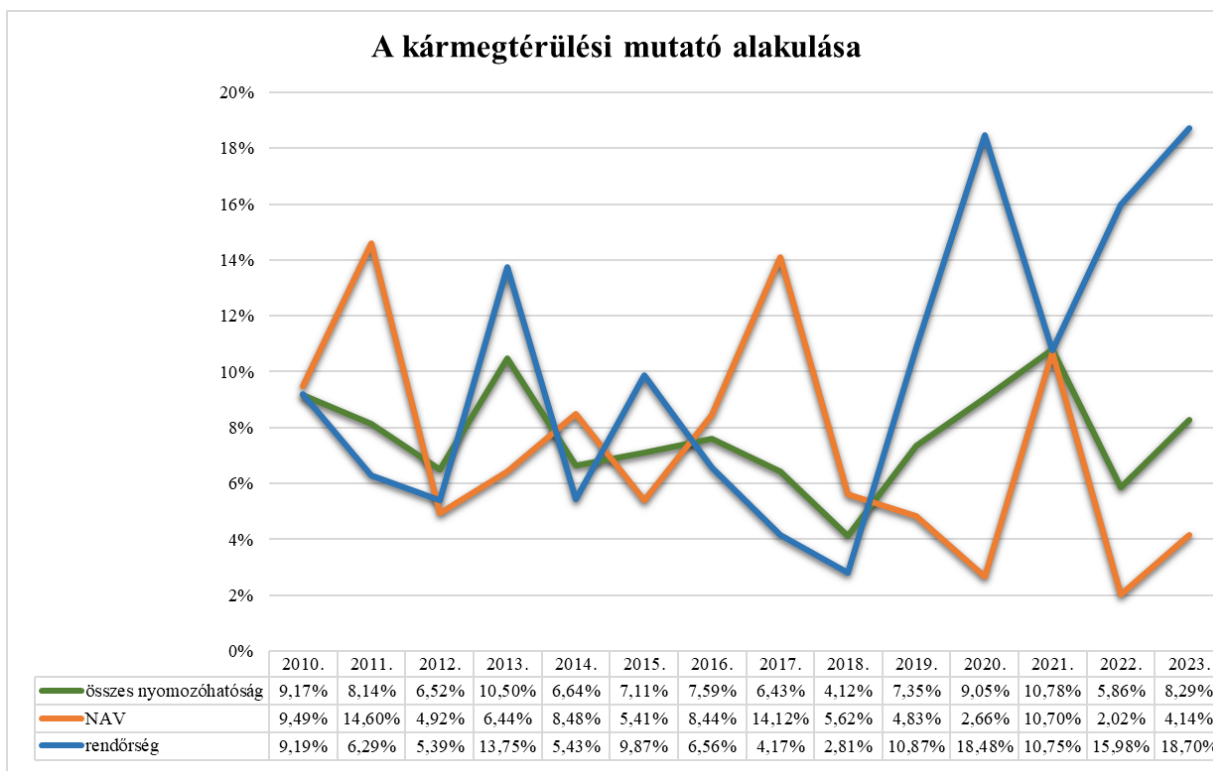
1. ábra: Az okozott kár megoszlása a nyomozóhatóságok között (saját szerkesztés)

A 2-es számú diagramm alapján az okozott kár adatainak megoszlását nem követi a megtérült kár adatainak megoszlása, azok csak 2010. és 2021. évben mutatnak hasonlóságot. A vizsgált időszak első és harmadik harmadában is (kivéve a 2021. évet) egyértelműen a rendőrségi eljárásokban felderített és megtérült kár aránya dominál.

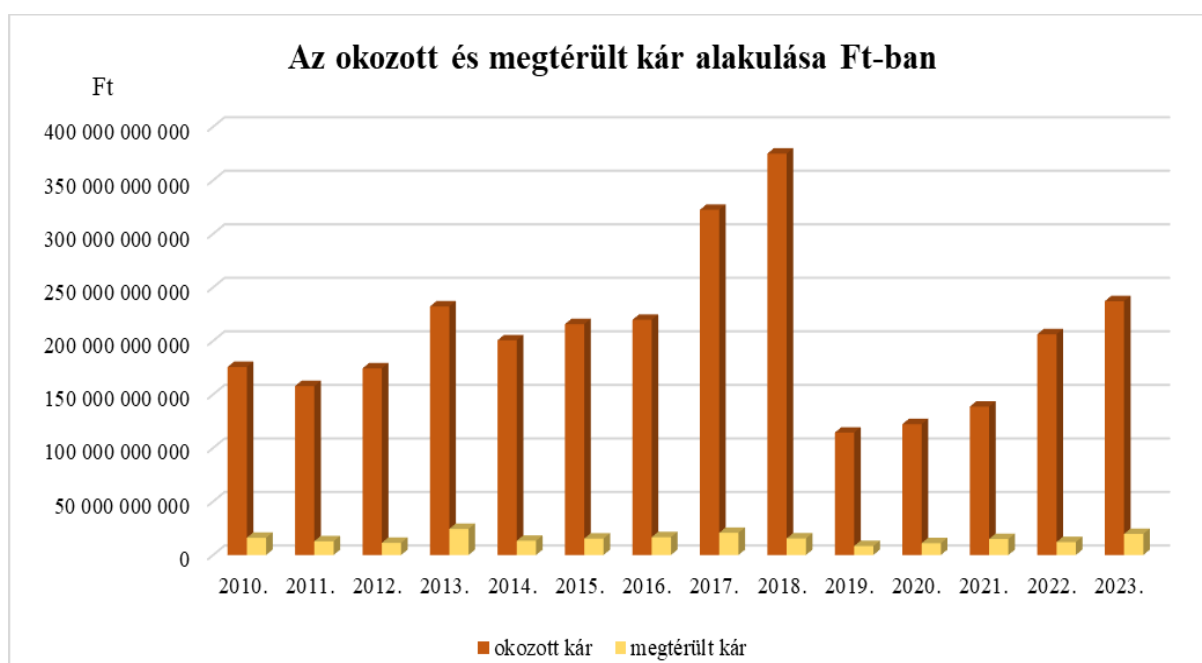
2. ábra: A megtérült kár megoszlása a nyomozóhatóságok között (saját szerkesztés)

Valamennyi nyomozóhatóság adatait figyelembe véve a kármegtérülési mutató a vizsgált időszakban 2021. évben volt a legmagasabb, 10,78%, ebben az évben a rendőrség és a NAV is megközelítette az összes nyomozóhatóság átlagát, melyet a 3. ábra mutat.

3. ábra: A kármegtérülési mutató alakulása 2010-2023. között (saját szerkesztés)

A kármegtérülési mutató alakulásában egyértelmű tendencia nem figyelhető meg, alapvetően az egyes években elért eredmények hullámzó adatokat mutatnak, a rendőrség esetében az elmúlt 2 évben egy folyamatos növekedés látható. Ebben szerepet játszik az is, hogy a rendőrség szervezeti célkitűzései között a kármegtérülési mutató az elmúlt években hangsúlyos szerepet kapott, melynek értékelésekor szükséges a számítás alapjait képező okozott és megtérült kár alakulását is vizsgálni (4. ábra).

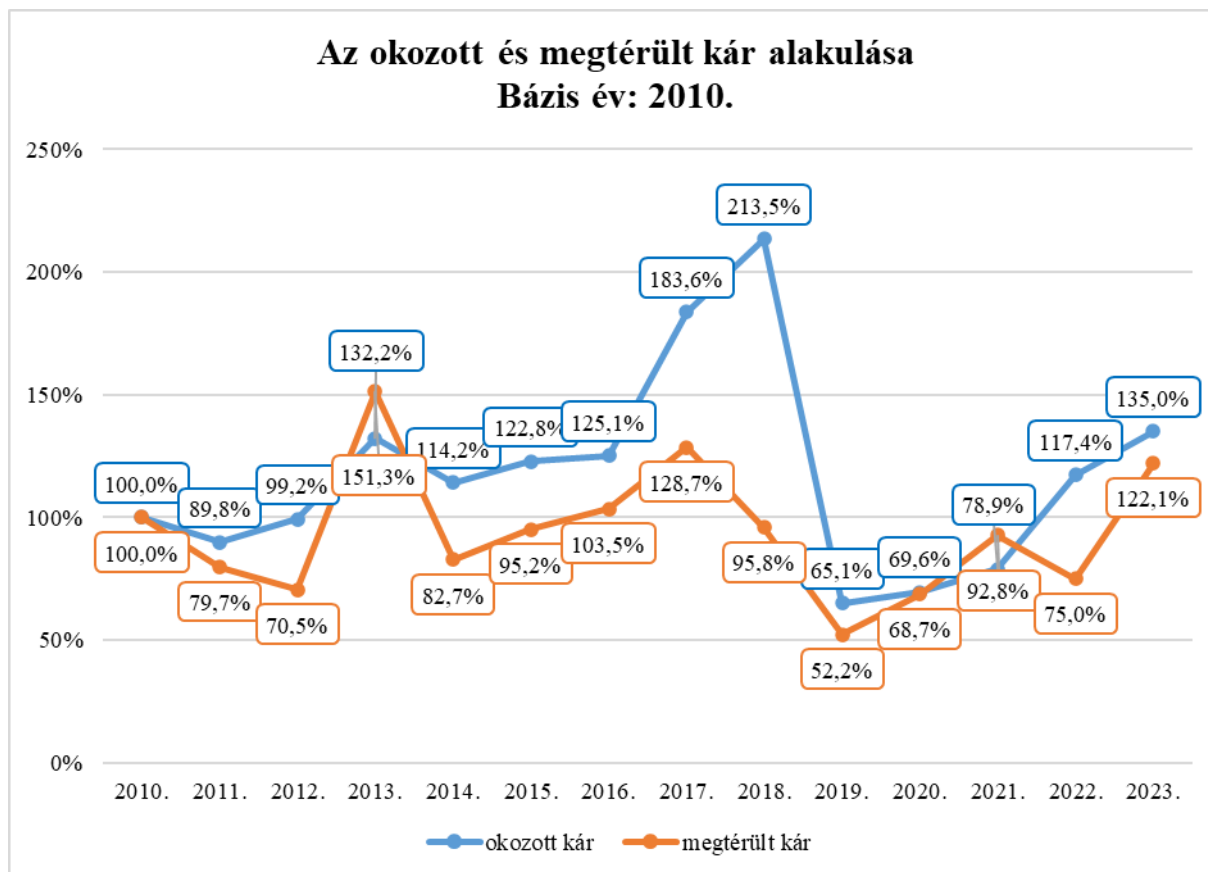
4. ábra: A kármegtérülési mutató alakulása 2010-2023. között (saját szerkesztés)

Az összes nyomozóhatósági eljárásban elemzett adatok esetén az okozott kár mértéke 2010-2018. között emelkedő tendenciát mutatott, ebben az időszakban az okozott kár több mint a duplájára növekedett, 2019. évben viszont a 2010. évi érték alá csökkent ez az érték, majd folyamatosan nőtt a 2023-as évig. A megtérült kár évente változó képet mutat, így az évről-évre bekövetkező tendenciaszerű csökkenés vagy emelkedés nem állapítható meg.

A képet tovább árnyalja, hogy a bűncselekmények száma viszont jelentősen, 447 186-ról az időszak végére 178 172-re, 60,2%-kal csökkent. Ugyan nem minden deliktum esetében van kár, azonban ez a mértékű csökkenés azon cselekményeket is magas számban érintette, amelyek a kármegtérülési mutató szempontjából relevánsak.

A 2018. évi kiugróan magas elkövetési értékhez is számottevően kisebb esetszám (199 830) társult, tehát a bűncselekményekhez nagyobb elkövetési érték tartozott.

A 2010. évhez, mint bázisévhez bekövetkezett változást szemlélteti a következő ábra. (5. ábra)

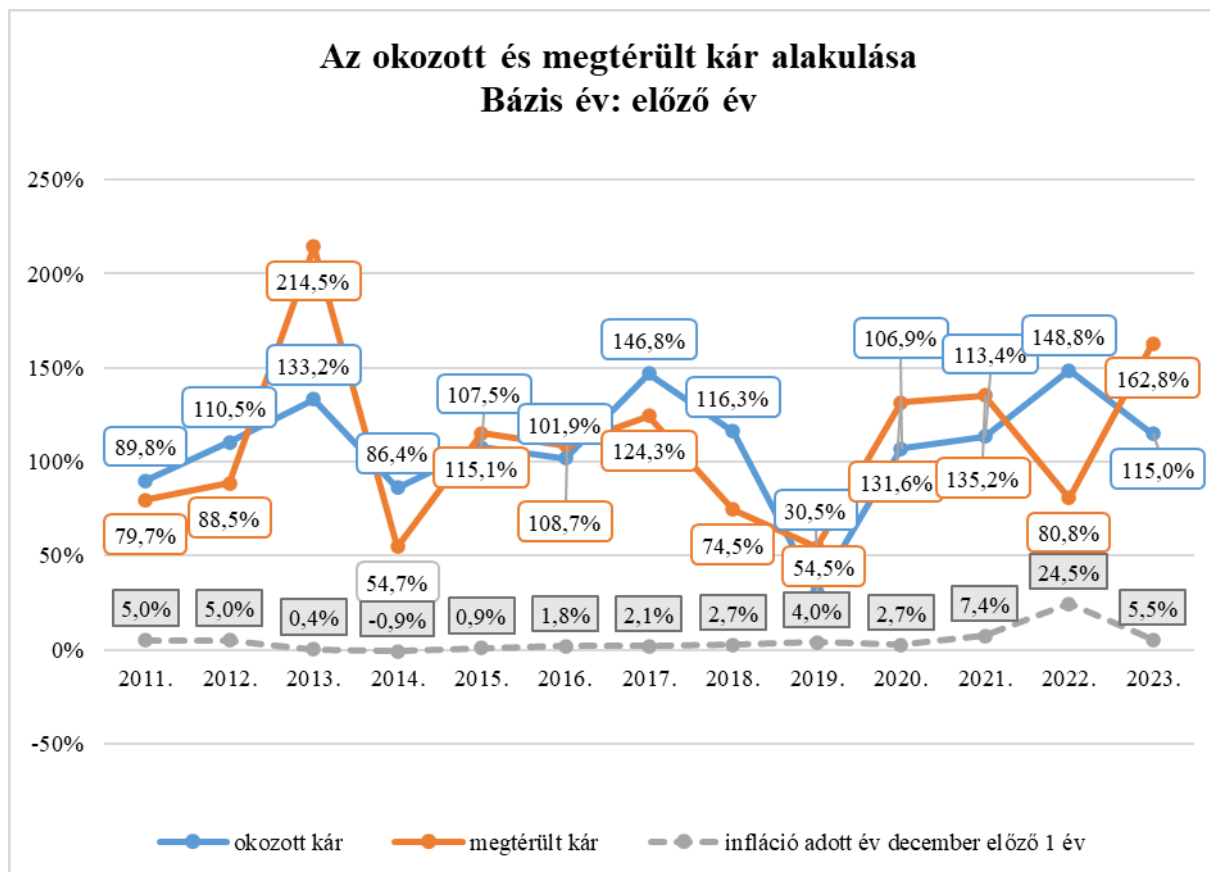

5. ábra: Az okozott és megtérült kár alakulása (bázis év: 2010) (saját szerkesztés)

Itt is jól látható a 2010-2018. közötti emelkedés, különösen nagymértékű volt a változás a 2017-es és 2018-as években, 2019. évre viszont az okozott kár a bázisévi adat 65,1%-ára, jelentősen visszaesett.

A megjelenített időszak utolsó évében a kár mértéke a 2010. évi adat 135%-a volt. A megtérült kár esetében a 2010. évhez képest érdemben magasabb értéket 2013., 2017. és a 2023-as évben regisztráltak, a vizsgált időszakban összesen 9 évben nem érte el a megtérült kár összege a 2010. évit.

Amennyiben azonban, ha mindig az előző évi adatokhoz viszonyítva elemezzük a megtérült kár alakulását, már árnyaltabb képet kapunk: a bázisévekhez képest mindösszesen 3 év volt, amikor az okozott kár értéke az előző évinél alacsonyabb volt, a többi évben meghaladta azt. (6. ábra)

6. ábra: Az okozott és megtérült kár alakulása (bázis év: előző év) (saját szerkesztés)

A megtérült kár értéke 7 esetben múlta felül az előző évi összeget, ebből ki kell emelni a 2013. és 2023. éveket, ahol a növekedés igen jelentős volt.

Érdemes figyelembe venni a kárösszegek alakulásánál az éves infláció mértékét is, ez a vizsgált időszakban jellemzően 5% vagy az alatti érték volt, mindössze az utolsó 3 évben haladta meg azt. Ennek – különösen a 2022. évi kiugróan magas értéknek – megjelenése az ENyÜBS-ben, annak követő jellege miatt még csak a következő években várható, hiszen ekkora infláció a vagyon elleni bűncselekmények esetében már jelentősen növelni fogja a kár mértékét.

A fentiekből is látható, hogy a kármegtérülési mutatót számos tényező befolyásolja. A következőkben a rendőrségi eljárásokban leginkább jellemző, vagyon elleni bűncselekmények – jelen tanulmányban a lopás és a csalás – esetében vizsgáljuk a mutató alakulását.

3. A lopással okozott és megtérült kár alakulása

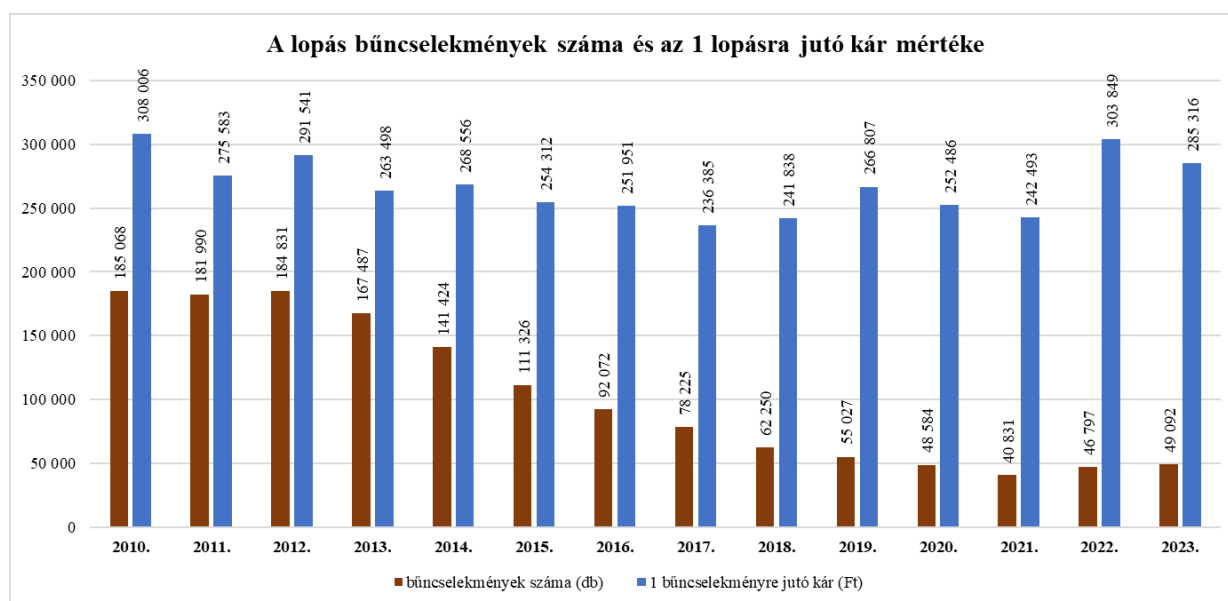
A lopás bűncselekmények száma hosszú évtizedeken keresztül a teljes bűnözés egyik meghatározó pontja volt, mind azok számában, mind az elkövetéssel okozott kár mértékében kiemelkedett az egyéb deliktumok közül.

A következő grafikon (7. ábra) alapján jól szemléltethető, hogy a lopások számában jelentős csökkenés figyelhető meg a vizsgált időszakban, a bűncselekmények száma 2023. évben a 2010. évi adatok 26,5%-ára csökkent, míg az 1 lopásra jutó kár mértéke 7,1%-kal mérséklődött.

Mindezen mérséklődést érdemben befolyásolják azok a bűnesetek, amelyeket jogi személyek sérelmére követnek el, és ahol egy elkövetéshez többmillió forint lopási kár tartozik, illetőleg további befolyásoló tényező lehet az infláció mértéke is.

A bázisévhez képest – ami egyben a legmagasabb érték is volt – a legkisebb kárösszeget 2017. évben regisztrálták, amely érték a 2010. évinél 23,3%-kal alacsonyabb volt.

Az egy lopásra jutó kár értéke Magyarországon 2010-2017. között csökkenő tendenciát mutatott, majd 2018. évtől – bár az adatok ingadoznak – de ismét növekszik az egy bűncselekményre jutó okozott kár összege.

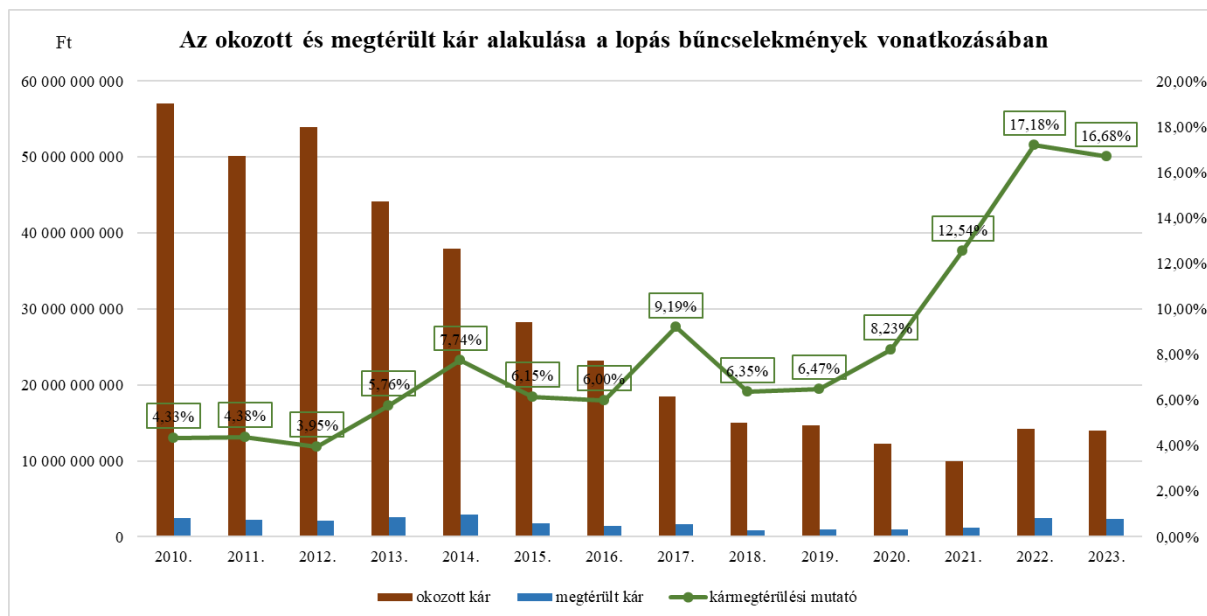

7. ábra: A lopás bűncselekmények száma és az 1 lopásra jutó kár mértéke – saját szerkesztés

A kármegetérülési mutató az elmúlt 13 évben emelkedő tendenciát mutat (8. ábra), különösen a 2019-től kezdődően, a bázisidőszakhoz képest a 2023-as évre közel megnégyszereződött a mutató értéke.

A növekedés elsődleges oka az okozott kár összegében bekövetkezett visszaesés. A megtérült kár 2014-2018. évek között csökkent, de ennek mértéke kisebb volt az okozott kár csökkenésének mértékénél, így a kármegetérülési mutató ezen időszakban – a kiugró 2017. évet

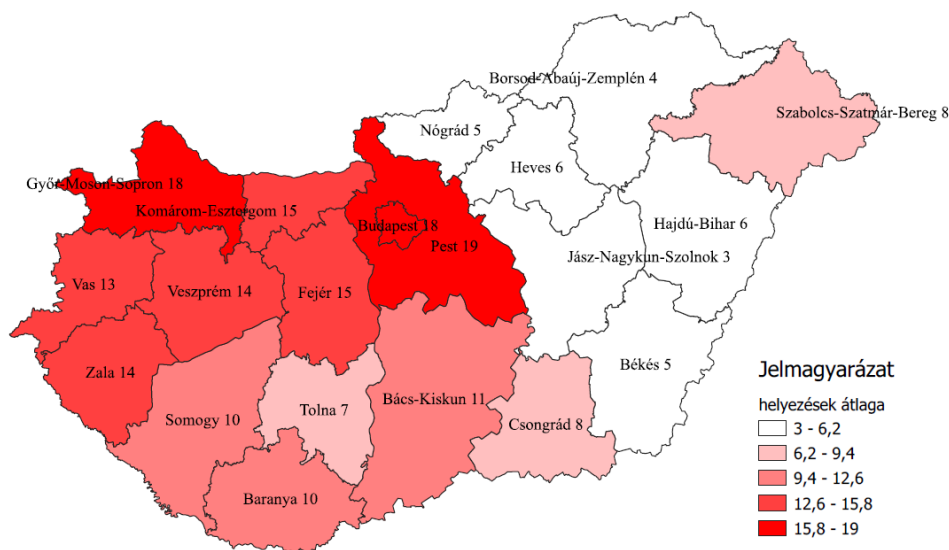
kivéve – 6,00 és 6,35% között volt. Ez követően a megtérült kár összege is évről-évre növekedett, így a kármegtérülési arányok is javultak.

8. ábra: Az okozott és megtérült kár alakulása a lopás bűncselekményeknél (saját szerkesztés)

Érdeemes megvizsgálni, hogy az egy lopásra jutó kár mely vármegyékben a legmagasabb. A 2010-2023. közötti időszak mindegyik évében elkészült a vármegyei sorrend, majd ezen helyezések átlagolása alapján az alábbi fertőzöttségi térkép ábrázolható (9. ábra):

Az 1 lopásra jutó kár 2010-2023. évi helyezéseinek átlaga

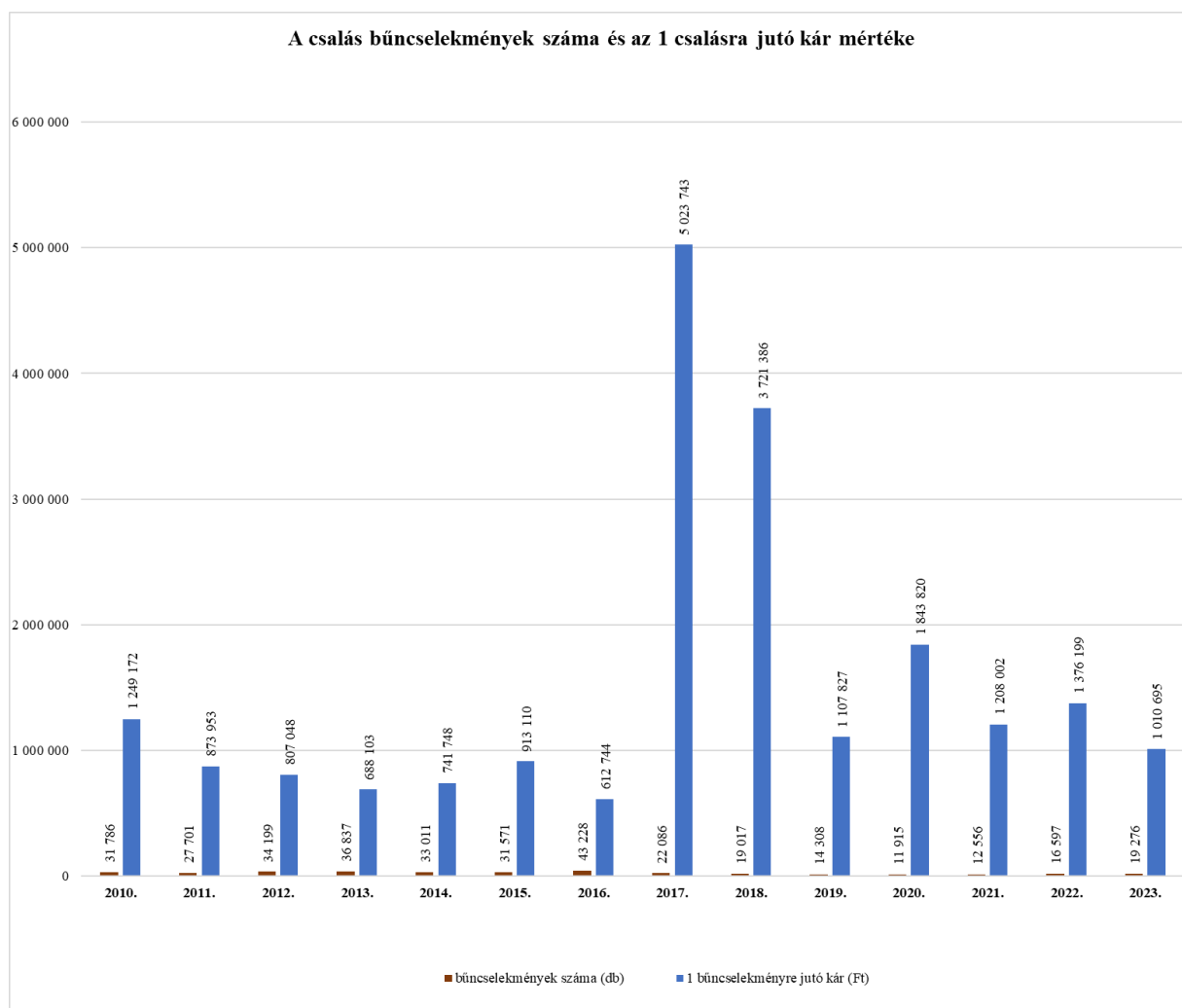

9. ábra: Az 1 lopásra jutó kár helyezéseinek átlaga (saját szerkesztés)

A vizsgált időszakban egyértelműen Budapest és az észak-dunántúli vármegyékben volt a legmagasabb az egy lopás bűncselekményre jutó kár, míg az ország keleti felében található vármegyék fertőzöttsége lényegesen alacsonyabb volt. Ebben vélhetően a gazdasági helyzet, a magánszemélyek vagyona is szerepet játszik, míg a Dunántúl nagyobb részén ebben az időszakban a gazdasági helyzet és általa az állampolgárok életszínvonala is kedvezőbben alakult, így egy-egy vagyon elleni bűncselekménnyel az elkövetési érték is megemelkedett.

4.1. A csalással okozott és megtérült kár értékelése

A vagyon elleni bűncselekmények körén belül a csalás az a deliktum, amely elkövetési módszereit tekintve jelentős változásokon ment keresztül.

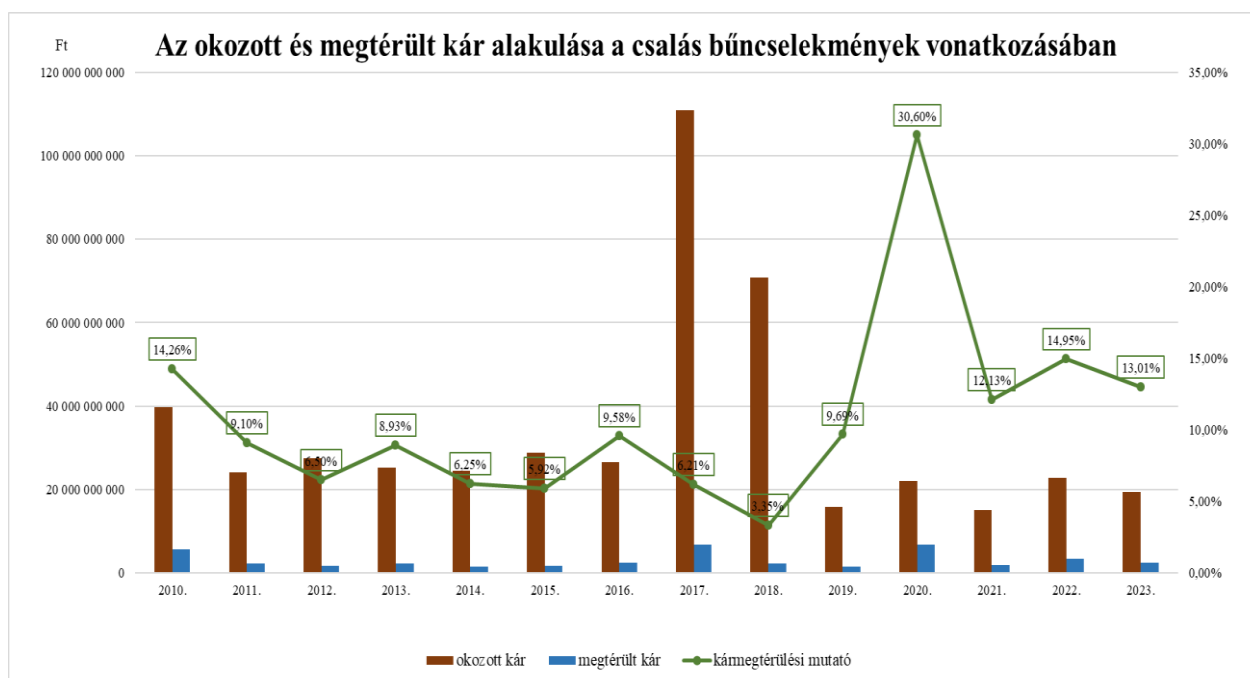

10. ábra: A csalás bűncselekmények száma és az 1 csalásra jutó kár mértéke
(saját szerkesztés)

Látható, hogy ezen bűncselekmények magas száma főként a 2010 és 2016. között volt jellemző, ezt követően a 2021-es évig jelentősen csökkent, majd utána kisebb emelkedésnek indult. (10. ábra)

A 2022. és 2023. évi bűncselekményszám növekedésben vélhetően a 2020. évben kirobbant Covid világvárodnak is szerepe volt, hiszen ebben az időszakban ugrásszerűen megnőtt az internetes eladási hirdetések száma, emellett az online ügyintézés és kommunikáció a mindennapok részévé vált.

Az egy bűncselekményre jutó kár vizsgálata során jól megfigyelhető (11.sz. ábra), hogy míg a 2011-2016. között a megtérítéssel szerzett vagyon 1 millió forint felett volt, addig a 2017-es évtől ez jelentősen növekedett és a 2019. évi hazai konszolidáció után sem került 1 millió forint alá.

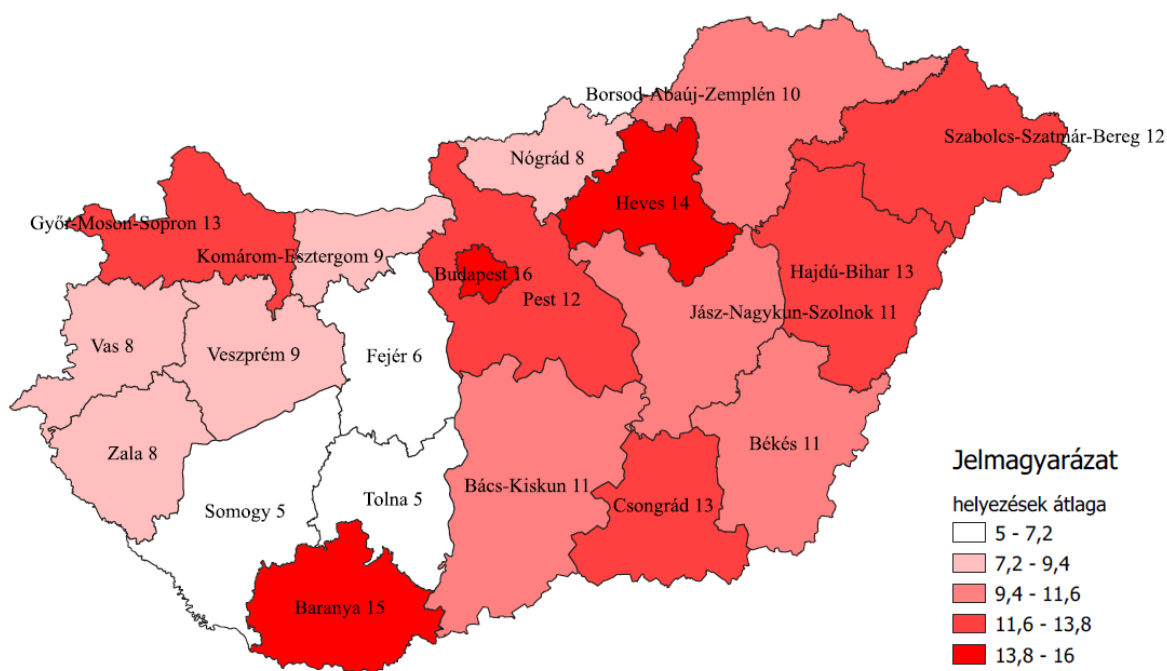

11. ábra: Az okozott és megtérült kár alakulása a csalás bűncselekményeknél
(saját szerkesztés)

Az okozott kár adatait vizsgálva kiugró a 2017. és 2018. év, amikor is az átlagos éves kárérték többszörösét regisztrálták, melynek oka nem a csalás elkövetésének mennyiségi növekedéséből, hanem az okozott kár mértékében érhető tetten.

Az egy csalásra jutó kár vármegyei értékeinek vizsgálatakor már árnyaltabb képet kapunk, mint a lopások esetében. A kár mértéke jellemzően az ország keleti felében volt magasabb, de Baranya és Győr-Moson-Sopron vármegye is magas értéket mutat (12. ábra).

Az 1 csalásra jutó kár 2010-2023. évi helyezéseinek átlaga

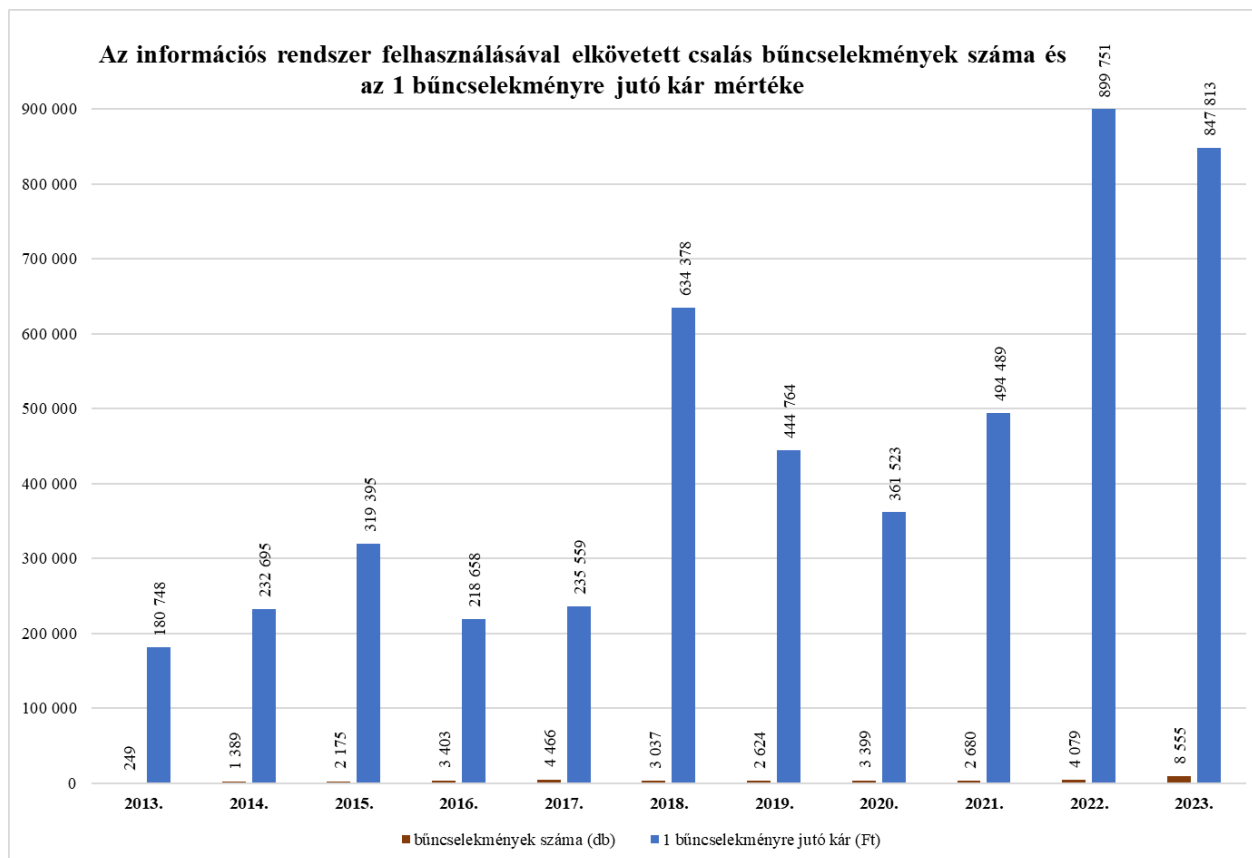

12. ábra: Az 1 csalásra jutó kár helyezéseinek átlaga (saját szerkesztés)

4.2. Az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás bűncselekmények káradatai

Az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás bűncselekmény tényállását a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény vezette be. Az informatikai rendszerek fejlődésével az ezen eszközök felhasználásával elkövetett bűnesetek száma is meredeken emelkedik. Az elkövetők, kihasználva az állampolgárok informatikai tudásának hiányát valamint a pénzintézetek által biztosított elektronikus ügyintézés lehetőségeit, jelentős infrastruktúrával bíró bűnszervezeteket hoztak létre.

A deliktumok száma a vizsgált időszakban a 2013. évi 249-ről 2023. évre 8 555-re emelkedett, ami több mint 34-szerese a bázisév adatainak. 2021-2023. évek között évente szinte duplázódott a regisztrált bűncselekmények száma (13. ábra).

13. ábra: Az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás bűncselekmények száma és az 1 bűncselekményre jutó kár mértéke (saját szerkesztés)

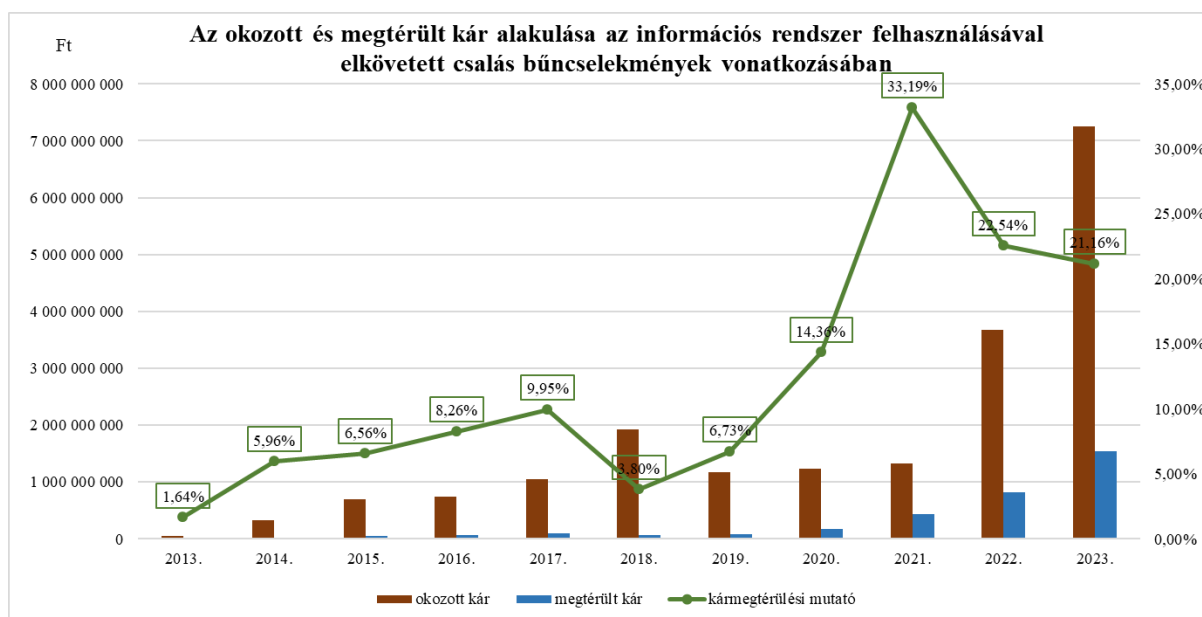
A fenti ábrából jól látható ennek a „csalástípusnak” az egyre markánsabbá válása, az elkövetők által létrehozott bűnszervezetek a digitális világban kevésbé jártas állampolgárokat könnyen megtévesztik. Működésüket a jól felépített hálózat, a modern informatikai eszközök és szoftverek mellett, az elektronikus ügyintézés azonosítási hiányosságai vagy ezen lehetőségek alkalmazásának csekély volta nagy mértékben segítik.

Az egy bűncselekményre jutó kárérték összege az elmúlt években szinte folyamatosan emelkedett, de még nem éri el az 1 millió Ft-ot. Ebben szerepet játszik az is, hogy a bankkártyákkal – amelyeknek adatait az elkövetők megszerzik –, előbb kisebb vásárlásokat hajtanak végre vagy próbálnak meg bankautomatából készpénzt felvenni, amelyek összege limitált. Ha a sértett a nem általa kezdeményezett tranzakciókat észreveszi, letiltja a bankkártyát, így azzal további bűncselekmények elkövetésére nincs mód.

Megfigyelhető, hogy az okozott kár mértéke a bűncselekmények számának növekedésével egyenesen arányos, így 2023. évben már több mint 7 milliárd Ft volt a regisztrált kárérték. A

kármegtérülési mutató 2019. évig 10% alatt maradt, ezt követően viszont emelkedett és stabilan 20% fölé került. (14. ábra)

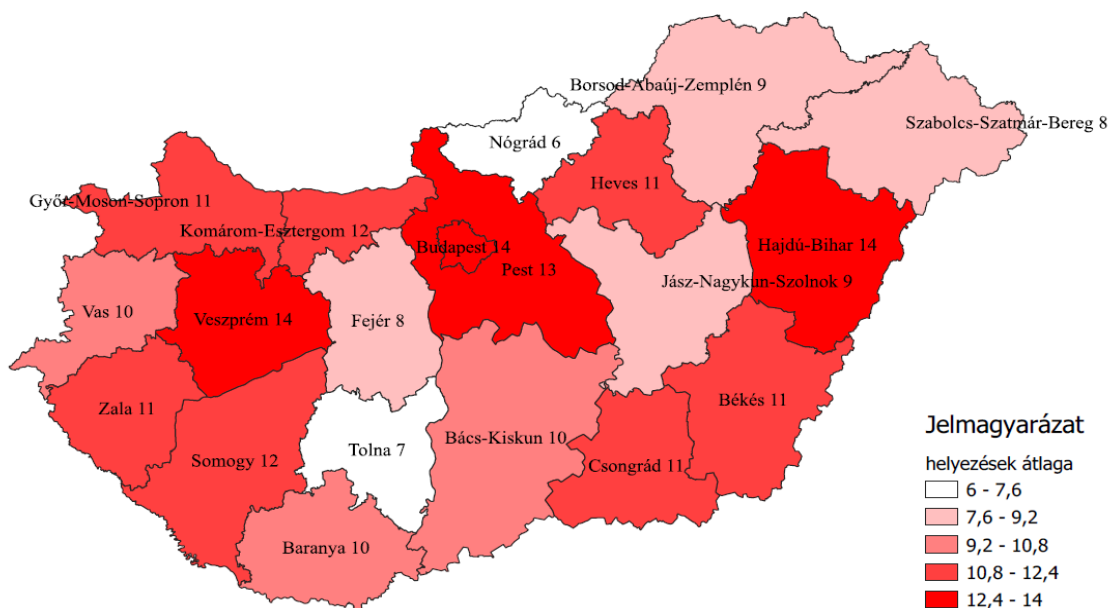
A kármegtérülési adatokban azonban jelentős szerepe van a pénzintézeteknek is, akiknek a bejelentés időpontjától függően van lehetőségük a pénzügyi tranzakció felfüggesztésére és ezáltal a bűncselekménnyel okozott kár megtérítésére.

14. ábra: Az okozott és megtérült kár alakulása az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás bűncselekményeknél (saját szerkesztés)

Az online elkövetett bűncselekmények esetében a sértett lakóhelye tulajdonképpen nem játszik szerepet, így azok elkövetése az egész országra jellemző. A kár mértékében az eltérések kevésbé meghatározók (15. ábra), hiszen az elkövetési módszer sok esetben a gyakori, de kisebb összegű elkövetésekre fókuszál – pl. Anydesk, Foxpost csalások – míg a bankkártyákkal maximum néhány százezer forintos átutalást eszközölnek (esetenként több alkalommal, míg a sértett le nem tiltja), hiszen egy kisebb összegű vásárlásra, utalásra sok esetben figyelmetlenségből sem reagálnak a sértettek.

Az 1 információs rendszer felhasználásával elkövetett csalásra jutó kár 2013-2023. évi helyezéseinek átlaga

15. ábra: Az 1 információs rendszer felhasználásával elkövetett csalásra jutó kár helyezéseinek átlaga (saját szerkesztés)

5. Összefoglalás

A bűnös eredetű vagyon felkutatásának és elvonásának fontossága a szervezett bűnözői körök elleni harc során értékelődött fel. A rendvédelmi és igazságügyi szervek tisztában voltak azzal, hogy a szervezett bűnözői csoportok anyagi haszonszerzés végett követik el törvénytörő cselekményeiket, azonban kénytelenek voltak azzal szembesülni, hogy amennyiben eljárásaik során nem fordítanak kellő hangsúlyt a vagyontárgyak felkutatására és elvonására, úgy azok felhasználásával a bűnszervezet esetlegesen fennmaradó tagjai vagy a kiterjedt kapcsolati rendszer valamely szereplője – akár a börtönbüntetés letöltését követően – újra szervezhetik korábbi tevékenységüket.

Emellett nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényt sem, miszerint a bűnelkövetők körében a szabadságvesztéssel járó büntetések kiszabása a szélsőséges eseteket leszámítva egyre korlátozottabb visszatartó erővel bír – ld. új kapcsolati rendszerek kiépítése a büntetés-végrehajtási intézetekben, a korábban sikeresen kimentett vagyon megőrzése a szabadlábon lévő együttműködők/családtagok által.

A fentiek alapján könnyen belátható volt, hogy az illegális tevékenységekből származó vagyon elvonása révén egyfelől a szervezet eleve működésképtelenné válhat, másrészt a bűnelkövetők az anyagi háttérük felszámolását a hagyományos büntetési formáknál többnyire jóval súlyosabbnak élik meg, a pénzáramok nyomon követése pedig a kapcsolati hálók felderítéséhez, és így végső soron az elkövetők sikeres felelősségre vonásához is hozzájárulhat. A vagyoneklobzás, mint büntetőjogi szankció, egyre inkább előtérbe kerül a vagyon elleni, gazdasági bűncselekményeken túl a kábítószer kereskedelem, az embercsempészás, emberkereskedelem, pénzmosás, terrorizmus-finanszírozás, illetve más, bűnszervezetben, üzletszerűen elkövetett cselekmények területén egyaránt.

Megjelent a vagyont generáló bűncselekmény fogalma, és egyre inkább fokozódik az igény az ilyen jellegű bűnös tevékenységekből eredő illegális javak elvonására mind a hazai, mind pedig nemzetközi szinteken.

A hatékony vagyonefölvétel a szükséges igények kielégítése mellett megintatja a szervezett bűnözői csoportokat, a kiszabott büntetések letöltését követően megnehezíti, vagy akár ellehetetleníti az újraszerveződést, az újabb szervezeti felépülést.

Megjelentek a kriptovaluták, melynek elterjedése nagy méreteket öltött, használatuk mindennapossá vált.

A napjainkban már éles „cyberháborúban” folyamatosan (nyílt és titkos) digitális adatgyűjtésre és naprakész széleskörű nyilvántartásokra van szüksége a nyomozó hatóságoknak, amelyek felhasználásával a lehető legnagyobb teljesítményű számítógépekkel és programokkal folyik a bűnesetek felderítése és az okozott kár feltérképezése (Fenyvesi 2024), majd a vagyonelemek elvonása.

Felhasznált irodalom

Abonyiné Palotás Jolán (1999): Általános statisztika alkalmazása a társadalmi-gazdasági földrajzban. JATEPress, Szeged

Borsi Zoltán – Halász Kálmán (1972): A bűnözés megismerésének statisztikai módszerei. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest

Enyübs kitöltési szabályzata, 2022. június 1. (<https://enyubs.bm.hu/document/index>)

Enyübs kitöltési szabályzat módszertani útmutató, 2019

Fenyvesi Csaba – Herke Csongor – Tremmel Flórián (szerk.) (2022): Kriminálisztika. Ludovika Kiadó, Budapest

Fenyvesi Csaba (2014): A kriminálisztika tendenciái. Ludovika Kiadó, Budapest

Infláció 2024 (<https://bankmonitor.hu/inflacio/>)

Különjelentés az európai statisztikák minőségéről (europa.eu)

(<https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/european-statistics-26-2022/hu/>)

Mezei Kitti (2019): A kiberbűnözés szabályozási kihívásai a büntetőjogban. *Ügyészek Lapja*, Budapest, 26(4-5): 21-33.

Fenyvesi Csaba (2024): A kriminalisztika rendszere. *Jura*, 25(1): 112-118.

Kovacsicsné Nagy Katalin (2018): *Az igazságügyi statisztika a hivatalos magyar statisztikában*. In: *Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica*, pp. 387-402. (<http://acta.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/73615>)

Vókó György (2016): *Kriminológiai Tanulmányok* 53. OKRI, Budapest (https://matarka.hu/cikk_list.php?fusz=140424)

Szalka Éva (2007): *Statisztika I.* Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr

Szalka Éva (2012): *Statisztika II.* Universitas-Győr Nonprofit Kft. Győr

Tájékoztató a bűnözésről 1989. év BM Adatfeldolgozó és Tájékoztatói Csoportfőnökség és a Legfőbb Ügyészség Titkársága

Jogszabályok

- 13/2023 (V. 31.) ORFK Utasítás a Robotzsaru rendszer alkalmazás-támogatásáról, fejlesztéséről és a használatához szükséges képzésről

(<https://njt.hu/jogszabaly/2023-13-B0-8E>)

- 12/2018. (VI. 7.) BM rendelet az egységes nyomozó hatósági és ügyészségi bűnügyi statisztikai rendszerről, az adatgyűjtés és -feldolgozás részletes szabályairól

(<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1800012.bm>)

- 38/2018. (VI. 29.) ORFK utasítás a Robotzsaru integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszerben megvalósuló Enyübs adatszolgáltatásról

- 15/2018. (VIII. 31.) LÜ. utasítás az egységes nyomozó hatósági és ügyészségi bűnügyi statisztika alkalmazásáról

- 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

- 2021. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

- 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól

- 32/2022. (X. 25.) ORFK utasítás a vagyonvisszaszerzéssel kapcsolatos feladatokról

- 20/2018. (V. 31.) ORFK utasítás a bűncselekményekből származó jövedelmek és a bűncselekményekhez kapcsolódó egyéb javak felkutatása, azonosítása és a vagyonbiztosítás érdekében teendő feladatokról
- 2016. évi CLV. törvény a hivatalos statisztikáról (<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1600155.tv>)
- 84/2017. (VII. 5.) Korm. rendelet a hivatalos statisztikáról szóló 2016. évi CLV. törvény végrehajtásáról (<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1700184.kor>)
- 388/2017. (XII. 13.) Korm. rendelet az Országos Statisztikai Adatfelvételi Program kötelező adatszolgáltatásairól (<https://njt.hu/jogszabaly/2017-388-20-22>)

Nyitrai Endre Ph.D. r. őrnagy, egyetemi docens

Nemzeti Közszolgálati Egyetem

nyitrai.endre@uni-nke.hu

A HÁLÓZATKUTATÁS ÉS A BŰNÖZÉSFÖLDRAJZ KAPCSOLATA

Absztrakt

A hálózatkutatást számos területen alkalmazzák, azonban a bűnüldözés terén is jelentőséggel bír, úgymint a nyomozás fő katalizátora, amelynek segítségével felgyorsítható az információáramlás. A hálózatkutatás eszköztára ötvözve a bűnözésföldrajzi ismeretekkel lehetővé teszi, hogy az elkövetők és az események, valamint a bűnügyileg releváns földrajzi helyszínek összekapcsolhatók legyenek és az összefüggések feltárhatóvá váljanak.

Azonban a hálózatkutatáshoz elengedhetetlen az adat, illetve adat-elemzési módszerek és programok, illetve a mesterséges intelligencia alkalmazása. A nyomozás során adat számos módon keletkezhet, úgymint az okos eszközök által, amelyeket, ha hálózatkapcsolatba kapcsolunk, akkor egymással kommunikációra is képesek, ezáltal folyamatosan adatot szolgáltatnak a működésükkel, használatukkal és a helyzetükkel kapcsolatosan, amely bűnügyi, illetve bűnözésföldrajzi szempontból jelentőséggel bírhat.

Az egymással internetkapcsolatban álló eszközök az emberek beavatkozása nélkül kommunikálhatnak és megoszthatják egymással az adatokat.

A tanulmány célja azoknak az okos eszközöknek az ismertetése, amely hálózatba kapcsolva az okos városok biztonságát és egyben a bűncselekmények felderítését és az elkövetők beazonosítását is szolgálhatják.

Kulcsszavak: Okos város, okos rendőrség, IoT, hálózatkutatás, bűnözésföldrajz

1. Bevezetés

A rendészet és a geográfia szoros kapcsolatban van, amely legfőképpen a sorozat bűncselekmények elkövetésekor és azok elemzésekor mutatkozik meg. A bűnözésföldrajz feladataként jelentkezik, hogy a földrajzi hely és a bűncselekmények között kapcsolatot felfedje és az összefüggéseket vizsgálja (Bánáti 2023, 19.)

Az ország különböző területein követhetnek el bűncselekményeket, mely során nem mindig egy kapitányság illetékességi területét fedik el, hanem átlépik a vármegyei határokat. Sőt

napjainkban már a határok sem jelentenek akadályt, míg az Európai Unió területen legtöbb esetben határellenőrzés nélkül átjuthatunk egyik országból a másikba. A digitális térben elkövetett bűncselekményektől, akár a világ bármelyik részén el lehet követni, például a szociális média platformjain, csakúgy, mint a dark-vagy a deepweben (Ürmösné 2024), a hírportálok platformjain az álhírek és a deepfake-k (Ürmösné-Nyitrai 2021) tekintetében, illetve a nyelvi ujjenyomataink (Ürmösné 2019) által is, melyek rengeteg adatot szolgáltathatnak –akár szóbeli manifesztációban, vagy kézzel írott, avagy nyomtatott formában (Ürmösné 2023).

Az okos eszközök a digitális társadalom kialakulásával párhuzamosan segítik a rendészeti munkát. Azonban az okos eszközök az okos város létrejöttében és fennmaradásában is fontos szerepet töltenek be (Mátyás 2017). Az okos város nyújtotta alkalmazások használatával számos digitális adatot hagyhatunk magunk után, míg az elkövetők digitális nyomot hagyhatnak maguk után, amely a rászter, illetve az e-nyomozás keretében hatékonyan segítheti a bűnüldöző szervek munkáját.

Az internet megjelenésével azonban a kibertér vált a csalás elkövetésének új helyszínévé, köszönhetően annak is, hogy a felhasználók száma folyamatosan nő, az információs rendszerek pedig egyre inkább kielégíteni igyekeznek a rohanó és fejlődő világunkat (Gyaraki 2021).

A digitális ökoszisztémának jelentős szerepe van a bűnüldözés, bűnözésföldrajz és a közbiztonság terén, mivel az elektronikus eszközök és szolgáltatások elérhetősége, illetve a fejlett informatikai háttér elősegíti a bűnmegelőzéshez kapcsolódó tevékenységek hatékonyságát és egyben eredményességét, valamint csökkenti a bűnüldöző szervek reakcióidejét, illetve gyorsítja az igazságszolgáltatás működését (Nemzeti Infokommunikációs Stratégia 2014–2020).

A tanulmányban elemzésre kerül számos okos eszköz, amely hálózatba kapcsolva elősegítheti az okos városok biztonságát, valamint a bűncselekmények elkövetőinek a felderítését. A felsorolás nem teljeskörű, de rávilágít arra, hogy az okos megoldások milyen szerepet képviselnek az okos város esetén a bűnüldözésben és a városbiztonságban.

2. Okos városok

Számos fogalommal találkozhatunk az okos város meghatározásában Sallai szerint az okos város az adatok gyűjtésére, feldolgozására építő, internet alapú alkalmazások sokaságát jeleníti meg (Sallai 2019). Szendiék szerint „az okos város komplex fogalom. Olyan város, amely innovatív stratégiát és megoldásokat alkalmaz annak érdekében, hogy javítsa a lakosság

életminőségét, miközben hatékonyan használja a lakosság kreativitását és tudásbázisát.” (Sallai 2019, 54.)

Míg a magyar jogalkotásban a 56/2017. (III. 20.) kormányrendeletben fogalmazta meg az okos város fogalmát, mely szerint az „okos város: olyan település, amelyik az integrált településfejlesztési stratégiáját okos város módszertan alapján készíti és végzi...”, míg az okos város módszertana: „...települések vagy települések csoportjának olyan településfejlesztési módszertana, amely a természeti és épített környezetét, digitális infrastruktúráját, valamint a települési szolgáltatások minőségét és gazdasági hatékonyságát korszerű és innovatív információtechnológiák alkalmazásával, fenntartható módon, a lakosság fokozott bevonásával fejleszti...” (56/2017. (III. 20.) Korm. rendelet egyes kormányrendeleteknek az „okos város”, „okos város módszertan” fogalom meghatározásával összefüggő módosításáról) Azonban az „okos város” és az „okos város módszertan” fogalom helyébe 2021 szeptemberében az alábbi rendelkezés lépett: „okos város: olyan település vagy önkormányzatok közös tervezésében részt vevő település, amely integrált településfejlesztési stratégiáját okos város módszertan alapján készíti el és hajtja végre” (314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről).

Az okos város működésében kulcsfontosságú szerepet képviselnek a tárgyak internete, valamint a szenzorok rohamos terjedése. A keletkezett adat feldolgozásával a rendőrségnek lehetősége adódhat bűncselekmények megelőzésére, felderítésére és bizonyítására. Így az okos városban működtetett okos eszközök és szenzorok a városok biztonságát fogják szolgálni (Kovács 2014).

3. Okos eszközök és megoldások

Jelenleg a városbiztonságát segítik Magyarországon például az intelligens zebrák, véda rendszer, okos padok, vagy a drónok is. A legtöbb okos eszköz kamerával van ellátva, amely szintén a közbiztonságot növeli. A felvételek elemzésében, pedig segítségül lehetnek a különböző elemző programok. Továbbá a rendőrségi portál használatával gyorsabban jut információhoz a hatóság, növelve ezáltal a városbiztonságát.

3.1. VÉDA és az okos kamerák

A közlekedésbiztonságot javító fejlesztések közé tartozik a VÉDA Közúti Intelligens Kamerahálózat elnevezésű projekt. A projekt a hatályos magyarországi és Európai Unió programokkal harmonizál, hiszen a közlekedésbiztonsági cselekvési programok utólagos

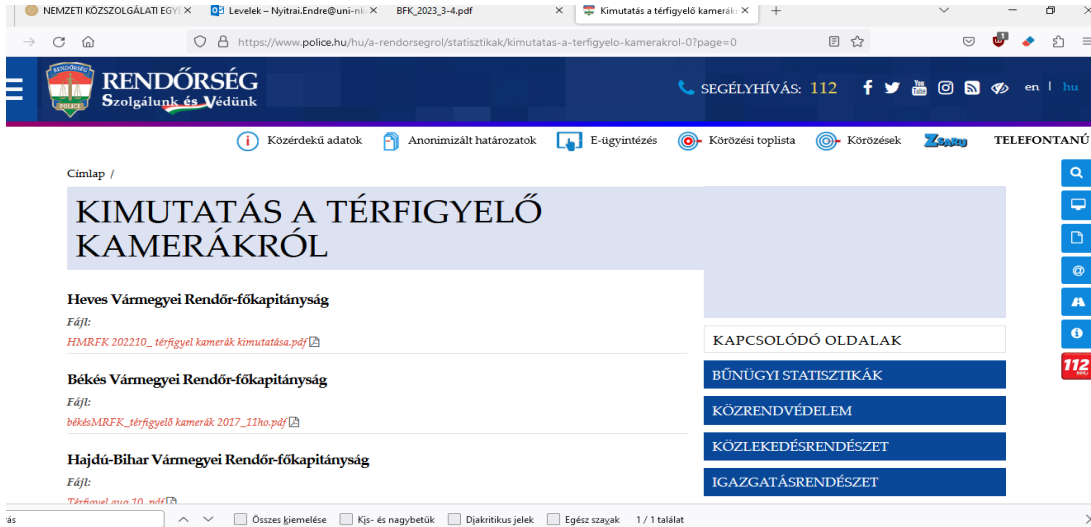
értékelése rámutatott arra, hogy a közlekedési szabályok betartásának ellenőrzése kulcsfontosságú a közúti halálesetek és sérülések számának csökkentése terén (Véda Közúti Intelligens Kamerahálózat, 2015). A város biztonságához hozzájárul a kamera hálózattal létrejövő közlekedési ellenőrző pont (1. ábra).

1. ábra: Véda kamerahálózat
(Saját szerkesztés)

A VÉDA rendszerben rögzített kamerafelvételek a bűncselekmények felderítését is segíthetik azáltal, hogy felvételeken a gépkocsik rendszámait ellenőrizhetők, hogy a kérdéses helyen és időpontban áthaladtak-e az ellenőrzési ponton. Amennyiben a gépkocsiban látható a vezető, akkor lehetőség adódhat az arcképelemzési nyilvántartás és az arcképelemző rendszer igénybevételére.

Továbbá a bűncselekmény helyszínén, illetve a tágabb környezetében mindig fontos, hogy vannak-e térfigyelő kamerák. A térfigyelő kamerák kimutatásáról (elhelyezkedéséről) az önkormányzat oldalán vagy rendőrség internetes oldalán tájékozódhatunk (2. ábra).

2. ábra: Kimutatás térfigyelő kamerákról

(Forrás: <https://www.police.hu/hu/a-rendorsegrol/statisztikak/kimutatas-a-terfigyelo-kamerakrol-0?page=0>)

A rendőrség által üzemeltett kamerák esetében még azt is megtudhatjuk, hogy ki a rendőrségi szakmai kontakt személy, a kamera pontok helyszínét, elhelyezését, valamint a megfigyelt területet adatait (3. ábra)

https://www.police.hu/sites/default/files/HMRFK_202210_terfigyel_kamerak_kimutatasa.pdf

összesen: 1

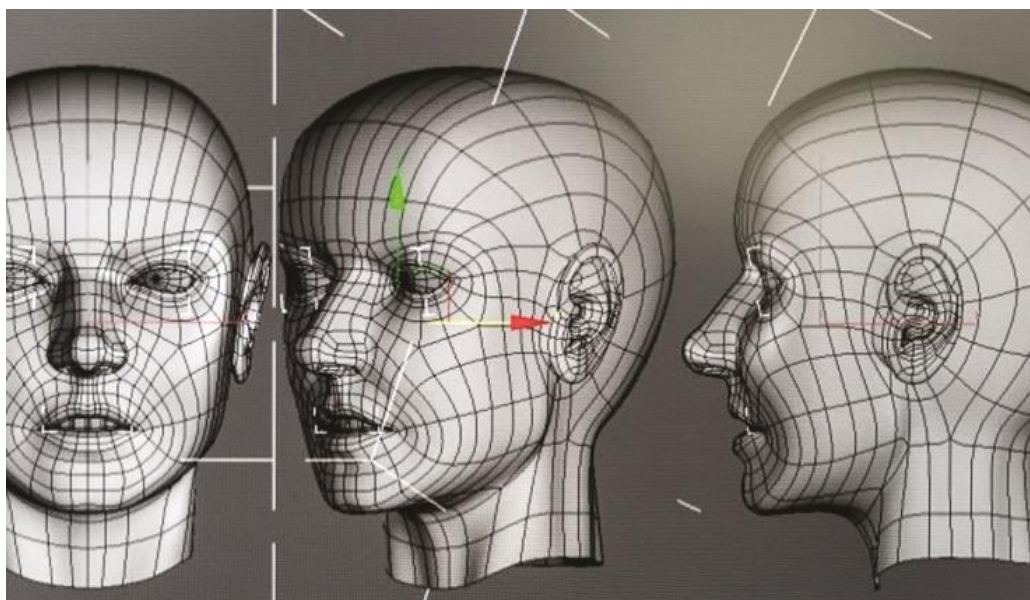
Illeték és szerv	Rendőrségi szakmai kontakt személy (Név, BM/Mobil/telefon, email cím)	Rendőrségi informatikai kontakt személy (Név, BM/Mobil/telefon, email cím)	Települések	Kamerazám	Kamerazám utójele	Kamera pontok helyszíne, elhelyezése	Megfigyelt terület	Nyilvántartási azonosító
Eger Rendőr-főkapitányság	Török Edina r. százados 36/522-111/1140 BM: 31/1140 email: torok@heves.police.hu	Farkas Tamás c. r. alezredes 36/522-111/1450 BM: 31/1450 email: farkas@heves.police.hu	Eger	77		Széchenyi u. 78., Túszoltó tér 1., Széchenyi u. 19., Katona tér 2., Behárosi udvar, Zalár u. 1., Kosuth u. 12., Petőri tér, Szépasszony-völgy (Ködmön csárda), Tímód tér (Imola étterem), Sas u.-Mátyás király u. kereszteződés, Dobó tér 2., Széchenyi u. 28., Dobó tér 13., Pylker tér, Nemzetisékek tere, Eszterházy tér 2., Frank Tivadar u. 3., Végvári Vitézek tere, Szarvas tér 1., Pásztorvölgy u.-Kisdelelő u. kereszteződése, Barkóczy u. 3., Mátyás király u.-Pozsonyi u. kereszteződése, Harvani kapu tér, Arany J. u.-Iszohár u. kereszteződése, Ármánykút u. 42., Kővágó tér, Ersekért szökőkút, Harvani kapu tér szomszédai utcákban, Szépasszony-völgy u. 35., Szépasszony-völgy alsó, Erődy S. u.-Városház u. kereszteződése, Kiváltság u. viadukt alatt, Homok u. 26., Bartók Béla tér, Végvári Vitézek tere Vicuska-Gergő szobra, Olasz u.-Malomárok u. kereszteződése, Hádnagy u. Ersekért bejáró, Rákóczi u.-Törökös tér kereszteződése, Béke u. 42., Verőszala u. Borkombinát, Mátyás király u.-K2 kereszteződése, Bajcsy-Zs. u. beléptető rendszer, Jókai u.-Malom u. szelektív sziget, Kiszasszony u.-Baknai u. kereszteződése, Mocsáry L. u. Harangláb, Külsőőser u.-Napsugár köz, Kovács Jakab u., Vécsei tető, Kárpát u.-Faiskola u. kereszteződése, Kárpát u., Diófakút u.-Szarvas tér kereszteződése, Fehérméti templom, Fehérméti temető, Tetemvár u.-Cifrakapu u. kereszteződése, Tarkányi út.-Berza út kereszteződése, Almás 25-ös számú út, Ártilla u., Iskola u. Szala lépcső, Gólya u., Szala közösségi ház, Víztorlóvár u., Eszperantó sétány, Iskola u., Rudvirár u. 33., Ármánykút u. 163., Egged kilátó, Béke u. 70-128., Cifrakapu u. járatótor, Fehérméti Nagy Ernő híd,	Széchenyi u. 78., Túszoltó tér 1., Széchenyi u. 19., Katona tér 2., Behárosi udvar, Zalár u. 1., Kosuth u. 12., Petőri tér, Szépasszony-völgy (Ködmön csárda), Tímód tér (Imola étterem), Sas u.-Mátyás király u. kereszteződés, Dobó tér 2., Széchenyi u. 28., Dobó tér 13., Pylker tér, Nemzetisékek tere, Eszterházy tér 2., Frank Tivadar u. 3., Végvári Vitézek tere, Szarvas tér 1., Pásztorvölgy u.-Kisdelelő u. kereszteződése, Barkóczy u. 3., Mátyás király u.-Pozsonyi u. kereszteződése, Harvani kapu tér, Arany J. u.-Iszohár u. kereszteződése, Ármánykút u. 42., Kővágó tér, Ersekért szökőkút, Harvani kapu tér szomszédai utcákban, Szépasszony-völgy u. 35., Szépasszony-völgy alsó, Erődy S. u.-Városház u. kereszteződése, Kiváltság u. viadukt alatt, Homok u. 26., Bartók Béla tér, Végvári Vitézek tere Vicuska-Gergő szobra, Olasz u.-Malomárok u. kereszteződése, Hádnagy u. Ersekért bejáró, Rákóczi u.-Törökös tér kereszteződése, Béke u. 42., Verőszala u. Borkombinát, Mátyás király u.-K2 kereszteződése, Bajcsy-Zs. u. beléptető rendszer, Jókai u.-Malom u. szelektív sziget, Kiszasszony u.-Baknai u. kereszteződése, Mocsáry L. u. Harangláb, Külsőőser u., Napsugár köz, Kovács Jakab u., Vécsei tető, Kárpát u.-Faiskola u. kereszteződése, Kárpát u., Diófakút u.-Szarvas tér kereszteződése, Fehérméti templom, Fehérméti temető, Tetemvár u.-Cifrakapu u. kereszteződése, Tarkányi út.-Berza út kereszteződése, Almás 25-ös számú út, Ártilla u., Iskola u. Szala lépcső, Gólya u., Szala közösségi ház, Víztorlóvár u., Eszperantó sétány, Iskola u., Rudvirár u. 33., Ármánykút u. 163., Egged kilátó, Béke u. 70-128., Cifrakapu u. járszór, Fehérméti Nagy Ernő híd,	NAIH-67610/2013. 10010-156/107/2018.AV
						Febőtárkány	13	Fő u. 2. - Amigó Vendégház, Fő u. 2. - Amigó Vendégház, Fő u. 101. - Polgármesteri Hivatal, Várhegy u. 10. - kereplépkir koloncsonó, II. Rákóczi F. u. 128. - Nonprofit Kft. telephely, II. Rákóczi F. u. 55. - Egyszékház, Fő u. 155. - Fodrászüzlet megálló, Fő u. - Solyomai Kereskedés, II. Rákóczi F. u. 2. - Ady E. u. kereszteződés, Fő u. 350. - Faluház, Fő u. 350. - Faluház, Fő u. 351. - Szentka Fogsódó, Fő u. 351. - Szentka Fogsódó

3. ábra: Adatok a kamerákról

(Forrás: <https://www.police.hu/hu/a-rendorsegrol/statisztikak/kimutatas-a-terfigyelo-kamerakrol-0?page=0>)

Az arckép-azonosítás jelentős szerepet képvisel az állampolgárok ügyintézése során, illetve a rendszerben a bűnügyi munka területén. Az ismeretlen bűnelkövetők korszerű technológián alapuló, minél rövidebb időn belül történő azonosításához, az okmánybiztonság adminisztratív védelméhez, valamint a bűnmegelőzéshez fűződő társadalmi érdek indokoltá tette a személyazonosítási módszerek kiegészítését és a biometrikus arckép-azonosítás törvényi szintű szabályozását (2015. évi CLXXXVIII. törvény indokolása az arcképelemzési nyilvántartásról és az arcképelemző rendszerről). Az arcképelemzési nyilvántartásról és az arcképelemző rendszerről szóló 2015. évi CLXXXVIII. törvény szabályozza az arcképelemző rendszert, amely az arcképprofilok létrehozására, valamint összehasonlító elemzésre képes, és egy a személyazonosítást elősegítő informatikai alkalmazás.

Az arcképelemző tevékenységet végző szervként a Nemzeti Szakértői és Kutató Központ Arcképfelismerő Elemző Osztálya került kijelölésre (4. kép).

4. ábra: Arcképelemzés

(forrás: <https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/zsarumagazin/arcol-olvasnak#>)

Az arcképelemzési eljárás során „az azonosításra váró képeket a vezető szignálja ki két arcképelemzőre, akik egymástól független irodában végzik párhuzamos kiértékelő tevékenységüket. A képet és a hozzá kapcsolódó leírást kizárólag az elemzésben érintettek ismerhetik meg. A munkatársak beemelik a képet a szoftverbe, és abból profilt képeznek.” (Ferentzi 2017)

3.2. Behajtást gátló oszlopok

Számos rendszám felismerő kamera segíti kiszűrni a gépkocsikat például Budapest védett, turisztikai helyeire történő belépéskor. Az okos kamera a rendszámot azonosítja, és ezt követően felemelkedik a sorompó (5. ábra).

5. ábra: Rendszámazonosítás belépéskor
(saját szerkesztés)

Több helyen a védett útszakaszra a behajtást gátló oszlopokat (pollereket) telepítenek (6. ábra).

6. ábra: Behajtást gátló okososzlop
(saját szerkesztés)

Ha a gépkocsi behajtási engedéllyel rendelkezik, akkor a behajtást gátló oszlop a rendszám leolvasása után lesüllyed a földre és a gépkocsi akadály nélkül tovább tud haladni a kérdéses útszakaszon. Ez az oszlop megakadályozza, hogy illetéktelen személyek bemenjenek a védett útszakaszra, így megelőzze például a terrorcselekményeket, amelyeket gépkocsival követnek el.

3.3. Intelligens zebrák

A gyalogátkelőhelyek figyelemfelkeltő kialakítása elsődleges a közlekedés- és a városbiztonság szempontjából. Sokszor tapasztalható, hogy még nappali körülmények között is nehezen észrevehető a gyalogátkelő, mivel egyrészt a zebrát alkotó útburkolati jelek lekopnak, a táblák takarásban vannak, másrészt az átlagos éjszakai megvilágítás pedig kevésbé emeli ki az átkelőhelyet (URL1).

Az okos vagy intelligens zebraként ismert gyalogátkelőhely egy gyalogos védelmi rendszer, amelynek célja a gyalogosok biztonsága, a halálos balesetek megelőzése. Az intelligens zebrá érzékeli a gyalogos áthaladási szándékát, így képes, hogy mindkét irányból figyelmeztesse az autókát villogó, úttestbe épített fényjelzők segítségével, ennek köszönhetően már távolabbról is észlelik a sofőrök, hogy hamarosan elsőbbséget kell adniuk (URL2). A 7. ábra mutatja, amikor nem jelez az érzékelő, még a 8. ábra jól szemlélteti a fényjelző segítségével, hogy meg kell adni az elsőbbségét.

7. ábra: Okos zebrá
(saját szerkesztés)

8. ábra: Okos zebrá
(saját szerkesztés)

Összegezve a fényjelző már érzékeli a zebrától pár méterre a gyalogost, ezáltal is jelezze a gépkocsivezetőknek, hogy meg kell állni. A villogó fény addig látható, ameddig a gyalogos nem hagyja el a zebrát, azonban a jól látható villanó fény nem kápráztatja az autósokat, így nem zavarja meg a közlekedést.

Az átkelő szenzorai minden gyalogos, kerékpáros és autós áthaladását is számolhatja, sőt, a járművek áthaladási sebességét is dokumentálhatják (URL3). A cél az, hogy ez a figyelmeztető eszköz jelenléte beépüljön a közlekedésben résztvevők tudatába, amely növeli a város biztonságát.

3.4. Okos oszlopok és az okos padok

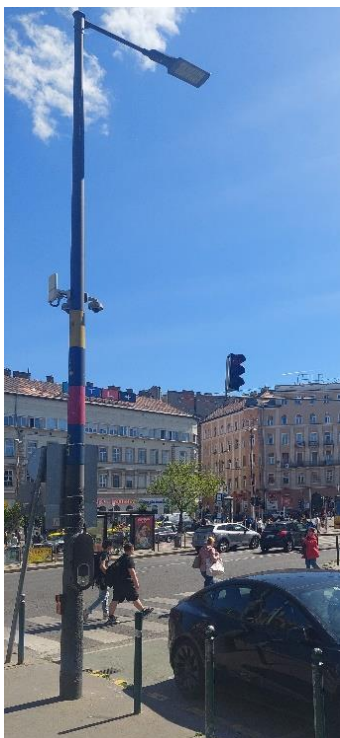
A közterületi észlelés fontos szereplői lehetnek az okos oszlopok, amely nagy számban tartalmazhat szenzorokat, melyek a fényviszonyokról, a levegő szennyezettségéről, és a környező forgalom dinamikájáról adhatnak tájékoztatást.

Az okos padok lehetőséget biztosítanak szűkebb környezetében wifi használatára, illetve interaktív kapcsolat létrehozására segélykérés érdekében audiovizuális formában (9. ábra).

9. ábra: Okos pad
(saját szerkesztés)

Budapest területén több okos pad került kihelyezésre közterületeken, vagy játszótéren is. Továbbá az elmúlt időszakban számos okos oszloppal épül az intelligens Budapest (URL4). Az intelligens közvilágítási oszlopok alkalmasak utcai fénykibocsátásra, ezáltal közterületet megvilágítva, elektromos autók töltésére, továbbá WIFI kibocsátásra, amely lehetővé teszi így ingyenes internetezést. Az oszlopra szerelt biztonsági kamera egyben térfigyelő eszköz, míg a vészgomb segítségével kapcsolatba lehet lépni a rendőrséggel és a lakosok és a járókelők biztonságát szolgálja (10. ábra) (URL5).

Az okos oszlop tetején elhelyezkedő lámpatest automatikusan szabályozza fényerejét, attól függően, hogy észlel-e a környezetében mozgást. A bűnügyi és rendészeti adatok elemzésével pontos képet lehet nyerni arról, hogy melyek azok a pontok a védendő területen, amelyek bűnügyi szempontból leginkább fertőzöttek, illetve kiválaszthatók azok a városrészek, ahol nagy számú tömeg vagy csoport megjelenésére lehet számítani. Ezekre a helykere célszerű okos oszlopot telepíteni. A kevésbé megvilágított, ritkán beépített, kis forgalmú városrészekben azonnali segélykérés esetén figyelemfelhívó helyi riasztással (lehet hang és fény egyidejű alkalmazása) nagy eséllyel előzhető meg bűncselekmény elkövetése.

*10. ábra: Okoszlop
(saját szerkesztés)*

Összegezze az oszlopokba számos szenzor helyezhető, illetve több funkciót lehet telepíteni. Többek között wi-fi szolgáltatást, biztonsági kamerát és a segélyhívó gombot lehet telepíteni, valamint környezeti érzékelőket és programozható LED információs képernyőket is elhelyezhetnek rajtuk, illetve az okos telefonos alkalmazással működtethető és a töltési állapotot is jelző elektromosautó-töltő berendezéseket. Ezek a lehetőségek az okos város működését is elősegítik.

3.5. Drónok

A pilóta nélküli légi jármű (angolul: Unmanned Aerial Vehicle, UAV; továbbiakban: drón) fogalmát a légi közlekedésről szóló 1995. évi XCVII. törvény 71.§ 35. pontja határozza meg, amely alapján „olyan polgári légi-jármű, amelyet úgy terveztek és úgy tartanak üzemben, hogy vezetését nem a fedélzeten tartózkodó személy végzi.”

A drón egyre szélesebb körben terjedt el, ami azzal is magyarázható, hogy többféle eszközzel ki lehet egészíteni (például hő- és infrakamerával, wifivel, szenzorokkal, arcképfelismerővel, mozgásérzékelővel, valamint katasztrófa elhárítása során a mentésben résztvevők munkájának segítésére), ezáltal elősegítve a város biztonságát (Gyaraki 2016) (11. ábra).

*11. ábra: Drón
(saját szerkesztés)*

A közlekedés biztonsága szempontjából a forgalmas útszakaszokat is képes költséghatékonyan valós időben ellenőrizni, valamint a baleseteknél azonnali információt tud továbbítani, amely hozzásegíthet ahhoz, hogy a hatóságok hogyan csoportosítják a rendelkezésre álló erőket, eszközöket és módszereket, mivel a drón a balesetekhez elsőként érkezhethet, informálódhat a veszélyhelyzet nagyságáról (Vígh 2018).

A drón a város területén haladó gépjárművek sebességét is tudja dokumentálni, így a gépjárművezetők bármikor ellenőrizhetők. Ezek a funkciók, lehetőségek szintén a város biztonságát hivatottak elősegíteni. A közterületen elkövetett bűncselekmények megelőzésében, megakadályozásában és a felderítésben is segítheti a hatóság munkáját, mivel a folyamatban lévő cselekményeket vagy az elkövetett bűncselekményeket rögzítheti, és az elkövetők menekülési útvonalait is nyomon követheti (Nyitrai 2020). A kamera felvételek elemzésében segítségül lehetnek különféle elemző szoftverek is

3.6. Okos telefonok, órák és applikáció

Számos ingyenes elérhető város biztonságát szolgáló applikáció érhető el az okos telefonokról. Telefonos applikációk segítségével a város illegálisan határaiban lerakott hulladékok is bejelenthetők, ezáltal a környezet szennyezés felszámolása még hatékonyabbá válik.

A parkolási applikációk nemcsak a parkolást könnyítik meg, hanem a városbiztonságot is növelhetik, mivel a bűncselekmény felderítését is segítheti, ha a hatóság az applikáció használóját felderíti és beazonosítja.

4. Okos eszközök és a bűnözés földrajz kapcsolata

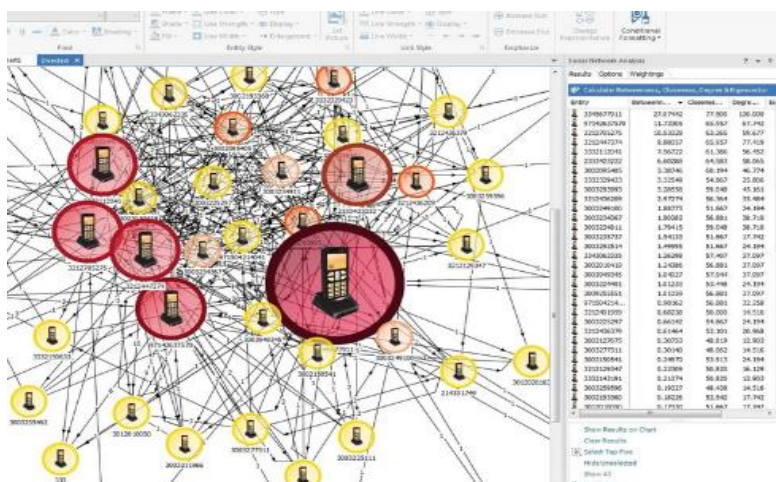
Az okos eszközökből kinyerhető adatok a bűnözés (bűncselekmények, bűnelkövetők, sértettek) térbeliségét és térbeli eloszlásának a vizsgálatában is segítségül lehet, és választ adhat a bűnözés jövőbeli térbeli változásaira is. A Cisco kutatása alapján 5-10 éven belül a mobilhálózatok elsődleges használói nem az okos telefonok lesznek, hanem más olyan hordozható eszközök, mint például fitneszkarkötők, okosórák, autók vagy különféle szenzorok (Dömötör 2018).

Az okos telefonok (vagy egyéb eszközök) számos adatot szolgálhatnak, amely bűnözés földrajzból is jelentőséggel bír. Az elektronikus hírközlési törvényről szóló 2013. C. törvény 159/A. (1) bekezdése alapján az alábbi adatszolgáltatások érhetők el:

- mobil rádiótelefon szolgáltatás, internet hozzáférési szolgáltatás, internetes telefon-, internetes levelezési szolgáltatás, illetve ezek kombinációja esetén az előfizető egyedi előfizetői szerződésben rögzített személyes adatai;
- mobil rádiótelefon szolgáltatás, internet hozzáférési szolgáltatás, internetes telefon-, internetes levelezési szolgáltatás, illetve ezek kombinációja esetén az előfizetői, felhasználói végberendezés vagy előfizetői hozzáférési pont hívószáma vagy egyéb, az előfizető, felhasználó egyedi azonosításához szükséges – az előfizetői szerződésben rögzített, vagy az elektronikus hírközlési szolgáltató által egyéb módon az előfizetőhöz, felhasználóhoz rendelt – állandó műszaki-technikai azonosítók;
- mobil rádiótelefon szolgáltatás, internet hozzáférési szolgáltatás, internetes telefon-, internetes levelezési szolgáltatás, illetve ezek kombinációja esetén a kommunikációban részt vevő előfizetők, felhasználók hívószámai, egyedi műszaki-technikai azonosítói, felhasználói azonosítói, az igénybe vett elektronikus hírközlési szolgáltatás típusa, a kommunikáció dátuma, kezdő és záró időpontja;

- mobil rádiótelefon szolgáltatás, illetve ezek kombinációja igénybevételénél alkalmazott hívásátírányítás és hívástovábbítás esetén a hívásfelépítésben részt vevő köztes előfizetői vagy felhasználói hívószámok;
- mobil rádiótelefon szolgáltatás esetén a szolgáltatás igénybevételekor használt, a kommunikációban részt vevő felek készülékazonosítója (IMEI), valamint mobil-előfizetői azonosítója (IMSI);
- mobil rádiótelefon szolgáltatás esetén a szolgáltatást nyújtó hálózat- és cellaazonosítója a közlés megkezdésekor, valamint az adott szolgáltatás nyújtásának időpontjában az adott cellaazonosítóhoz tartozó cella tényleges földrajzi helyének meghatározását lehetővé tevő adatok;
- internet hozzáférési, internetes elektronikus levelezési, internetes telefonszolgáltatás, illetve ezek kombinációja esetén az elektronikus hírközlési szolgáltatás típusa és a szolgáltatás előfizető vagy felhasználó általi igénybevételének dátuma, kezdő és záró időpontja, az igénybevételnél használt IP cím, felhasználói azonosító, hívószám;
- előre fizetett anonim hívókártyás mobil rádiótelefon szolgáltatás esetében a szolgáltatás első igénybevételének dátuma és időpontja, valamint a cellaazonosító, amelyről az aktiválás megtörtént (Eht. 159/A. /1/).

A fenti adatok egy okos óra esetében is lekérhetőek, sőt akár bankszámla adatok is. Továbbá az Eht 159/A (1) bekezdése alapján lekérhető adatokból szintén készíthető egy kapcsolati háló, amelyből újabb következtetések vontók le (12. ábra).

12. ábra: Kapcsolati háló

(forrás: https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/BFK_2023_3-4.pdf#page=76)

Az infokommunikációs eszközök, a szenzorok és az applikációk segíthetik egy város életének, forgalmának, valamint a közbiztonságának hatékonyabb irányítását. A digitális eszközök, programok és összekapcsolódnak a fizikai világgal, amely az okos létrejöttét és a város biztonságát is elősegíti.

Összegezve elmondható, hogy az okos eszközökből kinyert adatok egy kapcsolati háló formájában megjeleníthetők. A magyar elemzők által is használt IBM i2 Analyst's Notebook elemző program alkalmazásával ábrázolható a személy-személy, és személy-egyéb objektumok közti kapcsolati háló (Bánáti 2023, 23.).

5. Összegzés

Az okos város létrejötte megkönnyíti a városlakók életét és a város biztonságának az ökoszisztémáját is megteremti. Az ökoszisztéma kialakításában fontos szerepe van a digitalizációnak és a modern technikai eszközöknek is egyaránt. Az okos város alapja kell, hogy legyen az okos rendőrség is, amely feladatainak ellátása során korszerű és innovatív információtechnológiákat alkalmaz, képes a digitalizáció, mesterséges intelligencia és a digitális hálózatok nyújtotta lehetőségeket felhasználni.

Az okos város nyújtotta lehetőségek és az így igénybe vett modern technikai eszközök, már a vidéki falvakban is elterjedőben vannak, ezáltal a falvak biztonsága is növekszik. A tanulmányban tárgyalt eszközök legfontosabb szerepe a biztonság megteremtésében van, de emellett jelentős szerepet képvisel még a prevencióban és a bűnüldözésben is.

A digitális ökoszisztéma megteremtése elősegítheti a bűnözésföldrajzi elemzéseket, ezáltal a bűnözés térbeliségének és elosztásának a vizsgálatát, valamint a bűnözés jövőbeli térbeli változását is.

A hálózat és bűnözésföldrajzi elemzések az elkövetők és az események, valamint a bűnügyileg releváns helyszínek összekapcsolásához, valamint a felderítés eredményességéhez is hozzájárulhatnak.

Felhasznált irodalom

Bánáti Tibor (2023): A bűnözésföldrajz és a betöréses lopás kapcsolata elemző szemmel, Bűnözésföldrajzi Közlemények 4(3-4): 19-35.

Dömös Zsuzsanna (2018): Már mi is használhatjuk a SIM-kártyák új generációját, (<https://24.hu/mobil/2018/06/13/mar-mi-is-hasznalhatjuk-a-sim-kartyak-uj-generaciojat/>)

- Ferentzi Tünde** (2017): Arcról olvasnak (<https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/zsar-magazin/arcrol-olvasnak>)
- Gyaraki Réka** (2016) : A drónok használatának hazai szabályozása. Magyar Rendészet, 16(1): 43-54.
- Gyaraki Réka** (2021): A közösségi média hatása a kiberbűncselekmények elkövetésére. Magyar Rendészet, 21(2): 67-82.
- Kovács Tibor** (2014): A városfejlődés „új” iránya közép-európai nézőpontból. Magyar Tudomány, 175(8): 966-974.
- Mátyás Szabolcs** (2017): A térinformatika a hazai rendvédelmi szervek gyakorlatában. In: Balázs, B (szerk.) Az elmélet és a gyakorlat találkozása a térinformatikában VIII. = Theory meets practice in GIS. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, pp. 217-222.
- Nyitrai Endre** (2020) A drónok alkalmazásának lehetőségei a rendőrségi feladatok ellátása során. Rendőrségi Tanulmányok, (1): 94-119.
- Sallai Gyula** (2019): Az okosváros-konceptió és az internettechnológia. Dialóg Campus Kiadó, Budapest
- Ürmösné Simon Gabriella** (2024): Cybercrime. In :Technical English for Officers 2. Novissima Kiadó, Budapest
- Ürmösné Simon Gabriella – Nyitrai Endre** (2021): The phenomena of epidemic crime, deepfakes, fake news, and the role of forensic linguistics. INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM: TÁRSADALOMTUDOMÁNYI FOLYÓIRAT 12(4) : 86-101.
- Ürmösné Simon Gabriella** (2019): Miben segítik a nyelvi ujjnyomok a nyomozást? MAGYAR RENDÉSZET 19(1) : 65-75.
- Ürmösné Simon Gabriella** (2023): A területiség szerepe a forenzikus nyelvészetben – a bűnözésföldrajz és a nyelvészet kapcsolódási pontjai. BŰNÖZÉSFÖLDRAJZI KÖZLEMÉNYEK, 4(1-2) : 43-60.
- Szendi Dóra – Nagy Zoltán – Sebestyén Szép Tekla** (2020): Mérhető-e az okos városok teljesítménye? – Esettanulmány a 2004 után csatlakozott EU-tagállamok fővárosairól. Területi Statisztika, 60(2): 249-271.
- Vigh András** (2018): A drónok rendészeti alkalmazási lehetőségei. Belügyi Szemle, (10): 90-91.

Jogszabályok

1995. évi XCVII. törvény a légi közlekedésről

2013. C. törvény az elektronikus hírközlési törvény

2015. évi CLXXXVIII. törvény az arcképelemzési nyilvántartásról és az arcképelemző rendszerről

2015. évi CLXXXVIII. törvény indokolása az arcképelemzési nyilvántartásról és az arcképelemző rendszerről <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A1500188.TVI/>

314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről

56/2017. (III. 20.) Korm. rendelet egyes kormányrendeleteknek az „okos város”, „okos város módszertan” fogalom meghatározásával összefüggő módosításáról

Nemzeti Infokommunikációs Stratégia 2014–2020. (<https://2010-2014.kormany.hu/download/b/fd/21000/Nemzeti%20Infokommunik%C3%A1ci%C3%B3s%20Strat%C3%A9gia%202014-2020.pdf>)

Véda Közúti Intelligens Kamerahálózat (2015) (<https://www.police.hu/a-rendorsegrol/europai-tamogatasok/operativ-programok/veda-kozuti-intelligens-kamerahalozat#6>)

Világhálós források

URL 1: Smart zebra (<https://hofeka.hu/smart-zebra-a-nagyobb-biztonsagert/>)

URL2: Okos zebra (<https://www.letenyemedia.hu/cikkek/magyarorszag/itt-az-első-magyar-okos-zebra.html>)

URL3: Új kamerarendszer (<https://www.vezess.hu/magazin/2022/12/16/zebra-ami-vigyaz-rad-kiprobaltuk-milyen-egy-okos-varos/>)

URL4: Okos oszlop (<https://itbusiness.hu/technology/okos-oszlopokkal-epul-az-intelligens-budapest/>)

URL5: Budapest oszlopa (<https://ng.24.hu/tudomany/2015/11/24/budapest-első-okos-oszlopa/>)

A közlés feltételei

Tisztelt Olvasó!

A Bűnözésföldrajzi Közlemények folyóirat szerkesztősége várja a bűnözés térbeliségét vizsgáló és feldolgozó tanulmányokat.

Az írásaikat a criminalgeography@gmail.com drótposta címre legyenek szívesek megküldeni. A beérkezett tanulmányokat a szerkesztőbizottság elnöke vaklektorálásra küldi a témában járatos szaktekintélyeknek.

A Bűnözésföldrajzi Közlemények folyóirat lehetőséget biztosít magyar nyelven 1 szerzői ív (40 000 karakter) terjedelemben bűnözésföldrajzi témájú szakmai cikkek és tanulmányok megjelentetésére.

A beküldött kéziratnak az alábbiakat kell tartalmaznia:

1. Szerző neve, tudományos fokozata (ha van), beosztása, munkahelye, drótposta címe
2. Absztrakt (rezümé): 500-1000 karakter (szóközökkel)
3. Kulcsszó: 4-6 darab
4. Minden esetben a szerző felelőssége, hogy az írása megfelel az 1999. évi LXXVI. szerzői jogról szóló törvényben foglaltaknak, illetve csak nyílt (nem minősített) információkat és adatokat tartalmaz.
5. A kéziratok terjedelme maximum 40 000 karakter (szóközökkel) (indokolt esetben több is lehet)
6. Formátum: WORD (docx, doc), Times New Roman betűtípus, 12-es betűméret
7. Lábjegyzet: 10-es betűméret
8. Képfomátum: JPG
9. Hivatkozás: szövegközi – a szerző vezetékneve kiskapitális betűtípussal, utána a mű megjelenésének éve (BAKOS 2019). Szó szerinti hivatkozás esetében, a kiadás éve után vesszővel elválasztva, az idézett oldal oldalszáma (KOVÁCS 2019, 15).

A megküldött műnek tartalmaznia kell a végén elhelyezett hivatkozási listát a szerző(k) teljes nevével, a megjelenés évével, az idézett mű címével, kiadójával, kiadási helyével, illetve a folyóirat címével, évszámával, kötetszámával, oldalszámmal.

Berényi István (1992): Az alkalmazott szociálgeográfia elméleti és módszertani kérdései. Akadémiai Kiadó, Budapest

Bói László – Frigyer László – Nyitrai Endre (2019): Településszerkezet és kriminalitás. In: Nemzetbiztonsági Szemle. 5(1):42

Impresszum

Kiadó: Magyar Rendészettudományi Társaság

Cím: 1089 Budapest, Diószegi Sámuel u. 38-42.

A kiadásért és szerkesztésért felelős személy: Dr. Mátyás Szabolcs

Kapcsolat: criminalgeography@gmail.com

web: www.rendeszet.hu